

บทที่ 1

บทนำ

1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันปัญหายาเสพติดนับเป็นภัยร้ายแรงต่อโครงสร้างสังคมไทยและประเทศชาติอย่างยิ่ง นอกจากจะส่งผลต่อคุณภาพของประชากร และสถาบันทางสังคมแล้วยังกระทบถึงความมั่นคงของชาติอีกด้วย สถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดที่รุนแรงขึ้น แม้ที่ผ่านมารัฐบาลจะได้กำหนดมาตรการและแนวทางใหม่ๆ ที่จะนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาหลายประการ แต่ก็ยังไม่บรรลุผลสาเหตุเนื่องมาจากโครงสร้างของปัญหายาเสพติดมีความซับซ้อนมากขึ้นนอกจากนั้นกลยุทธ์ต่างๆ ในการแก้ปัญหาเป็นกลยุทธ์ที่มองปัญหาโดยขาดความชัดเจนในเชิงระบบ เป็นการมองปัญหาแบบแยกส่วน การปฏิบัติจึงไม่สัมฤทธิ์ผลอย่างแท้จริง

รัฐบาลปัจจุบันมีนโยบายในการป้องกันยาเสพติดโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย ทั้งการป้องกัน และปราบปราม และได้ประกาศทำสงครามกับยาเสพติดโดยแนวทางการใช้พลังแผ่นดินเพื่อเอาชนะยาเสพติด ด้วยการผนึกกำลังและความร่วมมือจากทุกฝ่ายในสังคมโดยมีแนวทางปฏิบัติคือ การยึดพื้นที่เป็นหลักในการดำเนินงาน เน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และสนับสนุนให้ทุกฝ่ายเข้ามามีบทบาทในการป้องกันและแก้ไขปัญหา โดยให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการแก้ไขปัญหาและให้ความสำคัญกับการป้องกัน โดยเน้นการสร้างภูมิคุ้มกันแก่เด็กและเยาวชน เพื่อลดอุปสงค์ด้านยาเสพติด ควบคู่ไปกับการเพิ่มประสิทธิภาพในการบำบัดรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยา ซึ่งนับเป็นการแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดโดยการ “ป้องกัน” ที่ “ต้นเหตุ” มากกว่าการแก้ไขที่ “ปลายเหตุ” นอกจากนี้ การแก้ปัญหาที่เหมาะสม จำเป็นต้องกระทำภายใต้กรอบการวิเคราะห์ในเชิงระบบ มิใช่ให้ผู้เสพยาและครอบครัวแก้ไขปัญหาคู่เดียวแต่โดยลำพัง แต่ต้องได้รับความร่วมมือจากสังคมรอบด้าน และต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหา

แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายความมั่นคงภายในราชอาณาจักรและนโยบายด้านยาเสพติดที่ต้องดำเนินการอย่างจริงจังเพื่อลดปัญหายาเสพติดและขจัดความเดือดร้อนของประชาชน ตั้งเป้าไว้ว่า ยาเสพติดจะต้องลดลงและทุกภาคส่วนต้องเข้าร่วม โดยใช้ “ยุทธศาสตร์ 5 ร้วป้องกัน” เป็นเกราะและภูมิคุ้มกันที่จะต้านทานไม่ให้ศัตรูที่สำคัญคือ ยาเสพติดรุกเข้ามา (สำนักงานศตส.มท. ส่วนกิจการพิเศษ สำนักนโยบายและแผน สป. , 2552)

สาระสำคัญตามนโยบายดังกล่าว ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการจัดการกับปัญหายาเสพติดในประเทศไทย ด้วยวิธีการสร้าง “กระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันยาเสพติด” เป็นวิธีการหนึ่งซึ่งนอกจากจะเป็นการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง (empowerment) เพื่อป้องกันตนเองจากภัยของยาเสพติดแล้ว กระบวนการดังกล่าวยังเรียกร้องให้ประชาชนและชุมชนมีความสามารถ และความเข้มแข็งที่จะดูแลตนเองได้

อำเภอสาขบุรีได้วางกรอบการทำงานตามที่ศูนย์อำนวยการปราบปรามยาเสพติด(ศอ.ปส.) ได้กำหนดตามแผน “ปฏิบัติการ 90 วัน พันภัยยาเสพติด” (3 พฤศจิกายน 2551 – 31 มกราคม 2552) ที่ต้องดำเนินการอย่างบูรณาการ การทำงานร่วมกันของทุกหน่วยงานเพื่อให้การป้องกันแก้ไข ปัญหายาเสพติดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ในด้านการปราบปรามและบังคับใช้กฎหมาย ด้านการแก้ไขปัญหาผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติด ด้านการป้องกันกลุ่มผู้มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ด้านบริหารจัดการ และการปฏิบัติการตามแผนยุทธศาสตร์ 5 รั้วป้องกัน (18 มีนาคม – 30 กันยายน 2552) คือ 1) รั้วชายแดนคือสกัดกั้นการนำเข้ายาเสพติดตามแนวชายแดน 2) รั้วชุมชนคือเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ประชาสังคมป้องกันยาเสพติด 3) รั้วสังคมคือการจัดระเบียบสังคมแบบบูรณาการ 4) รั้วโรงเรียนคือโรงเรียนป้องกันยาเสพติด 5) รั้วครอบครัว คือโครงการครอบครัวสีขาว ครอบครัวเข้มแข็ง เพื่อนำไปสู่การเอาชนะยาเสพติดอย่างยั่งยืนในพื้นที่อำเภอสาขบุรี (รายงานผลการดำเนินป้องกันปราบปรามยาเสพติด, 2552 : 33)

พื้นที่รับผิดชอบของอำเภอสาขบุรีมีจำนวน 10 ตำบล 1 เทศบาล ซึ่งมีผู้นำชุมชนเป็นเสาหลัก ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในระดับชุมชน เพื่อเป็นการควบคุมปัญหา ยาเสพติดและแก้ไขปัญหายาอย่างยั่งยืน โดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากทางราชการ ซึ่งอาจจะไม่ทันต่อเหตุการณ์ โดยที่ปัญหายาเสพติดไม่ใช่หน้าที่ของใครคนใดคนหนึ่ง หรือหน่วยงานใด หน่วยงานหนึ่งเท่านั้น ผู้นำชุมชน (กำนัน สารวัตรกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นาย กองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล นายกเทศมนตรี สมาชิกสภาเทศบาล ประธานชุมชน) ซึ่งมีภาวะผู้นำและเข้าถึงชุมชนมากกว่าผู้อื่น จะต้องสร้างจิตสำนึกให้กับคนใน ชุมชน กลุ่มเยาวชนนักเรียน กลุ่มเสี่ยง ให้ตระหนักและเข้าใจในปัญหายาเสพติด สร้างระบบเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชนโดยใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนในแก้ไข ปัญหา ผลการดำเนินการปราบปรามยาเสพติดในพื้นที่ ปี พ.ศ.2552ของเจ้าหน้าที่ตำรวจในเขตพื้นที่ อำเภอสาขบุรี ดังตาราง ที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลสถิติการจับกุมยาเสพติดของอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ประจำปี 2552

ประจำเดือน	ผู้ค้า		ผู้ครอบครอง		ผู้เสพ		ประเภทยาเสพติด
	(ราย)	(คน)	(ราย)	(คน)	(ราย)	(คน)	
มกราคม	1	1	4	5	1	1	ยาบ้า, พืชกระท่อม
กุมภาพันธ์	-	-	-	-	-	-	-
มีนาคม	1	3	1	1	-	-	พืชกระท่อม, อัลฟาไซแลม
เมษายน	-	-	6	7	-	-	ยาบ้า, เฮโรอีน, กัญชา, พืชกระท่อม
พฤษภาคม	-	-	3	3	-	-	พืชกระท่อม
มิถุนายน	1	1	9	10	-	-	ยาบ้า, เฮโรอีน, กัญชา, พืชกระท่อม, อัลฟาไซแลม
กรกฎาคม	1	1	4	4	-	-	ยาบ้า, เฮโรอีน, กัญชา, พืชกระท่อม, อัลฟาไซแลม
สิงหาคม	1	1	4	7	-	-	ยาบ้า, กัญชา, พืชกระท่อม, อัลฟาไซแลม
กันยายน	2	5	1	1	-	-	ยาบ้า, เฮโรอีน, ยาแก้ไอ
ตุลาคม	2	2	4	5	-	-	ยาบ้า, เฮโรอีน, พืชกระท่อม
พฤศจิกายน	4	5	4	4	1	1	ยาบ้า, เฮโรอีน, กัญชา, พืชกระท่อม
ธันวาคม	2	2	5	5	1	1	ยาบ้า, เฮโรอีน, พืชกระท่อม, ยาแก้ไอ
รวม	15	21	45	52	3	3	

ที่มา : สถานีตำรวจภูธรสายบุรี จังหวัดปัตตานี ป.ป.ส. 6-42

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าปัญหายาเสพติดมีการเพิ่มมากขึ้น โดยไม่มีการลดลง ด้วยเหตุการณ์ทางสังคมที่ประจักษ์ ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจว่าในอำเภอสายบุรีมีผู้นำชุมชนที่เป็นตัวแทนของประชาชน เช่น กำนัน สารวัตรกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นายกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาเทศบาล นายกเทศมนตรี และประธานชุมชนเขตเทศบาล มีภาวะความเป็นผู้นำโดยสามารถชักจูงสมาชิกในชุมชนให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน และมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านสังคมของชุมชนนั้น จะมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนของตนเองอย่างไร และความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยแวดล้อมของผู้นำชุมชนอย่างไร ตลอดจนปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนต่อไป

2. เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอสาขบุรี จังหวัดปัตตานี ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งสามารถใช้เป็นกรอบแนวคิดและนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ โดยกำหนดประเด็นของการศึกษาไว้ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้และความเข้าใจ
3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสารและการรับรู้
4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความตระหนัก
5. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำ
6. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับยาเสพติด
7. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพจิต
8. ข้อมูลทั่วไปของอำเภอสาขบุรี จังหวัดปัตตานี
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2543 :11 – 12) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ได้หมายถึงเพียงการระดมความร่วมมือของประชาชน เข้ามาร่วมในแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมตามที่หน่วยงานภาครัฐเป็นผู้กำหนด แต่หมายถึง การให้อำนาจประชาชน/ชุมชนในการตัดสินใจ โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมและวิธีการดำเนินการตั้งแต่เริ่มต้น กำหนดปัญหา ค้นหาสาเหตุ ร่วมวางแผน ร่วมกำหนดอนาคตที่พึงปรารถนา หรือสิ่งที่ต้องการจะเป็น จนถึงร่วมลงทุน ร่วมปฏิบัติ ร่วมตรวจสอบ และติดตามประเมินผล รวมทั้งร่วมรับผลประโยชน์ผลกระทบที่เกิดขึ้น การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง หรืออย่างน้อยที่สุดมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ คือหัวใจสำคัญของการมีส่วนร่วม

เจริญ เชาว์ประยูร (2546 : 29) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า จะเป็นการตัดสินใจแต่เพียงอย่างเดียว ยังใช้การ

ตัดสินใจควบคู่ไปกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม หรือปฏิบัติการ การตัดสินใจยังเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุ สังคม หรือส่วนตัวที่พึงจะได้รับ และการตัดสินใจยังส่งผลต่อการประเมินผลในกิจกรรมนั้นๆ ด้วย

วันชัย โกลละสุด (2549 : 34) การมีส่วนร่วม คือ ทรัพยากรในการบริหารที่เป็น ส่วนของบุคคลในแต่ละระดับการปฏิบัติมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนการจัดองค์กรการสั่งการ และควบคุมการปฏิบัติในแต่ละส่วนๆ อย่างเต็มความสามารถ ทั้งในทิศทางเพื่อการปฏิบัติด้านเดียว หรือการนำเสนอซึ่งความคิดในการดำเนินการตามกระบวนการนั้นๆ ใดอย่างหนึ่ง

อรพินท์ สพโชคชัย (2550 : ออนไลน์) ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่อง การมีส่วนร่วมของ ประชาชน หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องมีโอกาสได้เข้าร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหา/ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้อง ร่วมคิดแนวทาง ร่วม แก้ไขปัญหา ร่วมในกระบวนการตัดสินใจ และร่วมกระบวนการพัฒนาในฐานะหุ้นส่วนการพัฒนา

สถาบันพระปกเกล้า(2552 : ออนไลน์) ได้ให้ความหมายของ การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน การพัฒนาทั้งในการแก้ไขปัญหา และป้องกันปัญหาโดยเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม ร่วมกำหนดนโยบาย ร่วมวางแผน ตัดสินใจและปฏิบัติตามแผน ร่วมตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ ร่วมติดตามประเมินผลและ รับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบต่อประชาชน ชุมชนและเครือข่ายทุกรูปแบบในพื้นที่

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วมของชุมชนหรือประชาชนหมายถึง การที่บุคคลกลุ่ม องค์กรชุมชน และผู้นำชุมชน ได้มีส่วนร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และได้เรียนรู้กิจกรรมที่ปฏิบัติ ร่วมกันในการดำเนินงานหรือแก้ไขปัญหาอื่นๆ ของชุมชนด้วยความต้องการ ความสนใจ ความ สม่ัครใจ หรือมีโครงการต่างๆ กระทำการเอื้อให้ประชาชนได้สำนึกต่อปัญหา สำนึกในอำนาจของ ตนเอง แล้วให้ชุมชนให้โอกาสและอำนาจของตนเองตัดสินใจเข้าร่วมเป็นตัวแทนพัฒนากรุ่มหรือ องค์กร ทั้งการวิเคราะห์กำหนดหรือค้นปัญหา ค้นหาสาเหตุ การตัดสินใจทางเลือกแก้ปัญหา วางแผน และกำหนดอนาคตที่พึงปรารถนา หรือสิ่งที่ต้องการจะเป็นการร่วมลงมือปฏิบัติและการ ติดตามประเมินผลผลกระทบที่เกิดขึ้น ที่สำคัญได้มีส่วนร่วมคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและได้เรียนรู้ กิจกรรมที่ปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์ร่วมกัน ในกิจกรรมต่างๆ ที่มี ผลกระทบถึงตนเอง

1.2 กระบวนการมีส่วนร่วม

มีผู้ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วม และได้เสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้
สมภพ อาจชนะศึก (2543 : 20) สรุปกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าประกอบด้วย

1. การมีส่วนร่วมในการศึกษาปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน
3. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล
5. การมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาระบบ

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543 : 143) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการศึกษาค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ตลอดจนจัดลำดับความสำคัญของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน โดยจะมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นเพื่อกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงานและทรัพยากรที่จะต้องใช้
3. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ โดยประชาชนเข้าร่วมในการสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ แรงงาน เงินทุน หรือเข้าร่วมบริหารงาน การใช้ทรัพยากร การประสานงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก
4. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ เป็นการมีส่วนร่วมในการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ทั้งด้านวัตถุและจิตใจ โดยอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันของบุคคลและสังคม
5. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล เพื่อที่จะร่วมกันแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น

สหประชาชาติ (United Nations, Department of International Economics And Social Affairs, อ้างถึงใน สบสุข ลีละบุตร 2543:15) ได้สรุปรูปแบบของการมีส่วนร่วมไว้ 3 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมแบบเป็นไปเอง (Spontaneous) เป็นไปโดยการอาสาสมัครหรือรวมตัวกันเองขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาของตนเอง โดยเป็นการกระทำที่ไม่ได้รับความช่วยเหลือจากภายนอก ซึ่งเป็นรูปแบบที่เป็นเป้าหมาย

2. การมีส่วนร่วมแบบชักนำ (Induced) เป็นการเข้าร่วมโดยความต้องการ ความเห็นชอบ หรือการสนับสนุนโดยรัฐบาล ซึ่งเป็นรูปแบบที่มีลักษณะทั่วไปของประเทศกำลังพัฒนา

3. การมีส่วนร่วมแบบบังคับ (Coercive) เป็นผู้มีส่วนร่วมภายใต้การดำเนินการตามนโยบายรัฐบาล ภายใต้การจัดการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือโดยการบังคับโดยตรงรูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่ผู้กระทำได้รับผลทันที แต่จะไม่ได้ผลในระยะยาว และจะมีผลเสียที่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในที่สุด

โคเฮน และอัฟฮอฟฟ์ (Cohen and Uphoff 1980 : 219 – 222 อ้างถึงในเจริญเชาวน์ประยูร, 2546 : 29) ได้แบ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 รูปแบบ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision-Making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนคือ
 - 1.1 การริเริ่มตัดสินใจ (Initial Decisions)
 - 1.2 การดำเนินการตัดสินใจ (Ongoing Decisions)
 - 1.3 ตัดสินใจปฏิบัติการ (Operational Decisions)
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย
 - 2.1 สนับสนุนด้านทรัพยากร (Resource Contribution)
 - 2.2 การบริหารและการประสานขอความร่วมมือ (Administration and Coordination)
 - 2.3 การให้ความช่วยเหลือสนับสนุน (Enlistment)
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ประกอบด้วย
 - 3.1 ผลประโยชน์ในด้านวัตถุ (Material)
 - 3.2 ผลประโยชน์ทางด้านสังคม (Social)
 - 3.3 ผลประโยชน์ส่วนบุคคล (Personal)
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

อकिन รพีพัฒน์ (2546 : 49) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข
2. การตัดสินใจเลือกแนวทางและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา
3. การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน
4. การประเมินผลกิจกรรมพัฒนา

เจมส์ คีดี ปิ่นทอง (2547 : 272 – 273) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 4 ขั้นตอน ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของชาวชนบท
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization, อ้างถึงใน ลักษณะ นักร้อง 2548 : 40) ได้เสนอว่า รูปแบบของการมีส่วนร่วมที่ถือว่าเป็นรูปแบบที่แท้จริงหรือสมบูรณ์ จะต้องประกอบด้วยกระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ

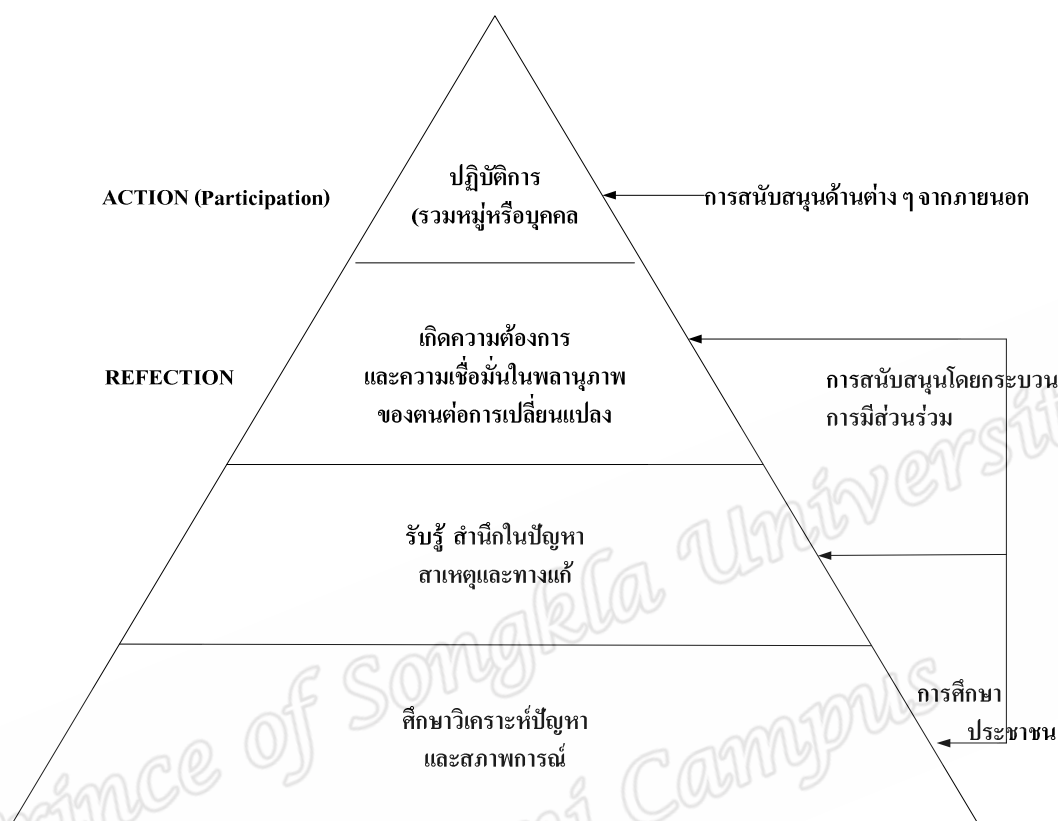
1. การวางแผน (Planning) ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีการติดตามและประเมินผล และประการสำคัญ คือ การตัดสินใจด้วย
2. การดำเนินกิจกรรม (Implementation) ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการและบริหารการใช้ทรัพยากร มีความรับผิดชอบในการจัดสรร ควบคุมทางการเงินและการบริหาร
3. การใช้ประโยชน์ (Utilization) ประชาชนจะต้องมีความสามารถในการนำเอา กิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ซึ่งเป็นการเพิ่มระดับของการพึ่งตนเองและการควบคุมทางสังคม
4. การได้รับผลประโยชน์ (Obtaining benefits) ประชาชนจะต้องได้รับการ แจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่ฐานที่เท่ากัน ซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ส่วนตัว สังคม หรือ วัตถุก็ได้

จากแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วมดังที่นักการศึกษาหลาย ท่านที่กล่าวมาข้างต้น ส่วนใหญ่จะมีลักษณะรูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วมคล้ายกัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วมดังกล่าวมาใช้เป็นแนวทางในการ แบ่งขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วมในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ การมีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในการผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วม ในการประเมินผล

1.3 กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

กัลจอร์ตัน อินตายวง (2544 : 15 – 16) ได้กล่าวถึงกระบวนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชน ต้องเน้นกระบวนการสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนมีการรับรู้ที่ถูกต้อง มีความมั่นใจเข้าใจมูลฐานของสภาพการณ์ที่ตนเผชิญอยู่ การแสดงออกซึ่งการมีส่วนร่วมเป็นผล ของความสุกงอมด้านความคิด ซึ่งก็คือกระบวนการสร้างที่สำนึกที่ถูกต้อง และแน่นอนว่า

พฤติกรรมกรมีส่วนร่วมย่อมสะท้อนกลับเป็นการพัฒนาจิตสำนึกให้สูงขึ้นไปอีกเป็นการปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพสูงยิ่งขึ้นอีก ดังแผนภูมิ

รูปที่ 1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปแบบกระบวนการสร้างจิตสำนึกต่อการพัฒนา
ด้านต่างๆ

ที่มา : กัลญรัตน์ อินตายวง (2544 : 16)

วิจิตรา ถูกแผน (2546 : 23) ได้กล่าวถึงกระบวนการของการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนที่ใช้เป็นแกนหลักในการพัฒนา มีดังนี้

1. กระบวนการคิด คือ ร่วมกันค้นหาปัญหา พิจารณาปัญหา ค้นหาสาเหตุของ
ปัญหาจัดลำดับความสำคัญของปัญหา
2. กระบวนการตัดสินใจ คือ จะต้องตัดสินใจร่วมกันเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหา
ดังกล่าว จะต้องทำอะไร และทำอย่างไร มีแผนงานอย่างไร
3. กระบวนการทำ คือ จะต้องร่วมกันทำในสิ่งที่ร่วมกันตัดสินใจ มีการกำหนด
แผนงานในการทำร่วมกันเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

4. กระบวนการรับผิชอบ คือ จะต้องรับผิชอบในสิ่งที่ได้ร่วมกันคิดร่วมกันทำ มีการประเมินผลการทำงานร่วมกันเป็นระยะ เพื่อแก้จุดที่บกพร่องให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม การที่ประชาชนเจ้าของปัญหามีโอกาสได้คิด ได้ทำ จัดการกับปัญหาของตนเองจำเป็นที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกๆ ฝ่ายมาส่งเสริมสนับสนุน

กระบวนการมีส่วนร่วมมีเนื้อหาอยู่ที่ประชาชนได้แยกแยะความคิด พิจารณา วิเคราะห์ปัญหาของมูลเหตุของสภาพการณ์ และปัญหาของมูลเหตุของสภาพการณ์และปัญหาที่ตนเผชิญอยู่ตลอดจนศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาต่างๆ เหล่านั้นในชุมชนเองและสังคมใหญ่ทั้งหมด เช่น ปัญหาเด็กขาดสารอาหารเกี่ยวข้องกับความยากจนของพ่อแม่อย่างไร ปัญหาของหมู่บ้านเกี่ยวข้องกับโครงสร้างเศรษฐกิจ การเมือง หรือโรคภัยไข้เจ็บ หรือไม่ว่าอย่างไร ในกระบวนการใช้ความคิดสะท้อนความเป็นจริงกลับไปกลับมา นักพัฒนาหรือผู้สนับสนุนมีบทบาทอย่างมากก็เป็นเพียงตัวกระตุ้น ช่วยให้เกิดการสนทนาในหมู่ประชาชนและชุมชนกันเอง กล่าวได้ว่ากระบวนการนี้นักพัฒนา และประชาชนเรียนรู้ปัญหาของประชาชนและชุมชนไปพร้อมๆ กัน

ทั้งนี้ในทางปฏิบัติ กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน ในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ผู้นำชุมชนไม่อาจมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนเพราะมีข้อจำกัดแตกต่างกัน ดังนั้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ปัญหา และตัดสินใจเป็นส่วนสำคัญที่ต้องเปิดโอกาสให้ผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมจึงถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมที่แท้จริง เพราะผู้นำชุมชนจะได้เรียนรู้วิธีคิดวิเคราะห์ถึงปัญหาในเรื่องนั้นๆ อันจะเกิดประสบการณ์ที่สามารถนำไปใช้ในเรื่องอื่นๆ และการตัดสินใจนั้นผู้นำชุมชนเป็นฝ่ายกำหนดความต้องการในการแก้ปัญหาของชุมชนเอง

บัทธ อ่อนคำ (2547 : 200) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ซึ่งเป็นการวัดเชิงคุณภาพออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในขั้นการริเริ่มการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา/สาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กำหนดความต้องการของชุมชน และจัดลำดับความสำคัญของความต้องการของชุมชน
2. การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผนในการพัฒนาซึ่งเป็นขั้นตอนของการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ของโครงการ วิธีการตลอดจนแนวทางการดำเนินงานและทรัพยากรที่จะใช้
3. การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินการพัฒนา เป็นส่วนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน โดยได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณ เทคโนโลยี ฯลฯ จากองค์กรภาคีพัฒนา
4. การมีส่วนร่วมในขั้นตอนรับผลประโยชน์จากการพัฒนา ซึ่งเป็นทั้งการได้รับผลประโยชน์ทางด้านวัตถุและทางด้านจิตใจ

5. การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลการพัฒนาเป็นการประเมินว่าการที่ประชาชนเข้าร่วมพัฒนา ได้ดำเนินการสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด การประเมินอาจประเมิน แบบย่อย (Formative Evaluation) เป็นการประเมินผลความก้าวหน้าเป็นระยะๆ หรืออาจประเมินผลรวม (Summative Evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวมยอด

จากทฤษฎีข้างต้นสรุปได้ว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและของประชาชน มีหลากหลาย ในที่นี้ผู้ศึกษาได้แบ่งกระบวนการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. กระบวนการวิเคราะห์ปัญหา คือ ร่วมคิด ค้นหาปัญหา ค้นหาสาเหตุของปัญหาและหาทางเลือกแห่งการแก้ปัญหาอันเป็นพื้นฐานทางความคิด ในการประมวลความรู้ทั้งหมดเพื่อนำไปสู่ขั้นตอนต่อไป

2. กระบวนการตัดสินใจและการวางแผน คือ หัวใจสำคัญของการมีส่วนร่วมที่คนในชุมชนได้ใช้อำนาจของตนเอง ตัดสินใจทางเลือกแห่งการแก้ปัญหาหรือทำอะไร ไม่ควรทำอะไรและมี การวางแผนร่วมกันว่าจะทำอะไรก่อนหลัง ทำแล้วจะเป็นอย่างไร

3. กระบวนการปฏิบัติคือ การทำในสิ่งที่ร่วมกันตัดสินใจไว้ รวมถึงการบริหารจัดการที่ยืดหยุ่น และปรับให้เข้ากับการดำเนินงาน

4. กระบวนการประเมินผล คือ ร่วมกันรับผิดชอบในสิ่งที่คิดและปฏิบัติ การประเมินผลไม่ใช่ว่าจะได้ผลตามที่ตั้งวัตถุประสงค์เอาไว้ต้องมีปัญหาเกิดขึ้นในรายละเอียดอีกมาก ซึ่งต้องแก้ไขไปตลอดเวลา ระดับนี้จึงเป็นไม่ปล่อยปละละเลย แต่ต้องเพื่อแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นรวมทั้งรับผลประโยชน์ และผลกระทบที่เกิดขึ้น

1.4 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

กัลจอร์ตัน อินดาวยง (2544 : 21) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่พัฒนาชนบทได้ว่า ปัจจัยสภาพแวดล้อมทั้งทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และความปลอดภัย มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ส่วนปัจจัยผลักดันจากบุคคลอื่น โดยเฉพาะผู้นำ เช่น ผู้นำผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือสามารถทำให้ชุมชนเข้าร่วมโดยง่าย

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2547 : 32) ได้อธิบายถึงปัจจัยภายในว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องเกิดจากภายในเป็นตัวผลักดัน ซึ่งเกิดขึ้นได้นั้นจะต้อง

1. เกิดศรัทธาที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือหรือมีเกียรติ มีตำแหน่ง ทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจ ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การลงแขก การบำเพ็ญประโยชน์ที่ส่งผลต่อส่วนร่วม

2. ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือ หรือมีเกียรติยศ ตำแหน่ง ทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจที่จะเข้ามามีส่วนด้วย ทั้ง ๆ ยังไม่มีความศรัทธาหรือความเต็มใจ

3. อำนาจบังคับที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า ทำให้ประชาชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ

พิทยา สายหู (2549 : 20 – 21) อธิบายถึงปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า การที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมขึ้นอยู่กับ

1. ปัจจัยที่เป็นลักษณะของโครงการ เช่น เป็นโครงการที่ประชาชนต้องการ
2. ปัจจัยที่เป็นลักษณะของชาวบ้านเอง เช่น ความขยันขันแข็ง สามัคคีมีผู้นำดี
3. ปัจจัยที่มาจากทางราชการ เช่น ถือเป็นโครงการสำคัญ มีงบประมาณเหลือเพียงพอมีเจ้าหน้าที่วิชาการสนับสนุน
4. ปัจจัยที่มีส่วนประกอบ เช่น การคมนาคมสะดวก วัสดุพร้อม เศรษฐกิจของหมู่บ้านไม่ฝืดเคือง

จากคำกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่าปัจจัยที่ส่งผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่พัฒนาชนบทได้ว่า ปัจจัยสภาพแวดล้อมทั้งทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และความปลอดภัย มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนเป็นอย่างมาก

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้และความเข้าใจ

2.1 ความหมายของความรู้

ศุภนิศย์ พลไพรินทร์ (2540 : 24) ได้กล่าวถึงการวัดความรู้ การวัดความรู้เป็นการวัดระดับความจำ ความสามารถในการคิด เข้าใจกับข้อเท็จจริงที่ได้รับการศึกษา และประสบการณ์เดิม โดยผ่านการทดสอบคุณภาพแล้ว จะแยกคนที่มีความรู้กับไม่มีความรู้ออกจากกันได้ระดับหนึ่ง

ประวัติ สมเป็น (2542 : 47) ให้ความหมายของความรู้ว่า หมายถึง การจดจำในเรื่องที่ได้เรียนมา ซึ่งรวมถึงการระลึก นึกคิด ของระดับความกว้างของเนื้อหา จากเฉพาะถึงเรื่อง ทฤษฎีที่ครบถ้วนแต่ทั้งหมดนี้ต้องคิดถึงความเหมาะสมของข้อมูล ความรู้เป็นผลในขั้นต่ำสุดในการเรียนรู้เพื่อให้เกิดสติปัญญา

เกษม วัฒนชัย (2544 : 39 – 40) กล่าวว่า ความรู้หมายถึง การรวบรวมความคิดของมนุษย์จัดให้เป็นหมวดหมู่และประมวลสาระที่สอดคล้องกันโดยนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ดังนั้น สิ่งที่เป็นสาระที่สอดคล้องกัน โดยนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ดังนั้นสิ่งที่เป็นสาระในระบบข้อมูลข่าวสาร

สร้อย คาราวงษ์ (2544 : 21) ให้ความหมายของความรู้ว่า หมายถึง ข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ และรายละเอียดของเรื่องราว และการกระทำต่างๆ ที่บุคคลได้ประสบมาแล้ว สะสมไว้ เป็นความจำที่สามารถถ่ายทอดต่อไปได้ และสามารถวัดความรู้โดยการระลึกออกมา

วิสุทธิ เกร่งจริง (2548 : 21) ให้ความหมายของความรู้ว่าหมายถึงสิ่งต่างๆ ที่บุคคล ได้รับและเก็บสะสมไว้จากการเรียนรู้ และประสบการณ์ที่ผ่านมา โดยสามารถจดจำและระลึกได้ถึงข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ รายละเอียดของสิ่งต่างๆ ที่ได้รับไปแล้ว

จากคำจำกัดความที่มีผู้กล่าวไว้ในเบื้องต้น สามารถสรุปได้ว่า ความรู้ หมายถึง ข้อเท็จจริงกฎเกณฑ์ และรายละเอียดของเรื่องราวและการกระทำต่างๆ ที่บุคคลได้ประสบและเก็บสะสมไว้เป็นความจำที่สามารถถ่ายทอดต่อไปได้ และสามารถวัดความรู้ได้โดยการระลึกถึงเรื่องเหล่านั้นแล้วแสดงออกมา ซึ่งความรู้และความเข้าใจ เป็นความสามารถของบุคคลอัน ประกอบด้วยความรู้ความสามารถและทักษะต่างๆ ทางสมอง ซึ่งเกิดจากระดับที่มีความซับซ้อนมาก เช่น เริ่มต้นจากการทำความเข้าใจ การตีความจากความเข้าใจนั้นการวิเคราะห์และสรุปและการนำไปประเมินเพื่อแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมต่างๆ เช่น เข้าใจและไม่เข้าใจ

2.2 ความหมายของความเข้าใจ

จักรกริช ใจดี (2542 : 8-9) ได้กล่าวว่า ความเข้าใจ หมายถึง ความสามารถจับใจความสำคัญของเรื่องราวต่างๆ ได้ทั้งภาษา รหัส สัญลักษณ์ ทั้งรูปธรรมและนามธรรม แบ่งเป็นการแปลความหมาย การตีความ การขยายความ ได้แยกความเข้าใจ ออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1. การแปลความ คือ ความสามารถในการจับใจความให้ถูกต้องกับสิ่งที่สื่อความหมาย หรือความสามารถในการถ่ายความหมายจากภาษาหนึ่ง ไปสู่อีกภาษาหนึ่ง หรือจากการสื่อสารรูปแบบหนึ่งไปสู่อีกรูปแบบหนึ่ง

2. การตีความ คือ ความสามารถในการอธิบาย หรือแปลความหมายหลายๆ อันมาเรียบเรียงโดยทำการจัดระเบียบ สรุปยอดเป็นเนื้อความใหม่ โดยยึดเป็นเนื้อความเป็นหลัก ไม่ต้องอาศัยหลักเกณฑ์อื่นใดมาใช้

3. การขยายความ คือ ความสามารถที่ขยายเนื้อหาข้อมูลที่รับรู้มาให้มากขึ้น หรือเป็นความสามารถในการทำนาย หรือคาดคะเนเหตุการณ์ล่วงหน้าได้อย่างดี โดยอาศัยข้อมูลอ้างอิง หรือแนวโน้มที่เกินเลยจากข้อมูล

อักษร สวัสดิ์(2542:26-28)ได้ให้ความหมายของ ความเข้าใจคือเป็นความสามารถทางสติปัญญาในการขยายความรู้ ความจำ ให้กว้างออกไปจากเดิมอย่างสมเหตุสมผล การแสดง

พฤติกรรมเมื่อเผชิญกับสื่อความหมาย และความสามารถในการแปลความหมาย การสรุปหรือการขยายความสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

วิสุทธิ เกร่งจริง (2548 : 21–26) ได้กล่าวว่า ความเข้าใจ (Comprehension) เป็นความสามารถทางสมอง และทักษะในการเข้าใจความหมายของเนื้อหา หรือความรู้ที่ได้เรียนมาโดยสามารถอธิบายคำพูดข้อเขียน หรือสัญลักษณ์ให้ผู้อื่นเข้าใจด้วยเช่นกัน ความเข้าใจรวมถึงความสามารถในการรับรู้สิ่งที่ผู้อื่นสื่อสารมามีความหมายอย่างไรด้วย

กล่าวโดยสรุป ความรู้ความเข้าใจ หมายถึง ความทรงจำในเรื่องราว ข้อเท็จจริง รายละเอียดต่างๆ และความสามารถในการนำความรู้ที่เก็บรวบรวมมาใช้ตัดแปลง อธิบาย เปรียบเทียบในเรื่องนั้นๆ ได้อย่างมีเหตุผล และความรู้ความเข้าใจเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องโดยตรง และรวมถึงการนำความรู้ความเข้าใจ ไปใช้ในสถานการณ์จริงได้ตามขั้นตอนทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ สำหรับการวิจัยในครั้งนี้เกี่ยวข้องกับความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้

ถวิล ธาราโกชน และศรีณีย์ คำริสุข (2548:63–64) การกล่าวว่าการเรียนรู้เป็นอย่างไร นักจิตวิทยาทั้งหลายได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของการให้นิยาม และพวกเขามีความเห็นว่าการเรียนรู้หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่างๆ ที่คงทนถาวร ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนั้น เป็นผลมาจากประสบการณ์และไม่ว่าคำจำกัดความ จะเป็นไปในลักษณะไหน การเรียนรู้ทั้งหลายก็จะมีลักษณะสำคัญ 2 ประการ

1. นิยามทั้งหลายมีความเห็นพ้องกันว่า การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือการกระทำ หรืออย่างน้อยที่สุดก็เป็นการเปลี่ยนแปลงศักยภาพ เมื่อมีพฤติกรรมเกิดขึ้นอย่างแน่นอนและถ้าการเปลี่ยนแปลงนั้นไม่สามารถแสดงออกมาให้เห็นได้หรือไม่สามารถสรุปได้ว่า การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นซึ่งจะเป็นไปได้ในเมื่อการกระทำในขั้นต้นของสิ่งเหล่านั้นเป็นเพียงข้อสมมติ ดังจะเห็นได้จากครูที่สอนนักเรียน เมื่อครูทำการทดสอบเพียงหน่วยหนึ่งของการเรียน และนักเรียนไม่สามารถตอบคำถามเริ่มต้นในหน่วยนั้นได้ ซึ่งในบางครั้งอาจเป็นไปได้ว่า ข้อสมมตินั้นอาจไม่สมเหตุผลผลก็ได้

2. นิยามของการเรียนรู้ทั้งหลายเห็นพ้องกันว่า การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเป็นผลจากการฝึกหรือประสบการณ์ ข้อจำกัดดังกล่าวนี้จะเป็นการเสริมหรือแสดงให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงชั่วคราวของพฤติกรรมอันเนื่องมาจากฤทธิ์ยา ความเหนื่อย อกบังคับ ฯลฯ เป็นสิ่งที่แยกแยะจากนิยามของ “การเรียนรู้” ในทำนองเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลมาจากวุฒิภาวะ

ภาพที่เกิดจากความรู้สึกลึกซึ้ง และการเปลี่ยนแปลงทางสรีระศาสตร์ต่างๆ ไม่ถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงตามนิยาม “การเรียนรู้”

2.4 หลักการของการเรียนรู้

ถวิล ธาราโกชน และศรัณย์ คำริสุข (2548:5-6) ได้กล่าวว่า การดำเนินชีวิตในแต่ละวันมนุษย์มีการเรียนรู้สิ่งต่างๆ มากมาย เรียนรู้ว่าจะต้องทำอะไร และทำอะไร เรียนรู้จากผู้ร่วมงานคนนั้น คนนี้ จะต้องปฏิบัติต่อเขาอย่างไร เรียนรู้ว่าจะต้องทำอะไรของชนิดนี้จะทำแบบไหนจึงจะขายได้ราคาดี เรียนรู้เรื่องการขับรถ เรียนรู้เรื่องจากเหตุการณ์ต่างๆ หรือแม้เกี่ยวกับลักษณะของตัวบุคคล บางคนอารมณ์เสื่อง่าย บางคนเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ บางคนเห็นแก่ตัว บางคนก้าวร้าว ล้วนแล้วแต่เกิดจากการเรียนรู้ทั้งสิ้นในปัจจุบันนักจิตวิทยาทั้งหลายได้พยายามศึกษาถึงแนวคิดของนักจิตวิทยา รุนเก่า มีการปรับปรุง ขยายและเพิ่มเติม ทำให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นมากมายหลายแบบ ซึ่งนักจิตวิทยาเชื่อว่าการเรียนรู้ที่เป็นหลักสำคัญจะมีอยู่ 3 รูปแบบ คือ การวางเงื่อนไขแบบคลาสสิก การวางเงื่อนไขแบบการกระทำ และการเรียนรู้แบบการรู้คิด

2.5 ลำดับขั้นของความรู้

การจัดลำดับขั้นความรู้ วิสุทธิ์ เกรงจริง (2548 :21-26) ได้จำแนกและจัดลำดับพฤติกรรมการเรียนรู้ของมนุษย์ในด้านความรู้ ความคิด และการนำความรู้ไปประยุกต์ภายใต้กรอบของพุทธิพิสัย ภายใต้กรอบของพุทธิพิสัยออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกได้แก่ความรู้ (Knowledge) ส่วนที่สองได้ทักษะความสามารถทางวิชาชีพ (Intellectual Skills and Abilities) ซึ่งประกอบด้วย ความเข้าใจ การประยุกต์ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมิน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ความรู้ (knowledge) เป็นพฤติกรรมที่เน้นการจำ ระลึกได้หรือระลึกถึงสิ่งต่างๆ ทั้งที่เป็นเรื่องเฉพาะ และเรื่องทั่วไป การระลึกถึงวิธีการและกระบวนการ หรือการระลึกถึงแบบแผนโครงสร้างหรือสถานการณ์จำเป็น กระบวนการสำคัญทางจิตวิทยาของความรู้ ในขณะที่ขั้นอื่นๆ นั้น การจำความรู้ เป็นเพียงส่วนหนึ่งของกระบวนการที่ซับซ้อนในการสร้างความสัมพันธ์ การตัดสินใจ และการจัดเรียบเรียง ความรู้ สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ ความรู้เฉพาะสิ่ง ความรู้เรื่องวิธีและวิธีการจัดกระทำกับสิ่งเฉพาะ และความรู้เรื่องสากล และเรื่องนามธรรมในสาขาต่างดังนี้

- 1.1 ความรู้เฉพาะสิ่ง (Knowledge of specifics) เป็นความรู้เกี่ยวข้องกับการระลึกถึงเรื่องที่เป็นแก่นของความจริง หรือของสาระในสาขาความรู้แต่ละสาขา มุ่งเน้นสัญลักษณ์ที่มีความหมายเชิงรูปธรรม ซึ่งจัดอยู่ที่ระดับต่ำที่สุดของความเป็นนามธรรม ความรู้ในระดับนี้ เป็น

พื้นฐานให้ผู้เรียนสามารถรับความรู้ที่ซับซ้อนต่อไป ความรู้เฉพาะสิ่งที่ยังแบ่งออกได้อีก 2 ประเภทย่อยๆ ได้แก่ ความรู้ศัพท์เฉพาะและความรู้ข้อเท็จจริงเฉพาะสิ่ง ดังนี้ 1) ความรู้ศัพท์เฉพาะเป็นความรู้เกี่ยวกับสิ่งอ้างอิงเป็นสัญลักษณ์ทั้งภาษาและไม่ใช้ภาษา ทั้งในด้านความรู้เรื่องสัญลักษณ์แบบต่างๆ ที่ใช้อ้างอิงแต่เพียงอย่างเดียว หรือความรู้ในสิ่งอ้างอิงที่เหมาะสมที่สุด กับสัญลักษณ์ที่กำหนดให้ เช่น คำศัพท์ในสาขาวิชาต่างๆ สัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ 2) ความรู้ข้อเท็จจริงเฉพาะสิ่ง (Knowledge of Specifics Facts) เป็นความรู้ในเรื่องวัน เวลา สถานที่ เหตุการณ์ บุคคล แหล่งความรู้ ข้อค้นพบต่างๆ ฯลฯ ที่เป็นข้อเท็จจริง เช่น วันที่แน่นอนของเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง ลำดับความมาก่อนของปรากฏการณ์

1.2 ความรู้เรื่องวิถี และวิธีการจัดการกระทำกับสิ่งเฉพาะ (Knowledge of Ways and Means of Dealing with Specifics) เป็นความรู้ที่เกี่ยวกับวิถีทางในการจัดระเบียบในการศึกษาในการตัดสินใจและการวิพากษ์วิจารณ์ความคิดและปรากฏการณ์ รวมทั้งวิธีการค้นคว้า ความรู้ตามลำดับผลที่ได้ตามเวลาในปฏิทิน และมาตรฐานของการตัดสินใจแต่ละสาขาและรูปแบบของการจัดระเบียบตามที่สาขากำหนด ความรู้ประเภทนี้จัดว่าอยู่ในระดับกลางของความ เป็นนามธรรม อยู่ระหว่างความรู้เฉพาะสิ่งกับสิ่งทั่วไป และยังสามารแบ่งออกได้อีก 5 ประเภท ได้แก่ 1) ความรู้เรื่องแบบแผนนิยม (Knowledge of Conventions) เป็นความรู้ในเรื่องลักษณะของวิถีทางในการจัดการกระทำและการนำเสนอความคิดและปรากฏการณ์อย่างมีรูปแบบเพื่อให้การสื่อความหมายมีความสอดคล้องกับแบบแผนหรือประเพณีนิยม เช่น กฎเกณฑ์ของพฤติกรรมสังคม ข้อบังคับทั้งหลาย แบบอย่างและการปฏิบัติที่ใช้อยู่เสมอ 2) ความรู้เรื่องแนวโน้มและลำดับเหตุการณ์ (Knowledge of Trends and Sequence) เป็นความรู้ในเรื่องกระบวนการ ทิศทาง และการเคลื่อนไหวของปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเวลารวมทั้งแนวโน้มในลักษณะที่เป็นความพยายามจะชี้ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์เฉพาะอย่างหลายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเวลาต่างกัน หรือสาเหตุของความสัมพันธ์ของชุดเหตุการณ์เฉพาะอย่าง จากเหตุการณ์จำนวนมาก เช่น ความเข้าใจ ความต่อเนื่อง และวัฒนธรรมไทยที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของคนไทย 3) ความรู้เรื่องการจัดจำพวกและประเภท (Knowledge of Classification and Categories) เป็นความรู้เกี่ยวกับชั้น ชุดแผนก การเรียบเรียง ซึ่งเป็นพื้นฐาน หรือเป็นประโยชน์สำหรับการจัดจำพวกและประเภทของเนื้อหา จุดมุ่งหมาย ข้อโต้แย้งหรือปัญหา ให้มีโครงสร้างและระบบ 4) ความรู้เรื่องเกณฑ์ (Knowledge of Criteria) เป็นความรู้เรื่องเกณฑ์ซึ่งเป็นความจริง หลักการ ความคิดเห็น และการกระทำที่ใช้สำหรับการทดสอบหรือการตัดสินใจ และ 5) ความรู้เรื่องระเบียบวิธี (Knowledge of Methodology) เป็นความรู้ในเรื่องวิธีการหาความรู้เทคนิค และขบวนการที่ใช้ในสาขาบางอย่างและที่ใช้ในการ

สืบสวนปัญหา และปรากฏการณ์บางอย่าง มุ่งเน้นความรู้ของแต่ละบุคคลในเรื่องวิธีการมากกว่าความสามารถในการใช้วิธีการ

1.3 ความรู้เรื่องสากลและเรื่องนามธรรมในสาขาต่างๆ (Knowledge of Universals and Abstractions) เป็นความรู้ในเรื่องหลักการและข้อสรุปทั่วไป รวมทั้งความสัมพันธ์ของหลักการและข้อสรุปทั่วไป ซึ่งแสดงให้เห็นภาพพจน์ของปรากฏการณ์ ปัญหาหรือสาขาที่ซับซ้อนได้อย่างชัดเจน ครอบคลุมและเป็นระบบ ความรู้เรื่องนี้เป็นนามธรรมมากที่สุดและได้รับการนำมาใช้แสดงความสัมพันธ์และการจัดระเบียบของสิ่งจำเพาะต่างๆ จำนวนมาก

จากที่กล่าวมาข้างต้นเป็นพฤติกรรมการเรียนรู้ของมนุษย์ ในกรอบพุทธิพิสัย ในส่วนหนึ่ง สำหรับในส่วนที่สองของพุทธิพิสัยคือ ทักษะความสามารถทางเชาว์ปัญญา (Intellectual Skill and Abilities) หมายถึงระดับสติปัญญาของผู้เรียนในการรวบรวมข้อมูลและปัจจัยต่างๆ เพื่อที่จะนำมาแก้ปัญหาหรือกระทำกรใดๆ ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ข้อมูลหรือปัจจัยเหล่านี้ อาจเป็นความรู้ที่มีอยู่แล้ว หรือที่มีคนจัดหามาให้เพิ่มเติม สิ่งที่น่าสนใจที่สติปัญญาความสามารถในการใช้ข้อมูลหรือปัจจัยตามความประสงค์

2. ทักษะความสามารถทางเชาว์ปัญญา แบ่งออกเป็น 5 ระดับ จากง่ายที่สุดไปยากที่สุด คือ ความเข้าใจ การประยุกต์ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมิน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 ความเข้าใจ (Comprehension) เป็นความสามารถทางสมอง และทักษะในการเข้าใจความหมายของเนื้อหา หรือความรู้ที่ได้เรียนมาโดยสามารถอธิบายคำพูดข้อเขียน หรือสัญลักษณ์ให้ผู้อื่นเข้าใจด้วยเช่นกัน ความเข้าใจรวมถึงความสามารถในการรับรู้สิ่งที่ผู้อื่นสื่อสารมา มีความหมายอย่างไรด้วย พฤติกรรมที่แสดงถึงความเข้าใจ สามารถแบ่งได้เป็น 3 วิธี ตามลำดับจากพฤติกรรมที่ง่ายที่สุดได้แก่ การแปล การตีความ และการสรุปอ้างอิง ดังนี้

2.1.1 การแปล (Translation) เป็นความสามารถในการให้ความหมายสิ่งต่างๆ ที่ได้รู้มาก่อน เช่น เนื้อหา ศัพท์ สัญลักษณ์ เป็นต้น การแปลเป็นความสามารถในการสื่อสารจากสิ่งที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมที่เข้าใจ หรือจากสิ่งที่เป็นรูปธรรมให้เป็นนามธรรมที่สั้นกะทัดรัด การแปลต้องมีความซื่อสัตย์ และความถูกต้อง ภายใต้ขอบเขตที่เนื้อหาเดิมคงได้รับการรักษาไว้

2.1.2 การตีความ (Interpretation) เป็นความสามารถในการแปลความในส่วนที่สำคัญที่มีใจเฉพาะคำ หรือวลีเท่านั้น เพื่อให้ได้ความสัมพันธ์ของส่วนต่างๆ อย่างกลมกลืนทำให้ได้ภาพพจน์ของส่วนรวมทั้งหมดที่สื่อสาร พฤติกรรมที่จำเป็นในการตีความคือ เมื่อมีการสื่อสารเกิดขึ้นบุคคลสามารถบ่งชี้และเข้าใจความคิดสำคัญๆ ที่มีอยู่ในการสื่อสาร

ตลอดจนเข้าใจความสัมพันธ์ของความคิดเหล่านั้น ซึ่งต้องอาศัยการตัดสินใจและความระมัดระวังที่จะไม่ใส่ความคิด และการตีความของตนเองไป

2.1.3 การสรุปอ้างอิง(Extrapolation)เป็นความสามารถในการดึงข้อสรุปออกจากข้อความหรือเนื้อหา ซึ่งอยู่ในรูปทั่วไป การอ้างอิงที่ถูกต้องนั้น ต้องการให้ผู้อ่านสามารถแปลความและตีความเอกสารนั้นและผู้อ่านต้องสามารถเสริมแนวโน้มน้ำ หรือความโน้มเอียงที่นอกเหนือจากข้อมูลหรือข้อค้นพบในเอกสารที่ให้ เพื่อทำให้เกิดความหมายตามเงื่อนไขที่เขียนไว้ในการสื่อความหมาย

ความเข้าใจเป็นลำดับขั้นสูงที่สุดของทักษะความสามารถของชาวปัญญาที่มุ่งเน้นสำหรับการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนและวิทยาลัยโดยมีพฤติกรรมที่แสดงถึงความเข้าใจ 3 ประการ คือ การแปล การตีความ และการสรุปอ้างอิง

2.2 การประยุกต์ (Application) พื้นฐานของการประยุกต์ คือ ความเข้าใจในวิธีการ ทฤษฎี หลักการ หรือนามธรรม เป็นความสามารถในการนำความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่มาปรับใช้ กับสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน เช่น ความสามารถในการประยุกต์ข้อสรุปทางสังคมศาสตร์ ให้เข้ากับปัญหาสังคมที่แท้จริง เป็นต้น เนื่องจากพื้นฐานของการประยุกต์ คือ ความเข้าใจ ดังนั้นการที่บุคคลไม่สามารถใช้การประยุกต์ได้ อาจเป็นผลมาจากสาเหตุหลายประการ นอกเหนือไปจากการไม่เกิดการเรียนเรื่องประยุกต์แล้ว ความล้มเหลวอาจเป็นผลจากไม่เข้าใจความเป็นนามธรรมของปัญหาอย่างถูกต้อง หรือการเลือกใช้นามธรรมผิดหรือการใช้นามธรรมที่ผิดสถานการณ์ หรือการแปลผลของการใช้นามธรรมในสภาพการณ์อย่างผิดๆ

2.3 การวิเคราะห์ (Analysis) เป็นความสามารถในการแยกเนื้อหาให้เป็นส่วนย่อย แล้วค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างส่วนย่อย และวิธีที่ส่วนย่อยประกอบกันเป็นส่วนใหญ่ พฤติกรรมที่แสดงความสามารถในการวิเคราะห์ เช่น การที่บุคคลสามารถแยกข้อเท็จจริงในการสื่อความหมายออกจากสมมติฐาน เพื่อบ่งชี้ข้อสรุปและข้อสนับสนุน หรือนอกข้อความที่สอดคล้องออกจากข้อความพิเศษอื่นๆ เป็น การวิเคราะห์แบ่งได้ 3 ประเภท ได้แก่ การวิเคราะห์หน่วยย่อย การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ และการวิเคราะห์หลักการจัดระเบียบ

2.4 การสังเคราะห์ (Synthesis) เป็นความสามารถในการรวบรวมหน่วยย่อยหรือส่วนย่อยเข้าด้วยกัน เพื่อจัดกระทำให้เป็นส่วนรวมเป็นกระบวนการนำส่วนย่อยมารวมกันในลักษณะที่เป็นแบบแผนหรือ โครงสร้างใหม่ที่ชัดเจน การสังเคราะห์แบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท โดยอาศัยผลงานเป็นหลัก ได้แก่ผลผลิตจากสื่อความหมายเฉพาะ ผลผลิตจากแผนงาน หรือชุดเสนอเพื่อปฏิบัติการ และการได้มาซึ่งชุดของความสัมพันธ์เชิงนามธรรม

2.5 การประเมิน(Evaluation) เป็นความสามารถในการตัดสินใจเกี่ยวกับคุณค่าของความคิด คำตอบ วิธีการ เนื้อหา ฯลฯ โดยยึดเกณฑ์มาตรฐานเป็นเครื่องมือในการตัดสินใจ ดังนั้นมีความต้องการประสิทธิผล ประหยัด หรือให้ความพึงพอใจ การตัดสินใจอาจทำในเชิงปริมาณหรือคุณภาพก็ได้การประเมินเป็นขั้นสุดท้ายของกระบวนการ ซึ่งเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัยและเป็นตัวเชื่อมที่สำคัญกับพฤติกรรมตามเจตพิสัยด้วย การประเมินแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ การตัดสินใจตามเกณฑ์ภายใน และการตัดสินใจตามเกณฑ์ภายนอก

จากแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับลำดับขั้นความรู้ความเข้าใจที่นำเสนอมาตั้งแต่ต้นสามารถสรุปลำดับขั้นความรู้ความเข้าใจได้ว่า ความรู้เป็นพฤติกรรมพื้นฐานที่มีความสำคัญ และจำเป็นสำหรับพฤติกรรมในลำดับขั้นต่อไป อันประกอบด้วยความรู้ความเข้าใจ การประยุกต์ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมิน ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวทั้งหมดเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อความรู้ความเข้าใจของมนุษย์

2.6 การวัดความรู้

เยาเวตี วิบูลย์ศรี (2540 : 99) กล่าวว่า การวัดความรู้เป็นการวัดความสามารถของบุคคลในการระลึกนึกถึงเรื่องราว หรือสิ่งที่เคยเรียนมาแล้วซึ่งคำถามที่ใช้ในระดับนี้ คือ ความจำ แบ่งออกเป็น 3 ชนิด

1. ถามความรู้ในเนื้อเรื่อง เป็นการถามรายละเอียดของเนื้อหาข้อเท็จจริงต่างๆ ของเรื่องราวทั้งหลาย ประกอบด้วยคำถามประเภทต่างๆ เช่น ศัพท์ นิยม กฎ ความจริง หรือรายละเอียดของเนื้อหาต่างๆ

2. ถามความรู้ในวิธีการดำเนินการ เป็นการถามวิธีการปฏิบัติต่างๆ ตามแบบแผน ประเพณีขั้นตอนของการปฏิบัติงานทั้งหลาย เช่น ถามระเบียบแบบแผน ลำดับขั้น แนวโน้มการจัดประเภทและหลักเกณฑ์ต่างๆ

3. ถามความรู้รวบยอด เป็นการถามความสามารถในการจดจำข้อสรุป หรือหลักการของเรื่องที่เกิดจากการผสมผสานหาลักษณะร่วม เพื่อรวบรวมและย้อนลงมาเป็นหลักหรือหัวใจของเนื้อหา

จันง พรายเข้มแข (2540 : 14 – 29) กล่าวว่า การวัดความรู้ในส่วนมากนิยมใช้แบบทดสอบซึ่งแบบทดสอบนี้เป็นเครื่องมือประเภทข้อเขียนที่นิยมใช้กันทั่วไป แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ

1. แบบอัตนัยหรือแบบความเรียง โดยให้เขียนตอบเป็นข้อความสั้นๆ ไม่เกิน 2 บรรทัด หรือเป็นข้อๆ ตามความเหมาะสม

2. แบบปรนัย แบ่งเป็น

2.1 แบบเติมคำ หรือเติมข้อความให้สมบูรณ์ แบบทดสอบนี้เป็นการวัดความสามารถในการหาคำ หรือข้อความมาเติมลงในช่องว่างของประโยคที่กำหนดให้ถูกต้องแม่นยำโดยไม่มีคำตอบใดชี้นำมาก่อน

2.2 แบบ ถูก – ผิด แบบทดสอบนี้วัดความสามารถในการพิจารณาข้อความที่กำหนดให้ว่าถูกหรือผิด ใช่หรือไม่ใช่ จากความสามารถที่เรียนรู้มาแล้ว โดยจะเป็นการวัดความจำและความคิดในการออกแบบทดสอบควรต้องพิจารณาถึงข้อความจะต้องชัดเจน ถูกหรือผิดเพียงเรื่องเดียว สั้นกะทัดรัดได้ใจความ และไม่ควรรใช้คำปฏิเสธซ้อน

2.3 แบบจับคู่ แบบทดสอบนี้เป็นลักษณะการวางข้อเท็จจริง เงื่อนไข คำ ตัวเลข หรือสัญลักษณ์ไว้ 2 ด้านขนานกัน เป็นแถวตั้ง 2 แถว แล้วให้อ่านข้อเท็จจริงในแถวตั้งด้านหนึ่งว่า มีความเกี่ยวข้องจับคู่ได้พอดีกับข้อเท็จจริงในอีกแถวตั้งหนึ่ง โดยทั่วไปจะกำหนดให้ตัวเลือกในแถวตั้งด้านหนึ่งน้อยกว่าอีกด้านหนึ่ง เพื่อให้ได้ใช้ความสามารถในการจับคู่มากขึ้น

2.4 แบบเลือกตอบ ข้อสอบแบบนี้เป็นข้อสอบที่นิยมใช้กันในปัจจุบัน เนื่องจากสามารถวัดได้ครอบคลุมจุดประสงค์และตรวจให้คะแนนได้แน่นอน ลักษณะของข้อสอบประกอบด้วย ส่วนข้อคำถาม และตัวเลือก โดยตัวเลือกจะมีตัวเลือกที่เป็นตัวถูก และตัวเลือกที่เป็นตัวลวง ผู้เขียนข้อสอบต้องมีความรู้ในวิชานั้นอย่างลึกซึ้ง และรู้วิธีการเขียนข้อสอบ โดยมีข้อควรพิจารณา คือ ในส่วนข้อคำถามต้องชัดเจนเพียงหนึ่งเรื่อง ภาษาที่ใช้กะทัดรัดเหมาะสมกับระดับของผู้ตอบ ไม่ใช้คำปฏิเสธหรือปฏิเสธซ้อนกัน และไม่ควรถามคำถามแบบท่องจำ และในส่วนตัวเลือกควรมีคำตอบถูกเพียงคำตอบเดียวที่มีความกะทัดรัด ไม่ชี้นำหรือแนะคำตอบ มีความเป็นอิสระจากกัน มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเรียงตามลำดับตามปริมาณหรือตัวเลข ตัวลวงต้องมีความเป็นไปได้และกำหนดจำนวนตัวเลือก 4 หรือ 5 ตัวเลือก

การวัดความรู้เป็นการวัดความสามารถในการระลึกเรื่องราวข้อเท็จจริง หรือประสบการณ์ต่างๆ หรือเป็นการวัดการระลึกประสบการณ์เดิมที่บุคคลได้รับคำสอน การบอกกล่าว การฝึกฝนของผู้สอน รวมทั้งจากตำราจากสิ่งแวดล้อมต่างๆ ด้วยคำถามวัดความรู้ในงานวิจัยฉบับนี้ได้เลือกการวัดความรู้แบบที่ 2 คือ แบบ ถูก – ผิด แบบทดสอบนี้วัดความสามารถในการพิจารณาข้อความที่กำหนดให้ว่าถูกหรือผิด ใช่หรือไม่ใช่ ซึ่งเป็นแบบทดสอบที่นิยมใช้กันในปัจจุบัน เนื่องจากสามารถวัดได้ความจำและความคิดครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และตรวจสอบให้คะแนนได้แน่นอนในการวัดความรู้เรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดอำเภอสาบบุรี จังหวัดปัตตานี

3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสารและการรับรู้

3.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสาร

การสื่อสารนั้นจัดได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่งในชีวิตของมนุษย์ นอกเหนือจากปัจจัยที่มีความจำเป็นต่อความอยู่รอดของมนุษย์ ซึ่งได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่มและยารักษาโรค แม้ว่าการสื่อสารจะไม่ได้มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับความเป็นความตายของมนุษย์เหมือนกับปัจจัยอื่น แต่การที่จะให้ได้มาซึ่งปัจจัยเหล่านั้น ย่อมต้องอาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมืออย่างแน่นอน มนุษย์ต้องอาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมือเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจกรรมใดๆ ของตน และ เพื่อยู่ร่วมกับคนอื่นๆ ในสังคม การสื่อสารเป็นพื้นฐานของการติดต่อของกระบวนการสังคม ยิ่งสังคมมีความสลับซับซ้อนมาก และประกอบด้วยคนจำนวนมากขึ้นเท่าใดการสื่อสารก็ยิ่งมีความสำคัญมากขึ้นเท่านั้น ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจอุตสาหกรรม และสังคมจะนำมาซึ่งความสลับซับซ้อน หรือความสับสนต่างๆ จนอาจก่อให้เกิดความไม่เข้าใจและไม่แน่ใจแก่สมาชิกของสังคม ดังนั้นจึงต้องอาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมือเพื่อแก้ไขปัญหา ดังกล่าว (ยุพดี ฐิติกุลเจริญ, 2546 : 3)

ข่าวสารจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้ประกอบการตัดสินใจในกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ ความต้องการข่าวสารจะเพิ่มมากขึ้นเมื่อบุคคลนั้นต้องการข้อมูลในการตัดสินใจหรือไม่แน่ใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง นอกจากนั้นข่าวสารยังเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้เปิดรับมีความทันสมัยสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ของโลกปัจจุบัน ได้ดียิ่งขึ้น ดังที่ชาร์ลส์ เค. อัทกิน (Charles k. Atkin, 1973:208 อ้างถึงใน ชมนาด ตันศิเรี, 2546 : 36) ได้กล่าวว่าบุคคลที่เปิดรับข่าวสารมากย่อมมีหูตากว้างไกล มีความรู้ความเข้าใจในสภาพแวดล้อมและเป็นคนทันสมัยทันเหตุการณ์กว่าบุคคลที่เปิดรับข่าวสารน้อย

อย่างไรก็ตามบุคคลจะไม่รับข่าวสารทุกอย่างที่ผ่านมาสู่ตนทั้งหมดแต่จะเลือกรับรู้เพียงบางส่วนที่คิดว่ามีประโยชน์ต่อตนดังนั้นข่าวสารที่หลั่งไหลผ่านเข้ามาไปยังบุคคลจากช่องทางต่างๆ นั้น มักจะถูกคัดเลือกลดเวลา ข่าวสารที่น่าสนใจ มีประโยชน์และเหมาะสมตามความนึกคิดของผู้รับสาร จะเป็นข่าวสารที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในการสื่อสาร (กิตติมา สุรสนธิ, 2546:46-47)

การเลือกสรรข่าวสารของบุคคลเป็นสิ่งที่อธิบายถึงพฤติกรรมการสื่อสารของแต่ละบุคคลว่าความแตกต่างกันทางสภาพส่วนบุคคลหรือสภาพจิตวิทยามีผลต่อการเปิดรับข่าวสาร โดยมีกระบวนการเลือกสรร (Selective Process) ที่แตกต่างกัน

โจเซฟ ที แคลปเปอร์ (Klapper, J.T., 1960 : 19-25 อ้างถึงใน เจริญ เขาวนัประยูร, 2546 : 40) ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการเลือกรับข่าวสารหรือเปิดรับข่าวสารเปรียบเสมือนเครื่องกรองข่าวสารในการรับรู้ของมนุษย์ ซึ่งประกอบด้วยการกรอง 4 ขั้นตอนตามลำดับดังต่อไปนี้

1. การเลือกเปิดรับ (Selective Exposure) เป็นขั้นแรกในการเลือกช่องทางการสื่อสารบุคคลจะเลือกเปิดรับสื่อและข่าวสารจากแหล่งสารที่มีอยู่ด้วยกันหลายแหล่ง เช่นการเลือกซื้อหนังสือพิมพ์ฉบับใดฉบับหนึ่ง เลือกเปิดวิทยุกระจายเสียงสถานีใดสถานีหนึ่งตามความสนใจและความต้องการของตน อีกทั้งทักษะและความชำนาญในการรับรู้ข่าวสารของคนเรานั้นก็ต่างกัน บางคนถนัดที่จะฟังมากกว่าอ่าน ก็จะชอบฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์มากกว่าอ่านหนังสือ เป็นต้น

2. การเลือกให้ความสนใจ (Selective Attention) ผู้เปิดรับข่าวสารมีแนวโน้มที่จะเลือกสนใจข่าวจากแหล่งใดแหล่งหนึ่ง โดยมักเลือกตามความคิดเห็น ความสนใจของตน เพื่อสนับสนุนทัศนคติเดิมที่มีอยู่และหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่สอดคล้องกับความรู้ความเข้าใจหรือ ทัศนคติเดิมที่มีอยู่แล้ว เพื่อไม่ให้เกิดภาวะทางจิตใจที่ไม่สมดุลหรือมีความไม่สบายใจ ที่เรียกว่า ความไม่สอดคล้องทางด้านความเข้าใจ (Cognitive Dissonance)

3. การเลือกรับรู้และตีความหมาย (Selective Perception and Interpretation) เมื่อบุคคลเปิดรับข้อมูลข่าวสารแล้ว ก็เชื่อว่าจะรับรู้ข่าวสารทั้งหมดตามเจตนารมณ์ของผู้ส่งสารเสมอไปเพราะเรามักเลือกรับรู้และตีความหมายสารแตกต่างกันไปตามความสนใจ ทัศนคติ ประสบการณ์ ความเชื่อ ความต้องการ ความคาดหวัง แรงจูงใจ สภาวะทางร่างกาย หรือสภาวะทางอารมณ์และจิตใจ ฉะนั้นแต่ละคนอาจตีความเฉพาะข่าวสารที่สอดคล้องกับลักษณะส่วนบุคคลดังกล่าว นอกจากจะทำให้ข่าวสารบางส่วนถูกตัดทิ้งไปยังมีการบิดเบือนข่าวสารให้มีทิศทางเป็นที่น่าพอใจของแต่ละบุคคลด้วย

4. การเลือกจดจำ (Selective Retention) บุคคลจะเลือกจดจำข่าวสารในส่วนที่ตรงกับความสนใจ ความต้องการ ทัศนคติ ฯลฯ ของตนเอง และมักจะลืมหรือไม่นำไป ถ่ายทอดต่อในส่วนที่ตนเองไม่สนใจ ไม่เห็นด้วย หรือเรื่องที่ขัดแย้งค้ำกับความคิดของตนเอง ข่าวสารที่คนเราเลือกจดจำไว้นั้นมักมีเนื้อหาที่จะช่วยส่งเสริมหรือสนับสนุนความรู้สึกนึกคิด ทัศนคติ ค่านิยม หรือความเชื่อของแต่ละคนที่มีอยู่เดิมให้มีความมั่นคงชัดเจนยิ่งขึ้นและเปลี่ยนแปลงยากขึ้น เพื่อนำไปใช้เป็นประโยชน์ในโอกาสต่อไป ส่วนหนึ่งอาจนำไปใช้เมื่อเกิดความรู้สึกขัดแย้งและมีสิ่งที่ไม่สบายใจขึ้น

สำหรับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกเปิดรับข่าวสารของบุคคลนั้น ประมะสตะเวทิน (2541: 122-124) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกเปิดรับข่าวสารของบุคคลไว้ดังนี้

1. ความต้องการ (Need) ปัจจัยที่สำคัญที่สุดปัจจัยหนึ่งในกระบวนการเลือกของมนุษย์คือความต้องการ ความต้องการทุกอย่างของมนุษย์ทั้งความต้องการทางกายและใจทั้งความต้องการระดับสูงและความต้องการระดับต่ำย่อมเป็นตัวกำหนดการเลือกของเรา เราเลือกตอบสนองความต้องการของเรา เพื่อให้ได้ข่าวสารที่ต้องการ เพื่อแสดงรสนิยม เพื่อการยอมรับในสังคม เพื่อความพอใจ ฯลฯ

2. ทักษะคติและค่านิยม (Attitude and Values) ทักษะคติ คือความชอบและมีใจโน้มเอียง (Preference and Predisposition) ต่อเรื่องต่างๆ ส่วนค่านิยม คือหลักพื้นฐานที่เรายึดถือ เป็นความรู้สึกที่ว่าเราควรจะทำหรือไม่ควรทำอะไรในการมีความสัมพันธ์กับ สิ่งแวดล้อมและคนซึ่งทักษะคติและค่านิยมมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการเลือกใช้สื่อมวลชน การเลือกข่าวสาร การเลือกตีความหมายและการเลือกจดจำ

3. เป้าหมาย (Goal) มนุษย์ทุกคนมีเป้าหมาย มนุษย์ทุกคนกำหนดเป้าหมายในการดำเนินชีวิตทั้งในเรื่องอาชีพ การเข้าสมาคม การพักผ่อน เป้าหมายของกิจกรรมต่างๆ ที่เรากำหนดขึ้นนี้จะมีอิทธิพลต่อการเลือกใช้สื่อมวลชน การเลือกข่าวสาร การเลือกตีความหมายและการเลือกจดจำเพื่อสนองเป้าหมายของตน

4. ความสามารถ (Capability) ความสามารถของเราเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งรวมทั้งความสามารถด้านภาษามีอิทธิพลต่อเราในการที่จะเลือกรับข่าวสาร เลือกตีความหมาย และเลือกเก็บเนื้อหาของข่าวนั้นไว้

5. การใช้ประโยชน์ (Utility) กล่าวโดยทั่วไปแล้ว เราจะให้ความสนใจและใช้ความพยายามในการที่จะเข้าใจ และจดจำข่าวสารที่เราสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

6. สไตล์ในการสื่อสาร (Communication Style) การเป็นผู้รับสารของเรานั้นส่วนหนึ่ง ขึ้นอยู่กับสไตล์ในการสื่อสารของเรา คือ ความชอบหรือไม่ชอบสื่อบางประเภท ดังนั้นบางคนจึงชอบฟังวิทยุ บางคนชอบดูโทรทัศน์ บางคนชอบอ่านหนังสือพิมพ์ ฯลฯ

7. สถานะ (Context) สถานะในที่นี้หมายถึง สถานที่บุคคลและเวลาที่อยู่ในสถานการณ์ การสื่อสาร สิ่งต่างๆ เหล่านี้มีอิทธิพลต่อการเลือกของผู้รับสาร การมีคนอื่นอยู่ด้วย มีอิทธิพลตรงต่อการเลือกใช้สื่อและข่าวสาร การเลือกตีความหมายและเลือกจดจำข่าวสาร การที่เราต้องถูกมองว่าเป็นอย่างไร การที่เราคิดว่าคนอื่นมองเราอย่างไร เราเชื่อว่าคนอื่นคาดหวังอะไรจากเรา และการที่คิดว่าคนอื่นคิดว่าเราอยู่ในสถานการณ์อะไร ล้วนแต่มีอิทธิพลต่อการเลือกของเรา

8. ประสบการณ์และนิสัย (Experience and Habit) ในฐานะของผู้รับสาร ผู้รับสารแต่ละคนพัฒนานิสัยการรับสารอันเป็นผลมาจากประสบการณ์ในการรับข่าวสารของเรา เราพัฒนา

ความชอบสื่อชนิดใดชนิดหนึ่ง รายการประเภทใดประเภทหนึ่ง ดังนั้นเราจึงเลือกใช้สื่อชนิดใดชนิดหนึ่ง สนใจเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ตีความหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง และเลือกจดจำเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

ขวัญเรือน กิติวัฒน์ (2541 : 23-26) มีความเห็นว่า ปัจจัยที่ทำให้บุคคลมีการ เปิดรับข่าวสารที่แตกต่างกันคือ

1. ปัจจัยด้านบุคลิกภาพและจิตวิทยาส่วนบุคคล มีแนวคิดว่าคนเราแต่ละคนมีความแตกต่างเฉพาะตัวบุคคลอย่างมากในด้านโครงสร้างทางจิตวิทยาส่วนบุคคล ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากลักษณะการอบรมเลี้ยงดูที่แตกต่างกัน การดำรงชีวิตในสภาพ แวดล้อมที่แตกต่างไม่เหมือนกัน ซึ่งส่งผลกระทบต่อระดับ สติปัญญา ความคิด ทักษะ ทักษะ ตลอดจนกระบวนการของการรับรู้ การจูงใจ

2. ปัจจัยด้านสภาพความสัมพันธ์ทางสังคม เนื่องจากคนเรามักจะยึดติดกับกลุ่มสังคมที่ตนสังกัดอยู่เป็นกลุ่มอ้างอิง (Reference Group) ในการตัดสินใจที่จะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมใดๆ ก็ตาม นั่นคือ มักจะคล้อยตามกลุ่มในแง่ความคิด ทักษะ และพฤติกรรมเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม

3. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมนอกระบบการสื่อสาร เชื่อว่าลักษณะต่างๆ ได้แก่ เพศ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ ทำให้เกิดความคล้อยคลึงของการเปิดรับเนื้อหาของ การสื่อสาร รวมถึงการตอบสนองต่อเนื้อหาดังกล่าวไม่แตกต่างกันด้วย

นอกจากนี้ วิลเบอร์ ชรามม์ (Wilbur Schramm, 1973 : 121-122 อ้างถึงใน เจริญเชาวน์ประยูร, 2546 : 35) ยังได้ชี้ให้เห็นถึงองค์ประกอบอื่นๆ ที่มีอิทธิพลต่อการเลือกรับข่าวสารของบุคคลดังนี้

1. ประสบการณ์ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้รับส่งสารแสวงหาข่าวสารที่แตกต่างกัน
2. การประเมินสารประโยชน์ของข่าวสารที่ผู้รับสารแสวงหาเพื่อตอบสนองจุดประสงค์ของตนอย่างหนึ่งอย่างใด

3. ภูมิหลังที่แตกต่างกันทำให้บุคคลมีความสนใจแตกต่างกัน

4. การศึกษาและสภาพแวดล้อมทำให้มีความแตกต่างในพฤติกรรม การเลือกรับสาร

5. ความสามารถในการรับสาร ซึ่งเกี่ยวกับสภาพร่างกายและจิตใจที่ทำให้พฤติกรรม การเปิดรับสารแตกต่างกัน

6. บุคลิกภาพ ทำให้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ การโน้มน้าวใจ และพฤติกรรมของผู้รับสาร

7. อารมณ์ สภาพทางอารมณ์ของผู้รับสาร จะทำให้เข้าใจความหมายของข่าวสาร หรืออาจเป็นอุปสรรคต่อความเข้าใจความหมายของข่าวสารได้

8. ทักษะคิด จะเป็นตัวกำหนดท่าทีของการรับและตอบสนองต่อสิ่งเร้า หรือข่าวสารที่ได้พบเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสารนั้น

วิลเบอร์ ชแรมม์ (Wilbur Scharm, 1996 อ้างถึงใน ชมนาคตันกิเสรี, 2546 : 42) กล่าวถึงหลักการทั่วไปของการเลือกความสำคัญของข่าวสารว่าขึ้นอยู่กับการใช้ความพยายามน้อยที่สุด (Least effect) และผลที่จะได้ (Promise of reward) ซึ่งอยู่ในรูปของสูตรการเลือกรับข่าวสาร ดังนี้

$$\text{การเลือกรับข่าวสาร} = \frac{\text{สิ่งตอบแทนที่คาดหวัง}}{\text{ความพยายามที่ต้องใช้}}$$

จากสูตรนี้จะเห็นได้ว่า คนเรามีแนวโน้มที่จะเปิดรับข่าวสารที่ใช้ความพยายามน้อย เช่น ข่าวสารต่างๆ ที่อยู่ใกล้ตัว สามารถเลือกรับได้ง่ายและมีสาระประโยชน์ต่อตนเอง ในการเลือกนั้นอาจมีสาเหตุอื่นๆ อีกเช่น ประสบการณ์ต่างกันความสามารถในการประเมินสาระประโยชน์ของข่าวสาร ตลอดจนสภาวะทางสังคมและจิตใจของแต่ละคนด้วย

สำหรับความหมายของการเปิดรับข่าวสารนั้น แซมมวล เบคเกอร์ (Samuel L. Becker, 1972 อ้างถึงใน ชมนาคตันกิเสรี, 2546 : 50) ได้ให้ความหมายของการเปิดรับข่าวสารโดยจำแนกตามพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารคือ

1. การแสวงหาข้อมูล (Information Seeking) กล่าวคือ บุคคลที่จะแสวงหาข้อมูลเมื่อต้องการให้มีความคล้ายคลึงกับบุคคลอื่นในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือเรื่องต่างๆ ไป

2. การเปิดรับข้อมูล (Information Receptivity) กล่าวคือ บุคคลจะเปิดรับข่าวสารเพื่อทราบข้อมูลที่ตนเองสนใจ อยากรู้ สนใจ หากมีข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับตนเองก็จะให้ความสนใจใฝ่อ่านหรือดูหรือฟังเป็นพิเศษ

3. การเปิดรับประสบการณ์ (Experience Receptivity) กล่าวคือ บุคคลที่จะเปิดรับข่าวสารเพราะต้องการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเพื่อผ่อนคลายอารมณ์

สำหรับเหตุผลในการที่มนุษย์เลือกสนใจหรือตั้งใจรับข่าวสารอย่างไรจากสื่อใดนั้น มีนักวิชาการหลายท่านที่มีความเห็นสอดคล้องกันดังนี้

ไฟรด์สัน (Friedson) ไรเลย์ (Riley) และฟลาวเวอร์แมน (Flowerman, 1951 อ้างถึงใน กัลญารัตน์ อินดาขวง, 2544 : 29) มีความเห็นแนวเดียวกันว่า แรงจูงใจที่ต้องการเป็นที่ยอมรับของสมาชิก ภายในสังคมจะเป็นสิ่งที่ช่วยกำหนดความสนใจเปิดรับสื่อจากสื่อต่างๆ ก็เพื่อตอบสนอง

ความต้องการของตน ซึ่งปรากฏการณ์นี้เมอร์ตัน (Merton) ไรท์ (Wright) และวาบเลส (Waples) เรียกว่า “พฤติกรรมในการแสวงหาข่าวสาร” นักวิชาการเหล่านี้มีความเห็นตรงกันว่า ผู้รับข่าวสารจะเลือกรับข่าวสารจากสื่อใดนั้นย่อมเป็นไปตามบทบาทและสถานภาพทางสังคมของผู้รับสารก็เพื่อนำไปเป็นหัวข้อในการสนทนาซึ่งจะทำให้ผู้รับสารรู้สึกว่าคุณเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

ในเรื่องของวัตถุประสงค์ของการเลือกรับข่าวสาร หรือการบริโภคข่าวสารของผู้รับสารนั้น สุรพงษ์ โสธนะเสถียร ก็ได้จำแนกวัตถุประสงค์ของการเลือกเปิดรับข่าวสารไว้ 4 ประการ คือ (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2543 : 40-44)

1. เพื่อการรับรู้ (Cognition) คือผู้รับสารต้องการสารสนเทศ (Information) เพื่อสนองต่อความต้องการและความอยากรู้
2. เพื่อความหลากหลาย (Diversions) เช่น การเปิดรับสื่อเพื่อแสวงหาความ รั้าใจ ตื่นเต้น สนุกสนาน รวมทั้งการพักผ่อน
3. เพื่ออรรถประโยชน์ทางสังคม (Social Utility) หมายถึง การต้องการสร้างความคุ้นเคยหรือการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เช่นการใช้ภาษาร่วมสมัย เพื่อหลีกเลี่ยงงานประจำหรือหลีกเลี่ยงคนรอบข้าง
4. การผละสังคัม (Withdrawal) เป็นการเปิดรับสื่อหรือเข้าหาสื่อเพื่อหลีกเลี่ยงงานประจำหรือหลีกเลี่ยงคนรอบข้าง

แม็คคอมบ์ และ เบคเกอร์ (McCombs and Becker, 1979 : 51-52 อ้างถึงใน ชมนาด ตันศิเรี, 2546 : 57) ได้ให้แนวคิดที่ว่า โดยทั่วไปบุคคลแต่ละคนมีการเปิดรับข่าวสารหรือการเปิดรับสื่อเพื่อตอบสนองความต้องการ 4 ประการคือ

1. เพื่อให้เรียนรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์ (Surveillance) บุคคลสามารถติดตามความเคลื่อนไหวและสังเกตเหตุการณ์ต่างๆ รอบตัวจากการเปิดรับข่าวสาร ทำให้คนเป็นที่ทันเหตุการณ์ทันสมัย
2. เพื่อการตัดสินใจ (Decision) การเปิดรับข่าวสารทำให้บุคคลสามารถกำหนดความเห็นของตนต่อสภาวะ หรือเหตุการณ์ต่างๆ รอบตัว เพื่อการตัดสินใจโดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวข้องชีวิตประจำวัน
3. เพื่อพูดคุยสนทนา (Discussion) บุคคลสามารถนำข้อมูลข่าวสารที่ได้รับไปใช้ในการพูดคุยกับผู้อื่นได้
4. เพื่อการมีส่วนร่วม (Participation) เพื่อรับรู้และมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ความ เป็นไปต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมรอบๆ ตัว

อย่างไรก็ตามแม้ว่าบุคคลจะมีพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารที่แตกต่างกัน มีวัตถุประสงค์ในการเปิดรับข่าวสารที่แตกต่างกัน และมีความต้องการในการเปิดรับข่าวสารที่แตกต่างกันนั้น แต่โดยทั่วไปแล้วบุคคลจะทำการเปิดรับข่าวสารอยู่ 3 ลักษณะ (ดวงฤทัย พงศ์ไพฑูรย์, 2544 : 13-14) คือ

1. การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนโดยผู้รับสารมีความคาดหวังจากสื่อมวลชนว่า การบริโภคข่าวสารจากสื่อมวลชนจะช่วยตอบสนองความต้องการของเขาได้ ซึ่งจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติหรือเปลี่ยนลักษณะนิสัย เปลี่ยนพฤติกรรมบางอย่างได้โดยการเลือกบริโภคสื่อมวลชนนั้นจะขึ้นอยู่กับความต้องการ หรือแรงจูงใจของผู้รับสารเอง เพราะบุคคลแต่ละคนย่อมมีวัตถุประสงค์และความตั้งใจในการใช้ประโยชน์แตกต่างกันไป

2. การเปิดรับข่าวสารจากสื่อบุคคล โดยสื่อบุคคล หมายถึง ตัวบุคคลผู้ที่นำข่าวสารจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง โดยอาศัยการติดต่อระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) ที่จะมีปฏิกริยาโต้ตอบระหว่างกัน โรเจอร์สและชูเมกเกอร์ (Rogers and Shoemaker, 1971 อ้างถึงใน ชมนาด ต้นศิเสรี, 2546 : 72) กล่าวว่าในกรณีที่ต้องการให้บุคคลใดเกิดการยอมรับสารนั้นควรที่จะใช้การสื่อสารระหว่างบุคคล โดยใช้สื่อบุคคลเป็นผู้เผยแพร่ข่าวสาร สื่อบุคคลนี้จะมีประโยชน์อย่างมากในกรณีที่ผู้ส่งสารหวังผลให้ผู้รับสารมีความเข้าใจกระจ่างชัดเจนและตัดสินใจรับสารได้อย่างมั่นใจยิ่งขึ้น ซึ่งการสื่อสารระหว่างบุคคลนี้สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้ (เสถียร เขยประทับ, 2545)

2.1 การติดต่อโดยตรง (Direct Contact) เป็นการเผยแพร่ข่าวสารเพื่อสร้างความเข้าใจหรือชักจูงโน้มน้าวใจกับประชาชนโดยตรง

2.2 การติดต่อโดยกลุ่ม (Group Contact of Community Public) โดยกลุ่มจะมีอิทธิพลต่อบุคคลส่วนรวม ช่วยให้การสื่อสารของบุคคลบรรลุเป้าหมายได้เพราะเมื่อกลุ่มมีความสนใจมุ่งไปในทิศทางใด บุคคลส่วนใหญ่ในกลุ่มก็จะมีความสนใจในทางนั้นด้วย

3. การเปิดรับข่าวสารจากสื่อเฉพาะกิจ โดยสื่อเฉพาะกิจ หมายถึง สื่อที่ถูกผลิตขึ้นมา โดยมีเนื้อหาสาระที่เฉพาะเจาะจงและมีจุดมุ่งหมายหลักอยู่ที่ผู้รับสารเฉพาะกลุ่ม (เกศินี จุฑาวิจิตร, 2540 : 135) ตัวอย่างของสื่อเฉพาะกิจเช่น จุลสาร แผ่นพับ โปสเตอร์ โบปปลิว คู่มือ นิทรรศการ เป็นต้น ดังนั้นการเปิดรับข่าวสารจากสื่อเฉพาะกิจนี้ผู้รับสารจะได้รับข้อมูลข่าวสารหรือความรู้เฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างเฉพาะเจาะจง

จากแนวความคิดเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสารนี้ จะเห็นได้ว่าข่าวสารเป็นปัจจัยสำคัญในการนำมาประกอบการตัดสินใจของบุคคล ยิ่งบุคคลเกิดความไม่แน่ใจเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งมากเท่าใดบุคคลย่อมต้องการเปิดรับข่าวสารมากขึ้นเท่านั้น โดยไม่จำกัดว่าจะทำการ

เปิดรับ ข่าวสารจากสื่อใด ไม่ว่าจะ เป็น สื่อมวลชน สื่อบุคคล หรือสื่อเฉพาะกิจ แต่ทั้งนี้บุคคลจะทำการเปิดรับข่าวสารเฉพาะเรื่อง ที่ตนให้ความสนใจเท่านั้นเนื่องจากข่าวสารในปัจจุบันมีมากเกินไปที่ ผู้รับสารจะรับไว้ทั้งหมดได้ จึงทำให้เกิดกระบวนการเลือกรับข่าวสารขึ้น อย่างไรก็ตามบุคคลแต่ละคนก็จะมีเกณฑ์ในการเลือกรับข่าวสารที่แตกต่างกันตามลักษณะส่วนบุคคล, สภาพแวดล้อมในสังคมนั้นๆ และวัตถุประสงค์หรือความต้องการที่จะเปิดรับข่าวสารของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกันย่อมทำให้มีพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารที่แตกต่างกัน ได้ด้วย

3.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้

กันยา สุวรรณแสง (2546 : 25) ได้กล่าวถึง การรับรู้ หมายถึง การแปลความหมายจากการสัมผัส โดยเริ่มตั้งแต่ การมีสิ่งเร้ามา กระทับกับอวัยวะรับสัมผัสทั้งห้า และส่งกระแสประสาท ไปยังสมอง เพื่อการแปลความ

ไสว เลี่ยมแก้ว (2546 : 6) ได้ให้ความหมายของ การรับรู้ หมายถึง การรู้สึกสัมผัสที่ได้รับการตีความให้เกิดความหมายแล้ว เช่นในขณะนี้ เราอยู่ในภาวะการรู้สึก(Conscious) คือตื่น ตาตื่นอยู่ในทันใดนั้น เรารู้สึกได้ยินเสียงดังปังมาแต่ไกล (การรู้สึกสัมผัส-Sensation) แต่เราไม่มีความหมายคือไม่รู้ว่า เป็นเสียงอะไร เราจึงยังไม่เกิดการรับรู้ แต่ครู่ต่อมามีคนบอกว่าเป็นเสียงระเบิดของยางรถยนต์ เราจึงเกิดการรู้ความหมายของการรู้สึกสัมผัสนั้น ดังนั้นเรียกว่าเราเกิดการรับรู้

สุภาณี สนธิรัตน์ (2552 : 36) ได้ให้ความหมายของ การรับรู้ (perception) หมายถึง “กระบวนการที่บุคคลแต่ละคนมีการเลือก การประมวลและการตีความเกี่ยวกับตัวกระตุ้นออกมาให้ความหมายและได้ภาพของโลกที่มีเนื้อหา” (Schiffman and Kanuk.1991 : 146 อ้างถึงใน ชมนาด ต้นศิเรี, 2546 : 44)

นอกจากนี้ การรับรู้ยังสามารถอธิบายได้อย่างง่ายๆ คือหมายถึง “กระบวนการการตีความที่ผ่านประสาทสัมผัสใดๆ โดยตรง” ซึ่งจากความหมายนี้คำที่จะสื่อความหมายเดียวกับการรับรู้ การสัมผัสรู้ อันเป็นการรู้ที่เกิดจากการรับความรู้สึกเข้ามาทางประสาทสัมผัสเกิดเป็นความเข้าใจหรือความรู้สึกภายในของบุคคล แต่อย่างไรก็ตามจะขอใช้คำว่ารับรู้ตลอดทั้งบทความไป

กระบวนการของการรับรู้ (Process) เป็นกระบวนการที่คาบเกี่ยวกันระหว่างเรื่อง ความเข้าใจ การคิด การรู้สึก (Sensing) ความจำ(Memory) การเรียนรู้ (Learning) การตัดสินใจ (Decision making)

กระบวนการของการรับรู้ เกิดขึ้นเป็นลำดับดังนี้

สิ่งเร้าไม่ว่าจะเป็นคน สัตว์ สิ่งของ หรือสถานการณ์ มาเร้าอินทรีย์ทำให้เกิดการสัมผัส (Sensation) และเมื่อเกิดการสัมผัสบุคคล จะเกิดมีอาการแปล การสัมผัสและมีเจตนา

(Conation) ที่จะแปลสัมผัสนั้น การแปลสัมผัส จะเกิดขึ้นในสมอง ทำให้เกิดพฤติกรรมต่างๆ เช่น การที่เราได้ยินเสียงดัง ปัง ปังๆ สมองจะแปลเสียงดังปัง ปัง โดยเปรียบเทียบกับเสียง ที่เคยได้ยินว่าเป็น เสียงของอะไร เสียงปิ่น เสียงระเบิด เสียงพลุ เสียงประทัด เสียงของท่อไอเสียรถ เสียงเครื่องยนตร์ระเบิด หรือเสียงอะไร ในขณะที่เปรียบเทียบ จิตต้องมีเจตนา ปนอยู่ ทำให้เกิดแปลความหมาย และ ต่อไปก็รู้ว่า เสียงที่ได้ยินนั้นคือ เสียงอะไร อาจเป็นเสียงปิ่น เพราะบุคคลจะแปลความหมายได้ ถ้าบุคคลเคย มีประสบการณ์ในเสียงปิ่นมาก่อน และอาจแปลได้ว่า ปิ่นที่ดังเป็นปิ่นชนิดใด ถ้าเขาเป็นตำรวจ จากตัวอย่างข้างต้นนี้ เราอาจสรุป กระบวนการรับรู้จะเกิดได้จะต้องมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. มีสิ่งเร้า (Stimulus) ที่จะทำให้เกิด การรับรู้ เช่น สถานการณ์ เหตุการณ์ สิ่งแวดล้อม รอบกาย ที่เป็น คน สัตว์ และสิ่งของ
2. ประสาทสัมผัส (Sense Organs) ที่ทำให้เกิดความรู้สึกสัมผัส เช่น ตาหู จมูกได้ กลิ่น ลิ้น รู้นรส และผิวหนัง รู้ร้อนหนาว
3. ประสบการณ์ หรือความรู้เดิมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเร้าที่เราสัมผัส
4. การแปลความหมายของสิ่งที่เราสัมผัส สิ่งที่เคยพบเห็นมาแล้วย่อมจะอยู่ในความทรงจำของสมอง เมื่อบุคคลได้รับสิ่งเร้า สมองก็จะทำหน้าที่ทบทวนกับความรู้ที่มีอยู่เดิมว่าสิ่งเร้า นั้นคืออะไร

เมื่อมนุษย์เรารู้จักเร้าโดยสิ่งแวดล้อม ก็จะเกิดความรู้สึกจากการสัมผัส (Sensation) โดยอาศัยอวัยวะสัมผัสทั้ง 5 คือ ตา ทำหน้าที่ดูคือ มองเห็น หูทำหน้าที่ฟังคือ ได้ยิน ลิ้นทำหน้าที่รู้รส จมูก ทำหน้าที่ดมคือ ได้กลิ่น ผิวหนังทำหน้าที่สัมผัสคือรู้สึกลึกได้อย่างถูกต้อง กระบวนการรับรู้ ก็สมบูรณ์แต่จริงๆ แล้วยังมีการสัมผัสภายในอีก 3 อย่างด้วยที่จะช่วยให้เรารับสัมผัสสิ่งต่างๆ

ลำดับขั้นของกระบวนการรับรู้

การรับรู้จะเกิดขึ้นได้ ต้องเป็นไปตามขั้นตอนของกระบวนการดังนี้

- ขั้นที่ 1 สิ่งเร้า (Stimulus) มากระทบอวัยวะสัมผัสของอินทรีย์
- ขั้นที่ 2 กระแสประสาทสัมผัสวิ่งไปยังระบบประสาทส่วนกลาง ซึ่งมีศูนย์อยู่ที่สมองเพื่อสั่งการ ตรงนี้เกิดการรับรู้ (Perception)
- ขั้นที่ 3 สมองแปลความหมายออกมาเป็นความรู้ความเข้าใจโดยอาศัย ความรู้เดิม ประสบการณ์เดิม ความจำ เจตคติ ความต้องการ ปทัสถาน บุคลิกภาพ เซวาน์ปัญญา ทำให้เกิดการตอบสนองอย่างใดอย่างหนึ่ง การรับรู้ (Perception)

องค์ประกอบของการรับรู้

1. สิ่งเร้าได้แก่วัตถุ แสง เสียง กลิ่น รสต่างๆ

2. อวัยวะรับสัมผัส ได้แก่ หู ตา จมูก ลิ้น ผิวหนัง ถ้าไม่สมบูรณ์จะทำให้สูญเสียการรับรู้ได้

3. ประสาทในการรับสัมผัสเป็นตัวกลางส่งกระแสประสาทจากอวัยวะรับสัมผัสไปยังสมองส่วนกลาง เพื่อการแปลความต่อไป

4. ประสบการณ์เดิม การรู้จัก การจำได้ ทำให้การรับรู้ได้ดีขึ้น

5. ค่านิยม ทักษะ

6. ความใส่ใจ ความตั้งใจ

7. สภาพจิตใจ อารมณ์ เช่น การคาดหวัง ความดีใจ เสียใจ

8. ความสามารถทางสติปัญญา ทำให้รับรู้ได้เร็ว

การจัดระบบการรับรู้

มนุษย์เมื่อพบสิ่งเร้าไม่ได้รับรู้ตามที่สิ่งเร้าปรากฏแต่นำมาจัดระบบตามหลักดังนี้

1. หลักแห่งความคล้ายคลึง (Principle of similarity) สิ่งเร้าใดที่มีความคล้ายกันจะรับรู้ว่าเป็นพวกเดียวกัน

2. หลักแห่งความใกล้ชิด (Principle of proximity) สิ่งเร้าที่มีความใกล้กันจะรับรู้ว่าเป็นพวกเดียวกัน

3. หลักแห่งความสมบูรณ์ (Principle of closure) เป็นการรับรู้สิ่งที่ไม่สมบูรณ์ให้สมบูรณ์ขึ้น

4. ความคงที่ของการรับรู้ (Perceptual constancy) ความคงที่ในการรับรู้มี 3 ประการ ได้แก่ การคงที่ของขนาด การคงที่ของรูปแบบ รูปทรง การคงที่ของสีและแสงสว่าง

การรับรู้ที่ผิดพลาด แม้วามนุษย์มีอวัยวะรับสัมผัสถึง 5 ประเภทแต่มนุษย์ก็ยังรับรู้ผิดพลาดได้ เช่น ภาพลวงตา การรับฟังความบอกเล่าทำให้เรื่องบิดเบือนไป การมีประสบการณ์และค่านิยมที่แตกต่างกัน ดังนั้นการรับรู้ถ้าจะให้ถูกต้อง จะต้องรับรู้โดยผ่านประสาทสัมผัสหลายทางผ่านกระบวนการคิดไตร่ตรองให้มากขึ้น

4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความตระหนัก

4.1 ความหมายของความตระหนัก

พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546 : 235) ได้ให้ความหมายของคำว่าตระหนักว่า หมายถึงรูปประจักษ์ชัด รู้ชัดแจ้ง อาจสรุปและขยายความได้ว่า ความตระหนัก หมายถึง การแสดงออกถึงความรู้สึก รับรู้ คิด ได้ มองเห็นประโยชน์และความสำคัญโดยการแสดงออกมาในทิศทางที่ต้องการตามประสบการณ์ หรือความตระหนักเป็นการรับรู้ จุกคิด หรือมีความรู้สึกต่อเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งหรือสำนึกถึงบางสิ่งบางอย่างของประสบการณ์ ความตระหนักจะเกิดขึ้นเมื่อมีเหตุการณ์ สภาพแวดล้อมในสังคมหรือสิ่งเร้าภายนอกมากระตุ้นให้เกิดความตระหนักและสะท้อนให้เห็นทางพฤติกรรม

กูด (Good 1973 : 38, อ้างถึงใน ยงยุทธ ธนิกกุล 2546 : 33) ได้ให้ความหมายของความตระหนัก หมายถึง ความรู้สึกที่แสดงถึงการเกิดความรู้ของบุคคลหรือการที่บุคคลแสดงความรู้สึกรับผิชอบต่อปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น

ธิดารัตน์ สุภาพ (2548 : 24) ได้ให้ความหมายของความตระหนัก หมายถึง การที่บุคคลหนึ่งได้จุกคิด หรือเกิดความรู้สึกว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเหตุการณ์ใด เหตุการณ์หนึ่ง ภายใต้อารมณ์จิตใจที่สามารถแสดงออก ด้วยการพูด การเขียน การอ่านหรืออื่นๆ โดยอาศัยระยะเวลา ประสบการณ์หรือสภาพแวดล้อมทางสังคม หรือสิ่ง เร้าจากภายนอกให้เกิดความรู้สึกจากการสัมผัส การรับรู้ความคิดรวบยอด การเรียนรู้หรือความรู้ ส่งผลให้เกิดความ ตระหนักและนำไปสู่พฤติกรรมที่แสดงออกในสิ่งนั้น

จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่าความตระหนัก หมายถึง ความรู้สึกที่แสดงถึงการเกิดความรู้ของบุคคลหรือการที่บุคคลแสดงความรู้สึกรับผิชอบต่อปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น โดยอาศัยระยะเวลา ประสบการณ์หรือสภาพแวดล้อมทางสังคม หรือสิ่งเร้าจากภายนอก

4.2 ปัจจัยที่มีผลต่อความตระหนัก

ปัจจัยที่มีผลต่อความตระหนัก ในเรื่องนี้ ทนงศักดิ์ ประสบกิตติคุณ (2534 : 22-23) อ้างถึงใน พัฒนศักดิ์ บุปผาสวรรณ, 2546) กล่าวถึงปัจจัยต่อไปนี้มีผลต่อความตระหนัก และถ้าได้ผนวกเอาเรื่องของการจัดการและการตลาดมาด้วยแล้วอาจสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ประสบการณ์ที่มีต่อการรับรู้เรื่องการจัดการและการตลาด
2. ความเคยชินต่อสภาพแวดล้อมเรื่องการจัดการและการตลาด ถ้าบุคคลใดที่มีความเคยชินต่อสภาพแวดล้อมนั้นก็จะทำให้บุคคลนั้นไม่ตระหนักต่อสิ่งที่เกิดขึ้น

3. ความใส่ใจและการให้คุณค่าเรื่องการจัดการและการตลาด ถ้ามนุษย์มีความใส่ใจในเรื่องใดมากก็จะมีคะแนนในเรื่งนั้นมาก

4. ลักษณะและรูปแบบของสิ่งเร้าทางการจัดการและการตลาด ถ้าสิ่งเร้านั้นสามารถทำให้ผู้พบเห็นเกิดความสนใจยอมทำให้ผู้พบเห็นนั้นเกิดการรับรู้และความตระหนักขึ้น

5. ระยะเวลาและความถี่ในการรับรู้เรื่องการจัดการและการตลาด ถ้ามนุษย์ได้รับการรับรู้บ่อยครั้งเท่าใดหรือนานเท่าใดก็ยิ่งทำให้มีโอกาสเกิดความตระหนักได้มากขึ้นเท่านั้น

5. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำ

5.1 ความหมายของผู้นำ

มีนักวิชาการที่ศึกษาเกี่ยวกับความเป็นผู้นำ ได้ให้ความหมายของผู้นำ ดังนี้

ชมนาด ดันติเสรี (2546 : 23) ได้ให้ความหมายของผู้นำว่า ผู้นำเป็นผู้ที่สามารถมีอิทธิพลในการจัดสรร จัดการต่อสิ่งที่มีคุณค่าต่างๆ มากกว่าคนอื่นในชุมชนนั้น ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะให้บังเกิดความสำเร็จตามความมุ่งหมายที่ปรารถนา ทั้งที่เป็นของตนเองและสมาชิกในชุมชน

เพลินสุข ทองคำมัน (2546: 44) ได้ให้ความหมายว่า ผู้นำคือ บุคคลซึ่งมีบุคลิกภาพรวมทั้งผู้มีสถานการณ์แต่งตั้ง เป็นผู้ใช้อิทธิพลต่อการดำรงไว้ซึ่งความเป็นกลุ่ม และดำเนินให้กลุ่มสู่เป้าหมายในการกระทำเช่นนี้ ผู้นำนี้จะเป็นใครก็ได้ซึ่งมีบทบาทที่สำคัญมากในการที่จะดำเนินการใดๆ ที่จะนำกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

วิรัตน์ คำศรีจันทร์ (2550 : ออนไลน์) ได้ให้ความหมายของ ผู้นำ หมายถึง ตัวผู้นำและตำแหน่งหน้าที่ในการเป็นผู้นำ ซึ่งโดยทั่วไป เราแบ่งผู้นำออกเป็นสองแบบ คือผู้นำแบบเป็นทางการ และผู้นำโดยธรรมชาติ ประชาชนและชุมชนส่วนใหญ่ของสังคมไทย มักรู้จักแต่เพียงผู้นำที่เป็นทางการหรือผู้นำโดยตำแหน่ง อีกทั้งรับรู้ตนเองเพียงการเป็นราษฎร รอคอยเป็นผู้ตาม และเป็นผู้ต้องได้รับบริการจากการที่มีผู้อื่นมาทำในสิ่งที่ตนเองต้องการให้ ซึ่งทำให้หลายสิ่งที่อยู่ในวิถีชีวิตและเป็นสิ่งที่จะต้องร่วมสร้างด้วยตนเอง ขาดพลังจัดการให้ทัดเทียมกับความจำเป็นของโลกปัจจุบัน ทั้งในเรื่องสุขภาพและอื่นๆ

จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า ผู้นำ คือ ตัวผู้นำและตำแหน่งหน้าที่ในการเป็นผู้นำที่สามารถมีอิทธิพลในการจัดสรร จัดการต่อสิ่งที่มีคุณค่าต่างๆ มากกว่าคนอื่นในชุมชนนั้น

5.2 ประเภทของผู้นำ

นักวิชาการหลายท่านได้พิจารณาแจกแจงประเภทตามลักษณะต่างๆ กันในบริบทของชุมชนแล้วผู้นำชุมชนสามารถจำแนกได้ ดังนี้

พิจารณาด้านสถานะ (Status) ของการเป็นผู้นำ เพลินสุข ทองคำมัน (2546 : 44) แบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. ผู้นำทางกฎหมาย (Lead Leaders) หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่งผู้นำหรือหัวหน้าโดยกฎหมาย คือ ระเบียบแบบแผนขององค์กร เช่น ปลัดกระทรวง อธิบดี ผู้อำนวยการกอง ผู้จัดการหรือตำแหน่งอื่นๆ ที่มีหน้าที่ปกครองบังคับบัญชาคน ผู้ที่ดำรงตำแหน่งดังกล่าวจะมีอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบที่กฎหมายกำหนดไว้ ผู้นำประเภทนี้เป็นผู้นำองค์กรแต่งตั้งโดยพิจารณาถึงความรู้ความสามารถและความเหมาะสม

2. ผู้นำที่เกิดบารมีส่วนตัว (Charismatic Leaders) ผู้นำประเภทนี้เป็นผู้นำเพราะมีคุณสมบัติเป็นผู้นำ หรือเกิดมาเพื่อเป็นผู้นำ โดยที่เขาได้รับตำแหน่งผู้นำจากการที่มีคุณสมบัติพิเศษในการนำคน เช่น บุคลิกภาพดึงดูดใจคน มีความสามารถในการพูด มีความเฉลียว มีคุณธรรม เป็นต้น แต่คุณสมบัติพิเศษเหล่านี้จะต้องมีเหนือบุคคลทั่วไป และผู้นำประเภทนี้ไม่จำเป็นจะต้องมีตำแหน่งอยู่ในองค์กร แต่เขาก็สามารถครองใจผู้อื่น โดยอาศัยบุคลิกภาพและอำนาจกำลัง ซึ่งมีอยู่ในเรือนกายเรือนใจ

3. ผู้นำเป็นสัญลักษณ์ (Symbolic Leaders) ผู้นำประเภทนี้ โดยตำแหน่งหน้าที่ความรับผิดชอบหรือคุณสมบัติส่วนตัวเป็นเพียงสัญลักษณ์ของกลุ่ม หรือเป็นสัญลักษณ์ของคนทั้งหลาย ซึ่งคนทั่วไปต้องเคารพ เช่น องค์พระมหากษัตริย์ สมเด็จพระสังฆราช ประธานสภาผู้แทนราษฎร เป็นต้น ผู้ที่อยู่ในสถานภาพดังกล่าวจะเป็นผู้นำทางสัญลักษณ์ในทันทีทันใดที่ได้ดำรงตำแหน่งนั้น

วิรัตน์ คำศรีจันทร์ (2550 : ออนไลน์) ได้แบ่งประเภทของผู้นำไว้ 3 ประเภท ดังนี้

1. ผู้นำแบบอัตตาธิปไตย (Autocratic Leader) ลักษณะเผด็จการชอบสั่งการใช้อำนาจ กดขี่/ ยึดถือตัวเองเป็นศูนย์กลาง /การบังคับบัญชาสั่งการจากข้างบนลงล่าง/ผู้ช่วย คือผู้ใต้บังคับบัญชา

2. ผู้นำแบบเสรี (Laissez-faire leader) ไม่ยึดกฎเกณฑ์ตายตัว ปรับเปลี่ยนได้ตามผู้ร่วมงานเสนอ /ปล่อยผู้บังคับบัญชาปฏิบัติหน้าที่ไปเรื่อยๆ/ไม่มีความคิดสร้างสรรค์งานใหม่/ไม่มีการประเมินผลงาน

3. ผู้นำแบบประชาธิปไตย (Democratic leader) ยึดถือความคิดกลุ่มเหนือความคิดตนเอง/แบ่งงาน/มอบหมายงานเป็นระบบ/ให้คำแนะนำในการทำงาน/สร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้ร่วมงาน โดยใช้กฎเกณฑ์สร้างสรรค้งาน

ขนาด ดันติเสรี (2546 : 25) ได้ศึกษาลักษณะพฤติกรรมของหัวหน้า และได้แบ่งผู้นำตามลักษณะออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. ผู้นำที่มุ่งแต่งานเป็นสำคัญ มีลักษณะพฤติกรรมแสดงออกเป็นเผด็จการ
2. ผู้นำที่ตระหนักถึงผลงานและความพอใจของทุกฝ่าย เป็นผู้มีพฤติกรรมแบบประชาธิปไตย

3. ผู้นำที่ถือว่าประสิทธิภาพของการทำงานสูงได้เนื่องจากน้ำใจ ผู้นำประเภทนี้ถือว่าน้ำใจหรือสิ่งตอบแทน เป็นสิ่งสำคัญที่กระตุ้นให้การทำงานมีประสิทธิภาพสูง

กฤษณะ พินิจ (2547 : 50) แบ่งผู้นำออกเป็น 3 ชนิด ตามลักษณะของพฤติกรรมที่ผู้นำแสดงออก (Role Behavior) ในการบริหารหน่วยงาน ผู้นำดังกล่าวทั้ง 3 ชนิด คือ

1. ผู้นำที่ยึดสถาบันเป็นหลัก (The Nomothetic Leader) คือผู้นำที่ถือเอาวัตถุประสงค์ ระเบียบกฎเกณฑ์และผลประโยชน์ของสถาบันหรือหน่วยงานเป็นสำคัญ แม้จะต้องทำลายน้ำใจคนหรือทำให้ผู้ใดเดือดร้อนก็ไม่ถือเป็นสิ่งสำคัญ สถาบันหรือหน่วยงานก่อนเสมอ

2. ผู้นำที่ยึดบุคคลเป็นหลัก (The Idiographic Leader) คือผู้นำที่อาศัยความคิดเห็นและการตัดสินใจของตนเองเป็นแนวทางสั่งการ โดยพิจารณาตัวบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นรายๆ ไป ไม่ว่าจะทำการใดคำนึงถึงความเหมาะสม ความต้องการ ความจำเป็น ความสุข ความเดือดร้อนของบุคคลที่เกี่ยวข้องก่อนสิ่งใด หากมีอะไรขัดต่อระเบียบอยู่บ้างก็ไม่สนใจ หากพิจารณาว่าเหมาะสมกับบุคคลนั้นบุคคลนี้ก็จะสั่งการทันที คือถือว่าการคบหาส่วนตัวสำคัญกว่าตำแหน่ง

3. ผู้นำที่ประสานประโยชน์ (The Transactional Leader) คือผู้นำที่พิจารณาทั้งประโยชน์ของสถาบันหรือหน่วยงานและประโยชน์ของบุคคล ทั้ง 2 อย่างพร้อมๆ กันแล้วอะลุ่มอล่วยไม่ให้ฝ่ายใดต้องเสียหายมากเกินไป เป็นผู้นำที่รู้จักประนีประนอมในเรื่องทุกเรื่อง

เพลินสุข ทองคำมัน (2546:34) กล่าวว่าโดยธรรมชาติมนุษย์มีลักษณะผู้นำพื้นฐานอยู่ในตัวเอง 4 แบบคือ

1. แบบเอาเกณฑ์ (Separated) เป็นแบบของนักอนุรักษนิยม ชอบของเก่า ยึดตัวเองเป็นที่ตั้งจึงไม่เอาใคร อดทน เก็บตัว เจ้าระเบียบ จึงเป็นคนยึดถือและต้องทำอะไรตามกฎเกณฑ์ มีความระมัดระวังในการทำงานมากเนื่องจากกลัวผิด ไม่อยากทำงานร่วมกับผู้อื่นเพราะกลัวว่าถ้าคนอื่นทำผิดตัวเองจะต้องผิดด้วย เพื่อไม่ให้มีความผิดก็เลยไม่ทำงานหรือทำงานให้น้อย

ที่สุดเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และยังเป็นคนที่ไม่เอาเพื่อนเอาฝูงหรือจัดว่าเป็นคนที่ ไม่เอาไหน เพราะไม่เอาทั้งงานและคนนับเป็น ลักษณะผู้นำที่ต่ำที่สุด

2. แบบเอางาน (Dedicated) เป็นแบบของคนที่เขาเอาการทำงาน ยึดถืองานเป็นหลักใหญ่ในใจมุ่งมั่นในงานมาก ขยัน มั่นใจ กล้าทำ มีความคิดริเริ่ม ชอบกำหนดงานให้ผู้อื่น ไม่คิดถึงจิตใจของผู้อื่นจึงไม่เอาใคร ไม่มีเพื่อน สรุปว่าเป็นคนเอาการทำงานแต่ไม่มีมนุษยสัมพันธ์ นั่นก็คือเน้นที่งานมากกว่าคน

3. แบบสัมพันธ์ (Related) เป็นลักษณะคนที่เน้นมนุษยสัมพันธ์เป็นหลักในการทำงาน เอาใจคนทุกระดับไม่ต้องการให้ใครเกลียด จึงมีนิสัยเป็นกันเองและเป็นมิตรกับคนทุกคนยอมรับผู้อื่นเห็นใจคนอื่นไม่เอาตัวทำอะไร ไม่อยากให้กระทบกระเทือนใจใครให้ความสำคัญเรื่องสัมพันธ์ภาพกับบุคคลมากกว่าเรื่องงานนั่นก็คือบุคคลประเภทที่เน้นที่คนมากกว่างานถ้าจะต้องเลือกระหว่างคนกับงานผู้นำประเภทนี้จะเลือกเอาคนไว้ก่อนงานมาทีหลัง

4. แบบประสาน (Integrated) เป็นลักษณะของคนให้ความสำคัญแก่งานและคนไปพร้อมๆ กัน เท่าๆ กัน โดยถือว่าคนเรามีมิตรสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจกันทำงานก็จะได้ผลงานที่ดี มีประสิทธิภาพสูง ผู้นำประเภทนี้จะมีศิลปะการจูงใจสูงพยายามให้ทุกคนมีส่วนร่วมในงาน ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชารักและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี จัดเป็นผู้นำแบบอุดมคติ

ลักษณะผู้นำพื้นฐานทั้ง 4 แบบนี้จะอยู่ในตัวบุคคลทั้งที่ยังเป็นมนุษย์ดิบ หรือเป็นมนุษย์ดิบๆ สุกๆ ที่ไม่มีสิ่งหล่อหุ้มเลยลักษณะผู้นำพื้นฐานของแต่ละคนอาจจะเปลี่ยนไปเองจากแบบหนึ่งไปเป็นอีกแบบหนึ่งหรือขยายไปใช้อีกแบบหนึ่งพร้อมๆ กันหรืออาจจะหดกลับมาเป็นแบบเดิมของตนก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกรอบบรรทัดฐานสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมต่างๆ ซึ่งเป็นสิ่งหล่อหุ้มร่างกายทั้ง 2 ชั้นที่กล่าวมาแล้ว และที่สำคัญที่สุดคือความตั้งใจของผู้นำที่ต้องการจะเปลี่ยนแปลงลักษณะผู้นำของตนเองมีมากน้อยแค่ไหน

5.3 คุณสมบัติของผู้นำที่ดี

เสรี พงศ์พิศ(2545:ออนไลน์) ได้สรุปคุณลักษณะผู้นำชุมชนที่ดีไว้ได้หลายข้อ ผู้นำคนหนึ่งอาจจะไม่มีทุกข้อ มีบางข้อ มากน้อยต่างกัน

1. เป็นคนดีมีคุณธรรม มีศรัทธาในศาสนา เชื่อมมั่นในหลักจริยธรรม
2. ทำตัวเป็นแบบอย่าง ไม่ดีแต่พูดหรือบอกคนอื่นให้ทำ
3. สร้างความมั่นคงปลอดภัย ทำให้ชุมชนอยู่เย็นเป็นสุข
4. ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีในชุมชน คุณภาพชีวิตผู้คนดีขึ้น

5. ประารถนาและพร้อมที่จะเรียนรู้และส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชน
6. ประารถนาและส่งเสริมนวัตกรรมหรือการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ
7. มองเห็นจุดอ่อนจุดแข็ง ข้อจำกัดและศักยภาพของตัวเองและของชุมชน
8. สร้างแรงบันดาลใจ สร้างขวัญและกำลังใจให้สมาชิกในชุมชน
9. เป็นตัวเชื่อม (catalyst) ที่ดีและผนึกพลังชุมชนให้เกิดผลเป็นทวีคูณ (synergy)
10. เคารพในศักดิ์ศรีและให้เกียรติชาวบ้าน ไม่ดูถูกผู้อื่น
11. ทำให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ และในการตัดสินใจ
12. สร้างเครือข่ายภายในชุมชนและกับนอกชุมชน เกิดประชาสังคมที่มีพลัง
13. ดำเนินงานอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ ไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน วาระซ่อน

เร้น

14. เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตนและพวกพ้อง
15. มีความเชื่อมั่นในตัวเอง เป็นตัวของตัวเอง มีเหตุมีผล
16. มีความอดทนต่อการวิพากษ์วิจารณ์ ใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
17. ใช้ข้อมูล ความรู้ และปัญญาในการทำงานเพื่อชุมชน
18. ไม่ใช้เงินหรืออำนาจอิทธิพลเพื่อชักนำ ครอบงำ บังคับ ชูเชิญคนอื่น
19. มีวิสัยทัศน์ มียุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน
20. ผู้มีบารมี ที่ชาวบ้านอยากเดินตาม

ศิริพงษ์ ศรีชัยรมย์รัตน์ (2550 : 25, 28) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติที่ดีของผู้นำ ดังนี้

1. ความรู้ (Knowledge) การเป็นผู้นำนั้น ความรู้เป็นสิ่งจำเป็นที่สุด ความรู้ในที่นี้มิได้หมายถึงเฉพาะความรู้เกี่ยวกับงานในหน้าที่เท่านั้น หากแต่รวมถึงการเฝ้าหาความรู้เพิ่มเติมในด้านอื่นๆ ด้วย การจะเป็นผู้นำที่ดี หัวหน้างานจึงต้องเป็นผู้รอบรู้ ยิ่งรอบรู้มากเพียงใด ฐานะแห่งความเป็นผู้นำก็จะยิ่งมั่นคงมากขึ้นเพียงนั้น

2. ความริเริ่ม (Initiative) ความริเริ่ม คือ ความสามารถที่จะปฏิบัติสิ่งหนึ่งสิ่งใดในขอบเขตอำนาจหน้าที่ได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องคอยคำสั่ง หรือความสามารถแสดงความคิดเห็นที่จะแก้ไขสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้ดีขึ้นหรือเจริญขึ้นได้ด้วยตนเอง ความริเริ่มจะเจริญงอกงามได้ หัวหน้างานจะต้องมีความกระตือรือร้น คือมีใจจดจ่องานดี มีความเอาใจใส่ต่อหน้าที่ มีพลังใจที่ต้องการความสำเร็จอยู่เบื้องหน้า

3. มีความกล้าหาญและความเด็ดขาด (Courage and firmness) ผู้นำที่ดีจะต้องไม่กลัวต่ออันตราย ความยากลำบาก หรือความเจ็บปวดใดๆ ทั้งทางกาย วาจา และใจ ผู้นำที่มีความกล้าหาญ จะช่วยให้สามารถผจญต่องานต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ นอกจากความกล้าหาญแล้ว ความ

เด็ดขาดก็เป็นลักษณะอันหนึ่งที่จะต้องทำให้เกิดมีขึ้นในตัวของผู้นำเองต้องอยู่ในลักษณะของการ “กล้าได้กล้าเสีย” ด้วย

4. การมีมนุษยสัมพันธ์ (Human relations) ผู้นำที่ดีจะต้องรู้จักประสานความคิด ประสานประโยชน์สามารถทำงานร่วมกับคนทุกเพศ ทุกวัย ทุกระดับการศึกษาได้ ผู้นำที่มีมนุษยสัมพันธ์ดีจะช่วยให้ปัญหาใหญ่เป็นปัญหาเล็กได้

5. มีความยุติธรรมและซื่อสัตย์สุจริต (Fairness and Honesty) ผู้นำที่ดีจะต้องอาศัยหลักของความถูกต้องหลักแห่งเหตุผลและความซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเองและผู้อื่นเป็นเครื่องมือในการวินิจฉัยสั่งการ หรือปฏิบัติงานด้วยจิตที่ปราศจากอคติ ปราศจากความลำเอียงไม่เล่นพรรคเล่นพวก

6. มีความอดทน (Patience) ความอดทน จะเป็นพลังอันหนึ่งที่จะผลักดันงานให้ไปสู่จุดหมายปลายทางได้ อย่างแท้จริง

7. มีความตื่นตัวแต่ไม่ตื่นตูม (Alertness) ความตื่นตัว หมายถึง ความระมัดระวัง ความสุขุมรอบคอบ ความไม่ประมาท ไม่ยึดยาคขาดความกระฉับกระเฉง มีความจับไว้ใน การปฏิบัติงานทันต่อเหตุการณ์ความตื่นตัวเป็นลักษณะที่แสดงออกทางกาย แต่การไม่ตื่นตูม เป็นพลังทางจิตที่จะหยุดคิดไตร่ตรองต่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น รู้จักใช้ดุลยพินิจที่จะพิจารณาสิ่งต่างๆ หรือเหตุต่างๆ ได้อย่างถูกต้องพุดง่าย ๆ ผู้นำที่ดีจะต้องรู้จักควบคุมตัวเองนั่นเอง (Self control)

8. มีความภักดี (Loyalty) การเป็นผู้นำหรือหัวหน้าที่ดีนั้น จำเป็นต้องมีความจงรักภักดีต่อหมู่คณะ ต่อส่วนรวมและต่อองค์กร ความภักดีนี้ จะช่วยให้หัวหน้าได้รับความไว้วางใจ และปกป้องภัยอันตรายในทุกทิศได้เป็นอย่างดี

9. มีความสงบเสงี่ยมไม่ถือตัว (Modesty) ผู้นำที่ดีจะต้องฯ ไม่หยิ่งยโส ไม่จองหอง ไม่วางอำนาจ และไม่ภูมิใจในสิ่งที่ไร้เหตุผลความสงบเสงี่ยมนี้ ถ้ามีอยู่ในหัวหน้างานคนใดแล้ว ก็จะทำให้ลูกน้องมีความนับถือ และให้ความร่วมมือเสมอ

อิสราเอล ชานาญกิจ (2552 : ออนไลน์) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติที่ดีของผู้นำ ไว้ดังนี้

1. การเป็นผู้รู้จักตนเอง (Self realization)

- รู้ถึงความต้องการแห่งตน
- รู้ถึงวิธีการสร้างเป้าหมายแห่งตน ไม่ว่าในชีวิตส่วนตัว หรืองาน
- รู้ถึงขีดความสามารถแห่งตน ที่จะกระทำการใดๆ ได้เพียงใด
- รู้ถึงวิธีการควบคุมตนเอง การมีวินัยในการใช้ชีวิต และการทำงาน
- รู้ถึงการเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อตน และการปรับตัวให้เข้ากับการ

เปลี่ยนแปลง

ชี้นำ

- รู้ว่าตนจะต้องลงทุนอะไร เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการ
- รู้สึกได้ถึงความสุข ความทุกข์ ที่สัมผัสได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องมีผู้ใดมา

ไม่ใช่แค่ที่เห็น

- ยอมรับความจริงได้ทุกอย่างไม่หลอกตัวเอง
2. การเป็นผู้รู้จักการวิเคราะห์หาเหตุและผล (Analytical Mind)
- มองทุกสิ่งที่ปรากฏต่อหน้า (Appearance) อย่างลึกซึ้ง คิดถึงที่ไป ที่มา
 - มองทุกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ลึกถึงเหตุปัจจัย (Cause) และสามารถคาดคะเน
- ผลที่เกิดตามมา (Consequence) ในปัจจุบัน และในอนาคตได้
- เป็นผู้ที่ตั้งคำถามตลอดเวลา "ใคร(Who)? ทำอะไร(What)? ที่ไหน (Where)? เมื่อไร(When)? ทำไม(Why) อย่างไร(HOW)? " (5-W 1H)
 - เข้าใจถึง หลักการ "อริยสัจ" ของพระพุทธเจ้าเป็นอย่างดี
 - เป็นผู้ที่ช่างสังเกต ให้ความสนใจในรายละเอียดเพื่อเก็บมาเป็นข้อมูล
 - มองพฤติกรรมบุคคล (Person) เหตุการณ์ (Event) สามารถโยงถึงหลักการ (Principle) ได้ และ ใช้หลักการ (Principle) สร้างวิธีการปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา และ ป้องกันปัญหา เพื่อให้เกิดเหตุการณ์ (Event) ที่ต้องการ และ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคล (Person) ให้อยู่ภายใต้การควบคุมได้

ตลอดเวลา

ในวันนี้อีกต่อไป

- เข้าใจดีกับการเปลี่ยนแปลงของโลกทำให้สิ่งที่เคยรู้เมื่อวันวานอาจไม่ใช่
 - มองเห็น สิ่งของ ผู้คน เหตุการณ์ เป็นสื่อสอนตนได้ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งดี
- หรือสิ่งเลว และสามารถเลือกเก็บมาจดจำ และหยิบออกมาใช้ได้เหมาะสม

ดำรงชีวิต

แท้จริง

เหมาะสม

- ใฝ่ค้นหา ติดตาม ความรู้ทุกเรื่อง โดยเฉพาะเกี่ยวข้องกับวิชาชีพ และการ
- มุ่งเรียนรู้อย่างลึกซึ้งและจริงจังให้เป็นผู้รู้และเข้าใจในแต่ละเรื่องอย่าง
- สามารถนำองค์ความรู้ที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์ได้อย่างถูกต้อง ถูกเวลา และ

- การเรียนรู้มี 2 อย่าง เรียนรู้ในสิ่งที่ยังไม่รู้และเรียนรู้สิ่งที่เรารู้ให้รู้มากขึ้น
- นักปราชญ์บอกไว้ว่า ความรู้ที่แท้จริง คือการ "รู้ว่าเรารู้อะไร" และ "รู้ว่าเราไม่รู้อะไร" เพราะมันเป็นจุดเริ่มต้น ให้ค้นหาความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ
- กระบวนการเรียนรู้ของบุคคล เริ่มจาก ความปรารถนาของตน (Personal Vision) ถูกตั้งไว้ และกำหนดเป็นเป้าหมายในขั้นตอนของชีวิต เรียนรู้รูปแบบ ความคิดแห่งตนและผู้อื่น (Mental Model) อย่างเข้าใจให้ความสำคัญกับ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน (Shared vision) อย่างเปิดใจกว้างและรับฟังร่วมแรงร่วมใจทำงานเพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จร่วมกัน (Team Learning) รู้จักการคิดเชิงระบบ (System thinking) มีทักษะการวิเคราะห์ มองเหตุผล และมองเห็นคาดการณ์ ผลลัพธ์ในอนาคตได้ และสามารถสังเคราะห์กระบวนการที่สามารถนำไป สู่ความสำเร็จที่ต้องการ ได้
- ความรู้ดังกล่าวของบุคคลในกลุ่มที่อยู่ร่วมกัน สามารถ นำไปสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) และสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) ได้ในที่สุดอันเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในสังคมโลกยุคใหม่ (New Society) ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และไม่สิ้นสุด

4. ความเข้าใจในจิตวิทยาการบริหาร

ในการบริหารงาน คงจะไม่ผิดนักหากจะพูดว่าพูด "คือการบริหารคน" นั่นเอง เพราะคนเป็นผู้กำหนดวิธีการหรือระบบ (System) การได้มาและการบริหารการใช้ไปของทรัพยากร (Resource Management) เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด และผลสำเร็จของงาน การที่จะบริการคนซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีอารมณ์ และการแสดงออกที่ซับซ้อน ไม่ตรงไปตรงมา และมี "เป้าหมายซ่อนเร้นแห่งตน (Hidden Agenda)" อยู่ภายในเสมอ ทำให้การบริหารยาก และไม่อาจ กำหนดผลลัพธ์อย่างตรงไปตรงมา ได้ ผู้นำที่เข้าใจจิตใจของมนุษย์ หากสามารถวิเคราะห์ผลกระทบของเหตุการณ์ต่อจิตใจของคนได้ ก็จะสามารถคาดเดา พฤติกรรม แสดงออกของคนคนนั้นได้ไม่ยาก และสามารถที่จะสร้างสถานการณ์รองรับไว้ล่วงหน้าเพื่อป้องกัน ผลเสียหายจากปฏิกิริยาตอบโต้ของคนได้

5. การเป็นคนดี "Good Person"

คนเก่ง และคนดีเป็นของคู่กัน แต่บางครั้งไม่ไปด้วยกัน "คนเก่ง" สร้างได้ตั้งแต่เด็กจนกระทั่งแก่เฒ่า โดยการเรียนรู้ทุ่มเท แต่ "คนดี" สร้างได้ยากกว่านักจนบางครั้งก็สร้างไม่ได้เลย คนเรามีการพัฒนา Super ego ซึ่งได้แก่ มโนธรรม และอุดมคติแห่งตนในช่วงวัยเด็ก 5-10 ขวบ จากนั้นสิ่งที่ได้รับ มาจะกลายเป็น โครงสร้างพฤติกรรม ของคนๆ นั้น (Frame of Reference) เขาจะใช้มัน ปรับให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ที่สัมผัสโดยใช้ กระบวนการ ที่ซับซ้อนมากขึ้น การเป็นคน

ดีจะต้องมี การพัฒนาส่วนของ Super ego ของคนๆ นั้น มาแล้ว เป็นอย่างดีโดย พ่อแม่ครูอาจารย์ ในช่วงปฐมวัย เมื่อเติบโตใหญ่ จะเป็นคนที่สามารถ ปรับสมดุล ในตนเองให้"ได้ระหว่าง "กิเลส" จากจิตเบื้องต่ำขับเคลื่อน ด้วยสัญชาตญาณแห่งความต้องการที่รุนแรงที่ไม่ต้องการเงื่อนไขและข้อจำกัดใดๆ กับ "มโนธรรม" ที่ขับเคลื่อนด้วย ความปรารถนา ในอุดมคติแห่งตนที่เต็มไปด้วยเงื่อนไขและข้อจำกัดคนดี ควรมีคุณสมบัติดังนี้

- มีความรู้ ใฝ่หาพรึบ เฉลียวฉลาด (IQ = Intelligence Quotient) รู้แจ้งถึงความดีความชั่ว รู้ที่จะเอาตัวรอด จากเล่ห์อุบายของคณา คนชั่ว และนำพาตนเองและผู้คนที่เห็นแจ้งในทางที่ดีควร ประพฤติปฏิบัติได้

- มีความอดกลั้น สติตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวต่อสิ่งชั่ว (EQ = Emotional Quotient) จนตกอยู่ในห้วง"กิเลส" คือ โลภะ โทษะ และโมหะ และเกิดปัญญาในการแก้ไข สร้างสรรค์ และเล็งเห็น ผลเลิศในระยะยาวได้

- มีความอดทน มุ่งมั่น ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค (AQ = Adversity Quotient) พร้อมทั้งจะเสียสละแรงกายเพื่อให้ได้มาซึ่งอุดมคติแห่งตนและความดีที่ยึดมั่น ไม่หวั่นไหวต่อความงามลำบากและอุปสรรคใดๆ

- ไม่เป็นผู้ยึดติดกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนเกินพอดี (VQ= Void Quotient) รู้ที่จะปรับเปลี่ยน ตนเอง ตลอดเวลาให้สอดคล้องกับสภาวะการณ์ที่มี การเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาอย่างเหมาะสม

- เป็นผู้มีศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม (MQ= Moral Quotient) มีสำนึกของ "ความผิดชอบชั่วดี" มีความละเอียดใจต่อบาป ไม่ประพฤติชั่ว มุ่งทำแต่ความดี มีจิตใจที่ผ่องใส

5.4 หน้าที่ของผู้นำ

ผู้นำเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จของกลุ่มเป็นอย่างมากผู้นำที่มีคุณสมบัติที่ดีและปฏิบัติ ตามบทบาทหน้าที่ได้เหมาะสม ก็ย่อมจะสามารถพากลุ่มให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในเรื่องบทบาท หน้าที่ของผู้นำในการทำงานเป็นกลุ่มนั้น ได้มีผู้เสนอไว้แตกต่างกันไปบ้าง แต่ส่วนใหญ่จะคล้ายคลึงกันในสาระสำคัญ Haskell (อ้างใน เพลินสุข ทองคำหมั่น, 2546 : 46) กล่าวว่าหน้าที่ของผู้นำมีหลายประการด้วยกัน คือ

1. ให้ผู้ร่วมงานสนใจและสนใจต่อวัตถุประสงค์ขององค์กร
2. ให้ผู้ร่วมริเริ่มและกระตือรือร้นต่องาน
3. ให้การติดต่อสื่อสารภายในองค์กรการสะดวกรวดเร็ว
4. ให้การรักษาระดับของขวัญและกำลังใจไม่ให้ต่ำ แต่ยกให้สูงขึ้นเรื่อยๆ

5. ให้การร้องทุกข์ได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรม

เพลินสุข ทองคำหมั่น (2546 : 46) เสนอความคิดเห็นแตกต่างออกไปว่าหน้าที่ของผู้นำคือ การใช้อิทธิพลจูงใจผู้อื่น และการโน้มน้าวให้ผู้อื่นคล้อยตามในความจำเป็นของการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์

วิเชียร วิทญูตม (2550 : 32) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของผู้นำในการทำงานเป็นกลุ่มไว้กว้างๆ เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. หน้าที่หลัก ได้แก่ หน้าที่ทางด้านการบริหารงาน วางแผนงาน วางนโยบาย เป็นผู้เชี่ยวชาญ เป็นตัวแทนของกลุ่มต่อบุคคลภายนอก เป็นผู้ให้รางวัลและลงโทษ เป็นผู้ประนีประนอมและตัดสิน และเป็นผู้ควบคุมความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม

2. หน้าที่รอง ได้แก่ หน้าที่ทางด้านการเป็นตัวอย่างที่ดีแก่กลุ่ม เป็นตัวแทนรับผิดชอบ และเป็นสัญลักษณ์ของกลุ่ม เป็นนักอุดมคติ เป็นบิดาของกลุ่ม เป็นผู้ให้คำปรึกษา และเป็นแพะรับบาปเมื่อมีการดำเนินงานผิดพลาดบทบาทหน้าที่ของผู้นำในการทำงานเป็นกลุ่มโดยจำแนกออกเป็น 2 ประเภทหลักๆ คือ

1. บทบาทเกี่ยวกับการทำงาน (Task Function) ได้แก่ บทบาทของผู้นำในการที่จะนำกลุ่มให้สามารถทำงานตามที่กลุ่มต้องการให้เป็นผลสำเร็จตามเป้าหมายได้ มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ทำความเข้าใจในจุดมุ่งหมายของการทำงานและช่วยให้ผู้ร่วมงานได้มีความเข้าใจในจุดมุ่งหมายของ การทำงานตรงกัน

1.2 วางแผนงานและขั้นตอนในการทำงานร่วมกับผู้ร่วมงาน

1.3 แบ่งงานและมอบหมายงานให้ผู้ร่วมงานอย่างเหมาะสม

1.4 ริเริ่มความคิดใหม่ๆ ให้กับกลุ่ม หรือกระตุ้นกลุ่มให้ริเริ่มความคิดใหม่ๆ

1.5 ให้ข้อมูลความคิดเห็นหรือแสวงหาข้อมูลความคิดเห็นที่จะเป็นประโยชน์ต่อการทำงาน

1.6 ช่วยให้กลุ่มมีความเข้าใจตรงกันในข้อมูลหรือประเด็นต่างๆ ที่จำเป็นต่อการบรรลุผลสำเร็จของงาน

1.7 ช่วยประสานความคิด ข้อมูลของผู้ร่วมงานให้เกิดประโยชน์ต่อการบรรลุเป้าหมายของงาน

1.8 ช่วยจัดปัญหาต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย

1.9 ติดตามงาน ประเมินผลงาน สรุปผลงานเป็นระยะๆ และแจ้งให้
ผู้ร่วมงานทราบ

1.10 ควบคุมมาตรฐานของผลงานของกลุ่ม

1.11 ประเมินผลงานเมื่องานสำเร็จและปรับปรุงงานเมื่อยังได้งานไม่เป็นที่
พอใจของกลุ่ม

2. บทบาทเกี่ยวกับการรวมกลุ่ม (Maintenance Function) ได้แก่ บทบาทของ
ผู้นำในการช่วยให้กลุ่มมีกำลังใจ มีความพึงพอใจที่จะทำงานร่วมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันจน
สามารถทำงานได้สำเร็จไม่แตกแยกกันไปเสียก่อน มีรายละเอียด คือ

2.1 จัดระเบียบและควบคุมระเบียบของกลุ่ม เพื่อช่วยให้ทุกคนได้มี
โอกาสทัดเทียมกันในการแสดงความคิดเห็นหรือการทำงาน ช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปโดย
เรียบร้อย ไม่ซุลมุนวุ่นวาย ทำให้กลุ่มสามารถดำเนินการไปได้อย่างราบรื่น ไม่แตกแยกกันเป็นกลุ่ม
เล็กกลุ่มน้อย

2.2 ดูแลเอาใจใส่สมาชิกกลุ่ม ให้มีโอกาสดแสดงความคิดเห็น หรือแสดง
ความสามารถอย่างทั่วถึงเพื่อช่วยให้ทุกคนรู้สึกว่าเป็นคนที่มีคุณค่า มีประโยชน์ต่อกลุ่ม
เกิดความรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม มีความรักและความพอใจที่จะช่วยเหลือกลุ่มอย่าง
เต็มความสามารถ

2.3 รับฟังและพิจารณาความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มอย่างทั่วถึง การที่
ผู้นำรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกทุกคนและนำมาพิจารณา ไม่ละทิ้งไปเฉยๆ จะทำให้ผู้ที่เสนอ
ความคิดเกิดความพอใจและมีความต้องการที่จะช่วยเหลือกลุ่มให้มากขึ้น

2.4 ช่วยทำความกระจ่างให้แก่กลุ่มในเรื่องของการสื่อความหมาย ในการ
ทำงานทุกครั้งกลุ่มมักจะประสบปัญหาอันเนื่องมาจากความเข้าใจไม่ตรงกัน ซึ่งเป็นปัญหาของการ
สื่อความหมาย ความเข้าใจที่ไม่ตรงกันนี้อาจเป็นสาเหตุทำให้เกิดความขัดแย้ง เกิดความรู้สึกขุ่นข้อง
หมองใจอันอาจลุกลามใหญ่โต เกิดความแตกแยกในกลุ่มงานได้

2.5 สร้างบรรยากาศที่อบอุ่นและเป็นมิตรให้เกิดขึ้นในกลุ่ม บรรยากาศที่
ดีเป็นมิตรเป็นกันเอง ไม่ต้องกลัวว่าจะถูกตัดสินและมองไปในทางที่ไม่ดี จะช่วยสร้างความรู้สึกล
ปลอดภัย สามารถที่จะเสนอความคิดเห็นหรือทำงานต่างๆ ได้อย่างเต็มที่ และมีความรู้สึกที่ตนเอง
ได้รับความรักจากกลุ่ม ทำให้เกิดความต้องการที่จะช่วยเหลือ กลุ่มให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

2.6 ขจัดหรือลดความขัดแย้งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในกลุ่ม เพราะความขัดแย้ง
เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้กลุ่มแตกแยก หากผู้นำไม่สามารถที่จะช่วยในเรื่องนี้ได้ พลังจากความเป็น

อันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่มจะถูกบั่นทอนให้ลดน้อยลง ประสิทธิภาพในการทำงานของกลุ่มก็จะลดลง หรือบางครั้งอาจทำให้ไม่สามารถรวมกลุ่มกันทำงานต่อไปจนบรรลุผลสำเร็จได้

เมื่อวิเคราะห์ผู้นำจากบทบาทและรูปแบบที่แสดงออก อาจพิจารณาแหล่งที่มาของอำนาจของผู้นำ และพิจารณา จากการใช้อำนาจของผู้นำดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การพิจารณาแหล่งที่มาของอำนาจของผู้นำ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1.1 ผู้นำตามกฎหมาย (Legal Leader) เป็นผู้นำที่มีอำนาจตามกฎหมาย เช่น ตำแหน่งต่างๆ ที่ตั้งขึ้นตามกฎหมาย ได้แก่ หัวหน้างานต่างๆ ที่มีการกำหนดไว้เป็นตำแหน่งขึ้นในหน่วยงานต่างๆ

1.2 ผู้นำตามบุคลิกภาพส่วนตัว (Charismatic Leader) ผู้นำที่มีอำนาจติดตัวมา เพราะบุคลิกดี การศึกษาสูง ฐานะและตระกูลดี พวกนี้ไม่จำเป็นต้องใช้อำนาจตามกฎหมายในการโน้มน้าวจิตใจคน

1.3 ผู้นำที่เป็นสัญลักษณ์ของกลุ่ม (Symbolic Leader) ผู้นำที่เป็นสัญลักษณ์ของกลุ่มที่ทุกคนยอมรับ และยกย่องเทิดทูน ทำนองเดียวกับพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นผู้ปกครองประเทศ

2. การพิจารณาจากการใช้อำนาจของผู้นำ แบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

2.1 ผู้นำแบบเผด็จการ (Autocratic) ผู้นำประเภทสั่งงานเฉียบขาด ไม่คำนึงถึงคนอื่น ไม่มีการแบ่งงานมอบอำนาจแบบเผด็จการ จะตัดสินใจด้วยตนเอง ยึดมั่นในความคิดของตนเองเป็นใหญ่ สร้างบรรยากาศแห่งความกลัวให้เกิดขึ้นในหน่วยงาน

2.2 ผู้นำแบบตามสบาย (Laissez-faire) ผู้นำประเภทปล่อยให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทำงานกันไปตามใจชอบ ตามบุญตามกรรม ไม่มีการนิเทศตรวจตราติดตามผลงาน การตัดสินใจขึ้นอยู่กับผู้ใต้บังคับบัญชาที่จะเห็นดี เห็นชอบกันไป จะทำอะไรก็ตามใจชอบ ถ้าลูกน้องดองงานก็อาจดีได้ ถ้าลูกน้องไม่ดองงานก็อาจจะเสีย และทำงานกันไปวันหนึ่งๆ เท่านั้น

2.3 ผู้นำแบบประชาธิปไตย (Democratic) ผู้นำประเภทใช้อำนาจตามวิถีทางประชาธิปไตย การตัดสินใจจะถือความเห็นส่วนใหญ่ มีการประชุมปรึกษาหารือก่อนตัดสินใจ มีการกระจายอำนาจ รับฟังความคิดเห็น ไม่ใช้อำนาจกดขี่ การแก้ปัญหาที่เปิดโอกาสให้ทุกคนได้ร่วมกันพิจารณา เคารพในสิทธิและหน้าที่ของแต่ละบุคคล

6. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับยาเสพติด

6.1 ความหมายของยาเสพติด

สำนักพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด (2544 : ออนไลน์) ยาเสพติด หมายถึง สารเคมี หรือสารใดก็ตาม ซึ่งเมื่อบุคคลเสพ หรือรับเข้าสู่ร่างกาย ไม่ว่าจะโดยการฉีด การสูบ การกิน การดม หรือวิธีอื่น ติดต่อกัน เป็นเวลานาน หรือช่วงระยะเวลาหนึ่ง แล้วจะก่อให้เกิดเรื้อรัง ซึ่งจะทำให้เกิดความเสื่อมโทรมขึ้นแก่บุคคลผู้เสพ และแก่สังคมด้วย ทั้งจะต้องทำให้ ผู้เสพ แสดงออกซึ่งลักษณะ

สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2548 : 36) ให้ความหมาย ยาเสพติด หมายถึง สารใดก็ตามที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หรือสารที่สังเคราะห์ขึ้น เมื่อนำเข้าสู่ร่างกาย ไม่ว่าจะโดยวิธีรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือด้วยวิธีการใดๆ แล้ว ทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจ นอกจากนี้ยังจะทำให้เกิดการเสพติดได้ หากใช้สารนั้นเป็นประจำทุกวัน หรือวันละ หลายๆ ครั้ง ลักษณะสำคัญของสารเสพติด จะทำให้เกิดอาการ และอาการแสดงต่อผู้เสพดังนี้

1. เกิดอาการติ้อยา หรือต้านยา และเมื่อติดแล้ว ต้องการให้สารนั้นในปริมาณ มากขึ้น
2. เกิดอาการขาดยา ถอนยา หรืออยากยา เมื่อใช้สารนั้นเท่าเดิม ลดลงหรือหยุด ใช้
3. มีความต้องการเสพทั้งทางร่างกายและจิตใจ อย่างรุนแรงตลอดเวลา
4. สุขภาพร่างกายทรุดโทรมลง เกิดโทษต่อตนเอง ครอบครัว ผู้อื่น ตลอดจน สังคม และประเทศชาติ

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (2550 : ออนไลน์) ยาเสพติด หมายถึง สารหรือยาที่อาจ เป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้จากธรรมชาติ หรือจากการสังเคราะห์ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกาย ไม่ว่าจะโดยการ กิน ดม สูบ ฉีด หรือด้วยวิธีการใดๆ แล้วจะทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจ ในลักษณะสำคัญ เช่น

1. ต้องเพิ่มขนาดการเสพขึ้นเรื่อยๆ
2. มีอาการอยากยาเมื่อขาดยา
3. มีความต้องการเสพทั้งทางร่างกาย และจิตใจอย่างรุนแรงและต่อเนื่อง
4. สุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรมลง

พรรณพิมล หล่อตระกูล (2551 : ออนไลน์) ยาเสพติด หมายถึง สารเคมี หรือสาร ใดก็ตาม ซึ่งเมื่อบุคคลเสพ หรือรับเข้าสู่ร่างกาย ไม่ว่าจะโดยการฉีด การสูบ การกิน การดม หรือวิธีอื่น

ติดต่อกัน เป็นเวลานาน หรือช่วงระยะเวลาหนึ่ง แล้วจะก่อให้เกิดเรื้อรัง ซึ่งจะทำให้เกิดความเสื่อมโทรมขึ้นแก่บุคคลผู้เสพ และแก่สังคมด้วย ทั้งจะต้องทำให้ ผู้เสพแสดงออกซึ่งลักษณะ ดังนี้

1. ผู้เสพมีความต้องการอย่างแรงกล้า ที่จะเสพยาชนิดนั้นๆ ต่อเนื่องกันไป และต้องแสวงหายาชนิดนั้น ๆ มาเสพให้ได้ไม่ว่าด้วยวิธีการใดๆ ก็ตาม
2. ผู้เสพจะต้องเพิ่มปริมาณของยาที่เคยใช้ให้มากขึ้นทุกกระยะ
3. ผู้เสพจะมีความปรารถนาอยากเสพยาชนิดนั้นๆ อย่างรุนแรง ระวังไม่ได้ คือ มีการคิดและอยากยาทั้งทาง ด้านร่างกายและจิตใจ

ดังนั้นยาเสพติด หมายถึง สารหรือยาที่อาจเป็นผลิตภัณฑ์ธรรมชาติหรือจากการสังเคราะห์ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าโดยจะกิน ดม สูบ ฉีด หรือด้วยประการใดๆ แล้ว จะทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่น ต้องเพิ่มขนาดการเสพขึ้นเรื่อยๆ มีอาการอยากยาเมื่อขาดยา มีความต้องการเสพทั้งร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงและต่อเนื่อง สุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรมลง

6.2 ประเภทของยาเสพติด

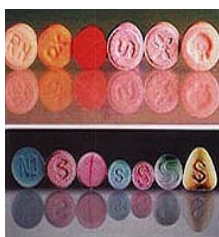
ในบรรดา ยาเสพติดที่ปรากฏแพร่หลายอยู่ในปัจจุบันนี้ มีมากมายหลายชนิดซึ่งสามารถแบ่งประเภทของยาเสพติดได้ตามลักษณะดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด(2548: 5 – 9) ซึ่งเป็นหน่วยงานของภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้โดยตรงได้จำแนกประเภทของยาเสพติดไว้ สรุปได้ดังนี้

ยาเสพติดแบ่งได้หลายรูปแบบ ตามลักษณะต่างๆ ดังนี้

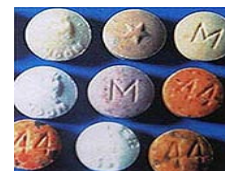
ฝิ่น

เฮโรอีน

เฮโรอีน

ยาบ้า

ภาพที่ 2 ชนิดยาเสพติด

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2548 : 5 – 9)

แบ่งตามแหล่งที่เกิด ซึ่งจะแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ยาเสพติดธรรมชาติ (Natural Drugs) คือ ยาเสพติดที่ผลิตมาจากพืช เช่น ฝิ่น กระท่อม กัญชา เป็นต้น

2. ยาเสพติดสังเคราะห์ (Synthetic Drugs) คือ ยาเสพติดที่ผลิตขึ้นด้วยกรรมวิธีทางเคมี เช่น เฮโรอีน แอมเฟตามีน เป็นต้น

แบ่งตามการออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. ยาเสพติดประเภทกดประสาท ได้แก่ ฝิ่น มอร์ฟีน เฮโรอีน สารระเหย และยาแก้ปวดประสาท

2. ยาเสพติดประเภทกระตุ้นประสาท ได้แก่ แอมเฟตามีน กระท่อม และโคคาอีน

3. ยาเสพติดประเภทหลอนประสาท ได้แก่ แอลเอสดี ดีเอ็มพี และเห็ดขี้ควาย

4. ยาเสพติดประเภทออกฤทธิ์ผสมผสาน กล่าวคือ อาจกดกระตุ้น หรือ หลอนประสาทได้พร้อมๆ กัน ตัวอย่างเช่น กัญชา

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (2550 : ออนไลน์) ปัจจุบันสิ่งเสพติดหรือยาเสพติดให้โทษมีหลายประเภท อาจจำแนกได้หลายเกณฑ์ นอกจากแบ่งตามแหล่งที่มาแล้ว ยังแบ่งตามการออกฤทธิ์และแบ่งตามกฏหมายดังนี้

ก. จำแนกตามสิ่งเสพติดที่มา

1. ประเภทที่ได้จากธรรมชาติ เช่น ฝิ่น มอร์ฟีน กระท่อม กัญชา

2. ประเภทที่ได้จากการสังเคราะห์ เช่น เฮโรอีน ยานอนหลับ ยาม้า แอมเฟตามีน สารระเหย

กัญชา

ข. จำแนกสิ่งเสพติดตามกฎหมาย

1. ประเภทถูกกฎหมาย เช่น ยาแก้ไอ น้ำดำ บุหรี่ เหล้า กาแฟ ฯลฯ

2. ประเภทผิดกฎหมาย เช่น มอร์ฟีน ฝิ่น เฮโรอีน กัญชา กระท่อม แอมเฟตามีน ฯลฯ

กัญชา

ค. การจำแนกสิ่งเสพติดตามการออกฤทธิ์ต่อระบบประสาทส่วนกลาง

1. ประเภทกดประสาท เช่น ฝิ่น มอร์ฟีน เฮโรอีน ยาแก้ปวดประสาท ยาระงับประสาท ยานอนหลับ สารระเหย เครื่องดื่มมีนเมา เช่น เหล้า เบียร์ ฯ

2. ประเภทกระตุ้นประสาท เช่น แอมเฟตามีน ยาม้า ไบกระท่อม บุหรี่ กาแฟ

โคคาอีน

3. ประเภทหลอนประสาท เช่น แอล เอส ดี, เอส ที พี, น้ำมันระเหย

4. ประเภทออกฤทธิ์ผสมผสาน อาจกด กระตุ้น หรือหลอนประสาทผสม
รวมกันได้แก่ กัญชา

พรรณพิมล หล่อตระกูล (2551 : ออนไลน์) ได้จำแนกตามการออกฤทธิ์ต่อระบบ
ประสาท แบ่งเป็น 4 ประเภท

1. ประเภทกดประสาท ได้แก่ ฝิ่น มอร์ฟีน เฮโรอีน ยานอนหลับ ยาระงับ
ประสาท ยากล่อมประสาท เครื่องดื่มมีนเมา บาร์บิทูเรต ทุกชนิด รวมทั้ง สารระเหย เช่น ทินเนอร์
แล็กเกอร์ น้ำมันเบนซิน กาว เป็นต้น มักพบว่าผู้เสพยาเสพติดมี ร่างกายซูบซีด ผอมเหลือง อ่อนเพลีย
ฟุ้งซ่าน อารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย

2. ประเภทกระตุ้นประสาท ได้แก่ ยาบ้า ยาไอซ์ ยาอี กระท่อม โคลเคน เครื่องดื่ม
คาเฟอีน มักพบว่าผู้เสพยาเสพติด จะมีอาการ หงุดหงิด กระวนกระวาย จิตสับสน หวาดระแวง บางครั้งมี
อาการคลุ้มคลั่ง หรือทำในสิ่งที่คนปกติ ไม่กล้าทำ เช่น ทำร้ายตนเอง หรือฆ่าผู้อื่น เป็นต้น

3. ประเภทหลอนประสาท ได้แก่ แอลเอสดี เห็ดขี้ควาย ดี.เอ็ม.ที.และ ยาเค
เป็นต้น ผู้เสพยาเสพติดจะมีอาการประสาทหลอน ฝันเพื่อง หูแว่ว ได้ยินเสียงประหลาดหรือเห็นภาพ
หลอนที่น่าเกลียดน่ากลัว ควบคุมตนเองไม่ได้ ในที่สุดมักป่วยเป็นโรคจิต

4. ประเภทออกฤทธิ์ผสมผสาน คือทั้งกระตุ้นกดและหลอนประสาทร่วมกัน
ผู้เสพยาเสพติดมักมี อาการหวาดระแวง ความคิดสับสน เห็นภาพลวงตา หูแว่ว ควบคุมตนเองไม่ได้และ
ป่วยเป็นโรคจิตได้แก่ กัญชา

วันทนีย์ จันทร์เอี่ยม (2552 : ออนไลน์) ได้แบ่งประเภทของยาเสพติด

1. จำแนกตามการออกฤทธิ์ต่อระบบประสาท แบ่งเป็น 4 ประเภท

1.1 ประเภทกดประสาท ได้แก่ ฝิ่น มอร์ฟีน เฮโรอีน ยานอนหลับ ยาระงับ
ประสาท ยากล่อมประสาทเครื่องดื่มมีนเมา ทุกชนิด รวมทั้งสารระเหย เช่น ทินเนอร์ แล็กเกอร์
น้ำมันเบนซิน กาว เป็นต้น มักพบว่าผู้เสพยาเสพติดมี ร่างกายซูบซีด ผอมเหลือง อ่อนเพลีย ฟุ้งซ่าน
อารมณ์ เปลี่ยนแปลงง่าย

1.2 ประเภทกระตุ้นประสาท ได้แก่ ยาบ้า ยาอี กระท่อม โคลเคน มักพบว่าผู้
เสพยาเสพติดจะมีอาการ หงุดหงิด กระวนกระวาย จิตสับสนหวาดระแวง บางครั้งมีอาการคลุ้มคลั่ง หรือ
ทำในสิ่งที่คนปกติ ไม่กล้าทำ เช่น ทำร้ายตนเอง หรือฆ่าผู้อื่น เป็นต้น

1.3 ประเภทหลอนประสาท ได้แก่ แอลเอสดี และ เห็ดขี้ควาย เป็นต้น ผู้เสพ
ติดยาเสพติดจะมีอาการประสาทหลอน ฝันเพื่องเห็นแสงสีวิจิตรพิสดาร หูแว่ว ได้ยินเสียง ประหลาดหรือเห็น
ภาพหลอนที่น่าเกลียดน่ากลัว ควบคุมตนเองไม่ได้ ในที่สุดมักป่วยเป็นโรคจิต

1.4 ประเภทออกฤทธิ์ผสมผสาน คือทั้งกระตุ้นกดและหลอนประสาทร่วมกัน ได้แก่ ผู้เสพติดมักมี อาการหวาดระแวง ความคิดสับสนเห็นภาพลวงตา หูแว่ว ควบคุมตนเองไม่ได้ และป่วยเป็นโรคจิตได้

2. แบ่งตามแหล่งที่มา

แบ่งตามแหล่งที่เกิด ซึ่งจะแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 ยาเสพติดธรรมชาติ(NaturalDrugs)คือยาเสพติดที่ผลิตมาจากพืช เช่น ฝิ่น มอร์ฟีน กระต่อม กัญชา เป็นต้น

2.2 ยาเสพติดสังเคราะห์(SyntheticDrugs)คือยาเสพติดที่ผลิตขึ้นด้วยกรรมวิธีทางเคมี เช่น เฮโรอีน แอมเฟตามีน ยาอี เอ็คตาซี เป็นต้น

3. แบ่งตามกฎหมาย

แบ่งตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 ซึ่งจะแบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ

3.1 ยาเสพติดให้โทษ ประเภทที่ 1 ได้แก่ เฮโรอีน แอลเอสดี แอมเฟตามีน หรือยาบ้า ยาอี หรือ ยาเลิฟ

3.2 ยาเสพติดให้โทษ ประเภทที่ 2 ยาเสพติดประเภทนี้สามารถนำมาใช้เพื่อประโยชน์ทางการแพทย์ได้ แต่ต้องใช้ภายใต้การควบคุมของแพทย์ และใช้เฉพาะกรณีจำเป็นเท่านั้น ได้แก่ ฝิ่น มอร์ฟีน โคลเคน หรือ โคลาอิน โคลเคอิน และเมทาโดน

3.3 ยาเสพติดให้โทษ ประเภทที่ 3 ยาเสพติดประเภทนี้ เป็นยาเสพติดให้โทษ ที่มียาเสพติดประเภทที่ 2 ผสมอยู่ด้วย มีประโยชน์ทางการแพทย์ การนำไปใช้เพื่อจุดประสงค์อื่น หรือเพื่อเสพติด จะมีบทลงโทษกำกับไว้ ยาเสพติดประเภทนี้ ได้แก่ ยาแก้ไอ ที่มีตัวยาโคเคอิน ยาแก้ท้องเสีย ที่มีฝิ่นผสมอยู่ด้วย ยาฉีกระงับปวดต่าง ๆ เช่น มอร์ฟีน เพทิดีน ซึ่งสกัดมาจากฝิ่น

3.4 ยาเสพติดให้โทษ ประเภทที่ 4 คือสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษ ประเภทที่ 1 หรือประเภทที่ 2 ยาเสพติดประเภทนี้ไม่มีการนำมาใช้ประโยชน์ในการบำบัดโรคแต่อย่างใด และมีบทลงโทษกำกับไว้ด้วย ได้แก่ น้ำยาอะเซติกแอนไฮไดรย์ และอะเซติลคลอไรด์ ซึ่งใช้ในการเปลี่ยน มอร์ฟีน เป็น เฮโรอีน สารคลอซูไดอีเฟลครีน สามารถใช้ในการผลิต ยาบ้า ได้ และวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทอีก 12 ชนิด ที่สามารถนำมาผลิตยาอีและยาบ้าได้

3.5 ยาเสพติดให้โทษ ประเภทที่ 5 เป็นยาเสพติดให้โทษที่มีได้เข้าขายอยู่ในยาเสพติดประเภทที่ 1 ถึง 4 ได้แก่ ทุกส่วนของพืช กัญชา ทุกส่วนของพืช กระต่อม เห็ดจิ๋วควาย เป็นต้น

6.3 วิธีการเสพยาเสพติด

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (2550 : ออนไลน์) ได้แบ่งวิธีการเสพยาเสพติดไว้ ดังนี้

1. สอดใต้หนังตา
2. สูบ
3. คม
4. รับประทานเข้าไป
5. อมไว้ใต้ลิ้น
6. นิดเข้าเหงือก
7. นิดเข้าเส้นเลือด
8. นิดเข้ากล้ามเนื้อ
9. หนีบทางทวารหนัก

สถาบันราชกุมารภักษ์ (2552 : ออนไลน์) ได้แบ่งวิธีการเสพยา ดังนี้

วิธีเสพยาเสพติดมีหลายทางได้แก่

1. ทางปาก คือ
 - กิน เช่น ยาไอ้, ยาปลอมประสาท และยานอนหลับ
 - เคี้ยว เช่น ใบกระท่อม, ใบโคคา, LSD
 - อม เช่น เหล้าแห้ง, LSD
 - อมไว้ใต้ลิ้น เช่น เฮโรอีน, โคเคน, LSD
 - ชุกไว้ตามซอกเหงือก เช่น ฝิ่น
 - คืม เช่น แอลกอฮอล์, เครื่องดื่มผสมยากระตุ้น, ยาปลอม หรือหลอน

ประสาท, กัญชา

2. จมูก คือ
 - สูด, นัตย์ (Snort) เช่น โคเคน , ยาเค
 - คม เช่น สารระเหย
3. สูบ คือ
 - คลุกบุหรี่สูบ เช่น กัญชา, ฝิ่น, เฮโรอีน, โคเคน, ยาบ้า
 - สูบบ้างอาจสูบผ่านน้ำหรือไม่ผ่านน้ำก็ได้ เช่น ฝิ่น, กัญชา, โคนเคน, ยาบ้า
 - สูบควันหรือไอระเหย เช่น ยาบ้า, โคเคน
4. นิด คือ
 - นิดเข้าใต้ผิวหนัง เช่น เฮโรอีน

- ฉีดเข้ากล้ามเนื้อ เช่น มอร์ฟีน, เฮโรอีน
 - ฉีดเข้าเส้นเลือดดำ เช่น ยาบ้า, เฮโรอีน, โโคเคน
5. อื่นๆ
- เช่น สอดทวาร, ชุกไว้ใต้หนังตา, ทำเป็นลิปสติกทาปาก หรือทางผิวหนัง

6.4 ยาเสพติดที่แพร่ระบาดในประเทศไทย

1. ยาบ้า
2. ยาอี ยาเลิฟ หรือ เอ็กซ์ตาซี
3. ยาเค
4. โโคเคน
5. เฮโรอีน
6. กัญชา
7. สารระเหย
8. แอลเอสดี
9. ฝิ่น
10. มอร์ฟีน
11. กระท่อม
12. เห็ดขี้ควาย

6.5 สาเหตุของการติดยาเสพติด

กรมสุขภาพจิต (2544 : 13 – 15) การติดยาเสพติดได้นั้น จะต้องอาศัยองค์ประกอบ ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และด้านภาวะแวดล้อม เป็นที่ยอมรับกันว่า สาเหตุที่สำคัญอันหนึ่งใน ส่วนของผู้ติดยาเสพติดเองคือ พื้นฐานเดิม บุคลิกลักษณะของบุคคลนั้น ซึ่งมักจะเป็นคนที่ไม่มั่นใจ ในตนเอง และชอบพึ่งคนอื่น ไม่ค่อยมีความอดทนต่อความกังวลหรือไม่สบายใจ และไม่สามารถ อดทนรอคอย ใช้ความคิดพยายามแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ ต้องการพ้นจากปัญหาต่างๆ โดยเร็วที่สุด และง่ายที่สุดโดยไม่คำนึงถึงผลเสียที่จะตามมาในภายหลัง ต้องการเพียงความพอใจ สบายใจเฉพาะ หน้าเท่านั้น บุคคลเหล่านี้เมื่อรู้สึกกังวลว่าเหวทางใจ และพบว่ายาเสพติดช่วยให้สบายใจขึ้นได้ทันที แม้ชั่วครั้งชั่วคราวก็ ยึดเอาเป็นที่พึ่งอีกสาเหตุที่พบได้ไม่น้อย คือ การเจ็บป่วยด้วยโรคทางจิตเวช หลายชนิด เช่น โรคซึมเศร้า โรคประสาท ก็อาจทำให้มีการใช้ยาเสพติดเพื่อให้ตัวเองสบายใจขึ้น บางคนใช้เพื่อให้เกิดความพอใจที่สามารถทำอะไรขัดกับกฎหมายของสังคมได้ เป็นการลดความ

เจ็บใจจากการที่ตัวเองไม่ประสบความสำเร็จในการปรับตัว สร้างฐานะทางสังคม ถือเป็นการรักษา
ปัญหาอารมณ์และจิตใจในทางที่ผิด

นอกจากนี้สาเหตุอื่นๆ อาจจะมาจากความเชื่อผิดๆ เกี่ยวกับผลของยาที่มีต่อร่างกาย
เช่น ต่อเรื่องทางเพศ ความอยากจะลอง อยากรู้หรือพยายามรักษาตัวเองให้พ้นจากโรค หรือความ
ทุกข์ทรมาน

สาเหตุร่วมสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ จากสภาพครอบครัวที่ไม่เป็นสุข มีความ
ขัดแย้ง หรือปล่อยปละละเลยจนจนสมาชิกในครอบครัวถูกชักจูงไปเสพได้ง่าย หรือใช้ยาเสพติด
เป็นทางออกของชีวิต ทางด้านภาวะแวดล้อมนั้น ได้แก่ วัฒนธรรม ประเพณี กฎเกณฑ์ต่างๆ ของ
สังคม ซึ่งมีส่วนส่งเสริมหรือขัดขวางการใช้ยาเสพติดที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละสังคม กฎหมาย
เกี่ยวกับยาเสพติด การบังคับให้เป็นไปตามกฎหมาย ตลอดจนความยากง่ายในการแสวงหา
ยาเสพติดก็มีความสำคัญไม่น้อย

1. อยากรู้อยากเห็น อยากรู้ อยากสัมผัส ซึ่งเป็นสัญชาตญาณอย่างหนึ่งของ
มนุษย์ โดยคิดว่า "ไม่ติด" แต่เมื่อลองเสพเข้าไปแล้วมักจะติด

2. ถูกเพื่อนชักชวน ส่วนใหญ่พบในกลุ่มเยาวชน ทำตามเพื่อน เพราะต้องการ
การยอมรับจากเพื่อนฝูง หรือถูกชักจูงว่าใช้แล้วทำให้สมองปลอดโปร่ง หรือใช้แล้วทำให้ขยัน
จึงเหมาะแก่การเรียน และการทำงาน

3. ถูกหลอกลวง โดยอาศัยรูปแบบสีสันสวยงาม ทำให้ผู้รับไม่อาจทราบได้ว่าสิ่ง
ที่ตนได้รับเป็นยาเสพติด

4. ใช้เพื่อลดความเจ็บปวดทางกาย อันเนื่องมาจาก โรคภัยไข้เจ็บ จนเกิดการติดยา
เพราะใช้เป็นประจำ

5. เกิดจากความเป็นกันเอง และขาดสติยั้งคิด ทั้งๆ ที่รู้ว่าเป็นยาเสพติด แต่อยาก
แสดง ความเก่งกล้า อวดเพื่อน จึงชวนกันเสพจนติด

6. ภาวะสิ่งแวดล้อมรอบตัว เอื้ออำนวยที่จะส่งเสริม และผลักดันให้หันเข้าหา
ยาเสพติด เช่น ครอบครัวแตกแยก สมาชิกในครอบครัวขาดความเข้าใจซึ่งกันและกัน ภาวะ
เศรษฐกิจบีบบังคับให้ทำเพื่อความอยู่รอด อยากรวยเร็ว หรือพักอาศัยอยู่ ในแหล่งที่มีการเสพและ
ค้ายาเสพติด

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (2550 : ออนไลน์) ได้แยกสาเหตุของการติดยาเสพติด
ดังนี้

1. ติดเพราะฤทธิ์ของยา เมื่อร่างกายมนุษย์ได้รับยาเสพติดเข้าไปฤทธิ์ของ
ยาเสพติดจะทำให้ระบบต่างๆ ของร่างกายเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งถ้าการใช้ยาไม่บ่อยหรือนานครั้ง ไม่

ค่อยมีผลต่อร่างกาย แต่ถ้าใช้ติดต่อกันเพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งจะทำให้มีผลต่อร่างกายและจิตใจ มีลักษณะ 4 ประการ คือ

- 1.1 มีความต้องการอย่างแรงกล้าที่จะเสพยาหรือสารนั้นอีกต่อไปเรื่อยๆ
- 1.2 มีความโน้มเอียงที่จะเพิ่มปริมาณของยาเสพติดขึ้นทุกขณะ
- 1.3 ถ้าถึงเวลาที่เกิดความต้องการแล้วไม่ได้เสพ จะเกิดอาการอยากยา หรืออาการขาดยา เช่น หาว อาเจียน น้ำตาน้ำมูกไหล ทรมานทรมาย คุ้มคั่ง โมโห ขาดสติ
- 1.4 ยาที่เสพนั่นจะไปทำลายสุขภาพของผู้เสพทั้งร่างกาย ทำให้ชুবผอม มีโรคแทรกซ้อน และทางจิตใจ เกิดอาการทางประสาท จิตใจไม่ปกติ

2. ดิทยาเสพติดเพราะสิ่งแวดล้อม

2.1 สภาพแวดล้อมภายนอกของบ้านที่อยู่อาศัย เต็มไปด้วยแหล่งค้ายาเสพติด เช่น ใกล้บริเวณศูนย์การค้า หน้าโรงเรียน ซึ่งเป็นการซื้อขายเสพติดทุกรูปแบบ

2.2 สิ่งแวดล้อมภายในบ้านขาดความอบอุ่น รวมไปถึงปัญหาชีวิตคนในครอบครัวและฐานะทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมจะทำให้เด็กหันไปพึ่งยาเสพติด การขาดความเอาใจใส่ดูแลจากพ่อแม่และขาดการยอมรับจากครอบครัว เด็กจะหันไปคบเพื่อนร่วมกลุ่มเพื่อต้องการความอบอุ่น สภาพของกลุ่มเพื่อน สภาพของเพื่อนบ้านใกล้เคียง

2.3 สิ่งแวดล้อมทางโรงเรียน เด็กมีปัญหาทางการเรียน เนื่องจากเรียนไม่ทันเพื่อน เบื่อครู เบื่อโรงเรียน ทำให้หนีโรงเรียนไปอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ตนพอใจ เป็นเหตุให้ตกเป็นเหยื่อของการดิทยาเสพติด

3. ดิทยาเพราะความผิดปกติทางร่างกายและจิตใจ

ในสังคมที่วุ่นวายสับสน เปลี่ยนแปลงรวดเร็วดังเช่นปัจจุบัน ทำให้จิตใจผิดปกติง่าย หากเป็นบุคคลที่มีบุคลิกภาพอ่อนแอในทุกด้าน ทั้งอารมณ์และสติปัญญา รวมทั้งร่างกายไม่สมบูรณ์แข็งแรงก็จะหาสิ่งยึดเหนี่ยว จะตกเป็นทาสยาเสพติดได้ง่าย ผู้ที่มีอารมณ์ว่าความไม่ค้อยยังคิดจะหันเข้าหาเสพติดเพื่อระงับอารมณ์ว่าวามของตน เนื่องจากยาเสพติดมีคุณสมบัติในการกดประสาทและกระตุ้นประสาท ผู้มีจิตใจมั่นคง ขาดความมั่นใจ มีแนวโน้มในการใช้ยาเพื่อบรรเทาความวิตกกังวลของตนให้หมดไปและมีโอกาสดิทยาได้ง่ายกว่าผู้อื่น

พรรณพิมล หล่อตระกูล (2551 : ออนไลน์) ได้แยกสาเหตุของการดิทยาเสพติด

ดังนี้

1. สาเหตุที่เกิดจากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ จำแนกตามการออกฤทธิ์ต่อระบบประสาท แบ่งเป็น 4 ประเภท

1.1 อยากทดลอง เกิดจากความอยากรู้อยากเห็นซึ่งเป็นนิสัยของคนโดยทั่วไป และโดยที่ไม่คิดว่าตนจะติดสิ่งเสพติดนี้ได้ จึงไปทำการทดลองใช้สิ่งเสพติดนั้น ในการทดลองใช้ครั้งแรกๆ อาจมีความรู้สึกดีหรือไม่ดีก็ตาม ถ้ายังไม่ติดสิ่งเสพติดนั้น ก็อาจประมาณ ไปทดลองใช้สิ่งเสพติดนั้นอีก จนใจที่สุกก็ติดสิ่งเสพติดนั้น หรือถ้าไปทดลองใช้สิ่งเสพติดบางชนิด เช่น เฮโรอีน แม้จะเสพเพียงครั้งเดียว ก็อาจทำให้ติดได้

1.2 ความคึกคะนอง คนบางคนมีความคึกคะนอง ชอบพูดอวดเก่งเป็นนิสัย โดยเฉพาะวัยรุ่นมักจะมีนิสัยดังกล่าว คนพวกนี้อาจแสดงความเก่งกล้าของตน ในกลุ่มเพื่อน โดยการแสดงการใช้สิ่งเสพติดชนิดต่างๆ เพราะเห็นแก่ความสนุกสนาน ตื่นเต้น และให้เพื่อนฝูงยอมรับว่าตนเก่ง โดยมีได้คำนึง ถึงผลเสียหาย หรือ อันตรายที่จะเกิดขึ้นในภายหลังแต่อย่างไร ในที่สุดตนเองก็กลายเป็นคนติดสิ่งเสพติดนั้น

1.3 การชักชวนของคนอื่น อาจเกิดจากการเชื่อตามคำชักชวนโฆษณา ของผู้ขายสินค้าที่เป็นสิ่งเสพติดบางชนิดเช่น ยากระตุ้นประสาทต่างๆ ยาขยัน ยาฆ่า ยาบ้า เป็นต้น โดยผู้ขายโฆษณาสรรพคุณของสิ่งเสพติดนั้นว่ามีคุณภาพดีสารพัดอย่างเช่น ทำให้มีกำลังวังชา ทำให้มีจิตใจแจ่มใส ทำให้มีความสุข ทำให้มีสติปัญญาดี สามารถรักษาโรคได้บางชนิด เป็นต้น ผู้ที่เชื่อคำชักชวนโฆษณาดังกล่าวจึงไปซื้อตามคำชักชวนของเพื่อนฝูง ซึ่งโดยมากเป็นพวกที่ติดสิ่งเสพติดนั้นอยู่แล้ว ด้วยความเกรงใจเพื่อน หรือ เชื่อเพื่อน หรือต้องการแสดงว่าตัวเองเป็นพวกเดียวกับเพื่อน จึงใช้สิ่งเสพติดนั้น

2. สาเหตุที่เกิดจากการถูกหลอกลวง

ปัจจุบันนี้มีผู้ขายสินค้าประเภทอาหาร ขนม หรือเครื่องดื่มบางรายใช้สิ่งเสพติดผสมลงในสินค้าที่ขายเพื่อให้ผู้ซื้อสินค้านั้นไปรับประทานเกิดการติด อยากมาซื้อไปรับประทานอีกซึ่งในกรณีนี้ ผู้ซื้ออาหารนั้นมารับประทาน จะไม่รู้สึว่าตนเองเกิดการติดสิ่งเสพติดขึ้นแล้ว รู้แต่เพียงว่าอยากรับประทานอาหาร ขนม หรือเครื่องดื่มที่ซื้อจากร้านนั้นๆ กว่าจะทราบก็ต่อเมื่อตนเองรู้สึกผิดสังเกตุต่อความต้องการ จะซื้ออาหารจากร้านนั้นมารับประทานหรือต่อเมื่อ มีอาการเสพติดรุนแรง และมีสุขภาพเสื่อมลง

3. สาเหตุที่เกิดจากความเจ็บป่วย

3.1 คนที่มีอาการเจ็บป่วยทางกายเกิดขึ้นเพราะสาเหตุต่างๆ เช่น ได้รับบาดเจ็บรุนแรง เป็นแผลเรื้อรัง มีความเจ็บปวดอยู่เป็นประจำ เป็นโรคประจำตัวบางอย่าง เป็นต้น ทำให้ได้รับทุกข์ทรมานมาก หรือ เป็นประจำ จึงพยายามแสวงหาวิธีที่จะช่วยเหลือตนเองให้พ้นจากความทุกข์ทรมานนั้นซึ่งวิธีหนึ่งที่ทำได้ง่ายคือ การรับประทานยาที่มีฤทธิ์ระงับอาการเจ็บปวดนั้นได้ ซึ่งไม่ใช่เป็นการรักษาที่เป็นต้นเหตุของความเจ็บป่วย เพียงแต่ระงับอาการเจ็บปวดให้หมดไปหรือลด

น้อยลงได้ชั่วขณะ เมื่อฤทธิ์ยาหมดไปก็จะกลับเจ็บปวดใหม่ ผู้ป่วยก็จะใช้ยานั้นอีก เมื่อทำเช่นนี้ไปนานๆ เกิดอาการติดยานั้นขึ้น

3.2 ผู้ที่มีจิตใจไม่เป็นปกติ เช่น มีความวิตก กังวล เครียด มีความผิดหวังในชีวิต มีความเศร้าสลดเสียใจ เป็นต้น ทำให้สภาวะจิตใจไม่เป็นปกติจนเกิดการป่วยทางจิตขึ้น จึงพยายามหายาหรือสิ่งเสพยาติที่มีฤทธิ์สามารถคลายความเครียดจากทางจิตได้ชั่วขณะหนึ่งมารับประทาน แต่ไม่ได้รับรักษาที่ต้นเหตุเมื่อยาหมดฤทธิ์ จิตใจก็จะกลับเครียดอีกและผู้ป่วยก็จะเสพยาติ ถ้าทำเช่นนี้ไปเรื่อยๆ ก็จะทำให้ผู้นั้นติดยาเสพยาติในที่สุด

3.3 การไปซื้อยามารับประทานเองโดยไม่ทราบสรรพคุณยาที่แท้จริงขนาดยาที่ควรรับประทาน การรับประทานยาเกินจำนวนกว่าที่แพทย์ได้สั่งไว้ การรับประทานยาบางชนิดมากเกินไป หรือรับประทานติดต่อกันนานๆ บางครั้งอาจมีอาการถึงตายได้ หรือบางครั้งทำให้เกิดการเสพยาติขึ้นได้

4. สาเหตุอื่นๆ

การอยู่ใกล้แหล่งขายหรือใกล้แหล่งผลิต หรือเป็นผู้ขายหรือผู้ผลิตเอง จึงทำให้มีโอกาสติดสิ่งเสพยาติให้โทษนั้นมากกว่าคนทั่วไป เมื่อมีเพื่อนสนิทหรือพี่น้องที่ติดสิ่งเสพยาติอยู่ ผู้นั้นย่อมได้เห็นวิธีการเสพ ของผู้ที่อยู่ใกล้ๆ รวมทั้งได้เห็นพฤติกรรมต่างๆ ของเขาด้วย และยังอาจได้รับคำแนะนำหรือชักชวนจากผู้เสพด้วย จึงมีโอกาสติดได้

4.1 คนบางคนอยู่ในสภาพที่มีปัญหา เช่น ว่างงาน ขาดเงิน ค่าใช้จ่ายเพิ่มโดยมีรายได้ลดลง หรือคงที่ มีหนี้สินมาก ฯลฯ เมื่อแก้ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ไม่ได้ก็หันไปใช้สิ่งเสพยาติ ช่วยผ่อนคลายความรู้สึก ในความทุกข์ยากต่างเหล่านี้แม้จะรู้ว่าเป็นชั่วครู่ชั่วยามก็ตาม เช่น กลุ่มใจที่เป็นหนี้คนอื่นก็ไปกินเหล้า หรือ สูบกัญชาให้เมาเพื่อที่จะได้ลืมเรื่องหนี้สิน บางคนต้องการรายได้เพิ่มขึ้น โดยพยายามทำงานให้หนัก และ มากขึ้นทั้งๆ ที่ร่างกายอ่อนเพลียมากจึงรับประทานยากระตุ้นประสาทเพื่อให้สามารถทำงานต่อไปได้ เป็นต้น ถ้าทำอยู่เป็นประจำทำให้ติดสิ่งเสพยาติขึ้นได้

4.2 การเลียนแบบ การที่ไปเห็นผู้ที่ตนสนิทสนมรักใคร่หรือเพื่อน จึงเห็นว่า เป็นที่น่าลอง เป็นสิ่งโก้เก๋ เป็นสิ่งแสดงความเป็นพวกเดียวกัน จึงไปทดลองใช้สิ่งเสพยาตินั้นจนติด

4.3 คนบางคนมีความผิดหวังในชีวิตตนเอง ผิดหวังในชีวิตครอบครัว หรือ ผิดหวังในชีวิตสังคม เพื่อเป็นการประชดตนเองหรือคนอื่น จึงไปใช้สิ่งเสพยาติจนติด ทั้งๆ ที่ทราบว่าเป็นสิ่งไม่ดี ก็ตาม

วันทนีย์ จันทรเี่ยม (2552 : ออนไลน์) ได้ให้สาเหตุการติดยาเสพติด เนื่องจาก

- ความอยากรู้อยากลอง ด้วยความกึกคะนอง
- เพื่อนชวน หรือต้องการให้เป็นที่ยอมรับจากกลุ่มเพื่อน
- มีความเชื่อในทางที่ผิด เช่น เชื่อว่ายาเสพติดบางชนิด อาจช่วยให้สบายใจ ลืม

ความทุกข์ หรือช่วยให้ทำงานได้มากๆ

- ขาดความระมัดระวังในการใช้ยา เพราะคุณสมบัติของยา บางชนิดอาจทำให้ผู้ใช้ยาเกิดการเสพติดได้โดยไม่รู้ตัว หากใช้ยาอย่างพร่ำเพรื่อ หรือใช้ติดต่อกันเป็นเวลานาน โดยขาดการแนะนำจากแพทย์ หรือเภสัชกร

- สภาพแวดล้อม ถิ่นที่อยู่อาศัย มีการค้ายาเสพติดหรือมีผู้ติดยาเสพติด
- ถูกหลอกให้ใช้ยาเสพติดโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์
- เพื่อหนีปัญหา เมื่อมีปัญหาแล้วไม่สามารถแก้ปัญหาให้กับตัวเองได้
- สภาพแวดล้อมของสถานที่อยู่อาศัยแออัด ภาวะเศรษฐกิจที่บีบบังคับ มีปัญหา

ทางครอบครัว

6.6 โทษ/พิษภัย ของยาเสพติด

สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (2546 : 35) ยาเสพติดให้โทษ ก่อให้เกิดผลเสียต่อผู้เสพ โดยตรงและส่งผลกระทบต่อครอบครัว ผู้ใกล้ชิด และประเทศชาติอย่างมากมาย ดังนี้

1. ผลต่อผู้เสพ ยาเสพติดทำให้สุขภาพของผู้เสพติดเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว ความต้านทานโรคน้อยกว่าปกติ ทำให้ติดเชื้อได้ง่าย ส่วนมากมักจะเป็นโรคผิวหนัง โรคทางเดินอาหาร วัณโรค อารมณ์แปรปรวนง่าย ซึมเศร้า วิตกกังวล บุคลิกภาพสูญเสีย
2. ผลต่อครอบครัว ผู้ติดยาเสพติดจะขาดความรับผิดชอบต่อครอบครัวไม่ห่วงใยดูแลครอบครัว เป็นภาระของครอบครัว ทำให้ครอบครัวแตกแยก ขาดความอบอุ่น และอาจจะเป็นตัวอย่างหรือเป็นสาเหตุทำให้สมาชิกในครอบครัวหันไปเสพยาเสพติดได้
3. ผลต่อเศรษฐกิจและสังคม การที่มียาเสพติดแพร่ระบาดในประเทศ ทำให้รัฐต้องสูญเสียงบประมาณและเจ้าหน้าที่จำนวนมากในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และตัวผู้เสภก็มีพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดปัญหาสังคมด้วยการก่ออาชญากรรม ลักเล็กขโมยน้อย หรือทำให้เกิดอุบัติเหตุต่างๆ ซึ่งผลกระทบของปัญหาเหล่านี้อาจมีความรุนแรงจนนำไปสู่ปัญหาเกี่ยวกับความมั่นคงของชาติได้

นงคราญ ชาราทิพยกุล (2547 : ออนไลน์) ได้กล่าวถึงโทษเนื่องจากการเสพติดสิ่งเสพติดแบ่งออกได้ดังนี้

1. โทษต่อร่างกาย สิ่งเสพติดทำลายทั้งร่างกายและจิตใจ เช่น ทำให้สมองถูกทำลาย ความจำเสื่อม ดวงตาพร่ามัว น้ำหนักลด ร่างกายชubbมอม ตาแห้ง เหม่อลอย ริมฝีปากเขียวคล้ำ เกรียด เป็นต้น

2. โทษต่อผู้ใกล้ชิด ทำลายความหวังของพ่อแม่และทุกคนในครอบครัว ทำให้วงศ์ตระกูลเสื่อมเสีย

3. โทษต่อสังคม เกิดปัญหาทางด้านอาชญากรรม สูญเสียแรงงาน สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการปราบปรามและการบำบัดรักษา

4. โทษต่อประเทศไทย ทำลายเศรษฐกิจของชาติ

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (2550 : ออนไลน์) การใช้ยาเสพติดมีโทษและพิษภัยรอบตัว นอกจากจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพโดยตรงต่อตัว ผู้เสพแล้ว ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ยังส่งผลกระทบต่ออ้อมไปยังครอบครัวผู้เสพ ตลอดจนเศรษฐกิจ สังคม และประเทศชาติอีกด้วย

โทษภัยต่อครอบครัว

1. ทำลายความสุขในบ้าน ส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของสมาชิกในครอบครัว เป็นเหตุให้เกิดปัญหาต่าง ตามมาจนอาจทวีความรุนแรงให้ครอบครัวแตกแยก

2. สูญเสียรายได้ของครอบครัว เนื่องจากมีรายจ่ายเพิ่มขึ้นจากการซื้อ ยาเสพติด หรือบำบัดรักษาผู้ที่ติดยาเสพติด

3. พ่อแม่ ผู้ปกครอง ขาดที่พึ่งในยามเจ็บป่วยหรือชราภาพ

4. ทำลายชื่อเสียงวงศ์ตระกูล และเป็นที่รังเกียจของสังคม

5. ทำให้ครอบครัวเดือดร้อน เพราะคนในครอบครัวที่มีปัญหาเสพติด มักจะก่ออาชญากรรม

โทษภัยต่อชุมชนและสังคม

1. ก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมต่างๆ ในชุมชน

2. เป็นบ่อเกิดให้ชุมชนเสื่อมโทรม สังคมถูกทำลาย

3. ทำลายเยาวชน อันเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชุมชนและสังคม

4. ทำให้การพัฒนาชุมชน และสังคมในด้านต่าง ๆ เป็นไปอย่างเชื่องช้า

5. สูญเสียรายได้ของชุมชนและสังคม

6. ทรัพย์สินของคนในชุมชนและสังคมเสียหาย เนื่องจากพฤติกรรมทางจิต

ประสาท

7. ก่อให้เกิดปัญหาอุบัติเหตุเนื่องจากฤทธิ์ของยา

8. ก่อให้เกิดปัญหาโรคเอดส์

โทษภัยต่อประเทศชาติ

1. บ่อนทำลายเศรษฐกิจ และความมั่นคงของประเทศชาติ

2. รัฐบาลต้องสูญเสียกำลังเจ้าหน้าที่และค่าใช้จ่ายในการป้องกันปราบปรามและรักษาผู้ติดยาเสพติดจำนวนมาก

3. สูญเสียทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพสำหรับการพัฒนาประเทศ

4. เพิ่มภาระการเสียภาษีของประชาชน เพราะรัฐบาลต้องนำภาษีของประชาชนไปใช้จ่ายในการแก้ไขปัญหายาเสพติด

5. การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเป็นไปอย่างเชื่องช้า

6. สูญเสียแรงงานในการปฏิบัติงานทำให้ประเทศขาดรายได้

7. ประเทศชาติต้องเสื่อมเสียชื่อเสียงและเกียรติภูมิ ในสายตาของชาว

ต่างประเทศ

8. อาจทำให้เกิดข้อขัดแย้งทางการเมืองหรือความไม่สงบระหว่างประเทศ

9. ผู้ที่ไม่ประสงค์ดีต่อชาติอาจใช้ยาเสพติดเป็นเครื่องมือในการบ่อนทำลายความ

มั่นคง

10. ประเทศชาติพัฒนาไปอย่างเชื่องช้า

สุขบัญญัติแห่งชาติ (2550 : ออนไลน์) เนื่องด้วยพิษภัยหรือโทษของสารเสพติดที่เกิดขึ้นแก่ผู้หลงผิดไปเสพสารเหล่านี้เข้า ซึ่งเป็นโทษที่มองไม่เห็นชัด เปรียบเสมือนเป็นฆาตกรเงียบ ที่ทำลายชีวิตบุคคลเหล่านั้นลงไปทุกวัน ก่อปัญหาอาชญากรรม ปัญหาสุขภาพ ก่อความเสื่อมโทรมให้แก่สังคมและบ้านเมืองอย่างร้ายแรง เพราะสารเสพติดทุกประเภทที่มีฤทธิ์เป็นอันตรายต่อร่างกายในระบบประสาทสมอง ซึ่งเปรียบเสมือนศูนย์บัญชาการของร่างกายและชีวิตมนุษย์ การติดสารเสพติดเหล่านั้นจึงไม่มีประโยชน์อะไรเกิดขึ้นแก่ร่างกายเลย แต่กลับจะเกิดโรคและพิษร้ายต่างๆ จนอาจทำให้เสียชีวิต หรือ เกิดโทษและอันตรายต่อครอบครัว เพื่อนบ้าน สังคม และชุมชนต่างๆ ต่อไปได้อีกมาก

โทษทางร่างกาย และจิตใจ

1. สารเสพติดจะให้โทษโดยทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของอวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกายเสื่อมโทรม พิษภัยของสารเสพติดจะทำลายประสาท สมอง ทำให้สมรรถภาพเสื่อมลง มีอารมณ์ จิตใจไม่ปกติ เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ง่าย เช่น วิตกกังวล เลื่อนลอยหรือฟุ้งซ่าน ทำงานไม่ได้ อยู่ในภาวะมึนเมาตลอดเวลา อาจเป็นโรคจิตได้ง่าย

2. ด้านบุคลิกภาพจะเสียหายหมด ขาดความสนใจในตนเองทั้งความประพฤติ ความสะอาดและสติสัมปชัญญะ มีอาการปฏิกิริยาแปลกๆ เปลี่ยนไปจากเดิม

3. สภาพร่างกายของผู้เสพจะอ่อนเพลีย ชูบชืด หมดเร็วแรง ขาดความกระปรี้กระเปร่าและเกียจคร้าน เกียจชา เพราะกินไม่ได้ นอนไม่หลับ ปล่อยเนื้อ ปล่อยตัวสกปรก ความเคลื่อนไหวของร่างกายและกล้ามเนื้อต่างๆ ผิดปกติ

4. ทำลายสุขภาพของผู้ติดสารเสพติดให้ทรุดโทรมทุกขณะ เพราะระบบอวัยวะต่างๆ ของร่างกายถูกพิษยาทำให้เสื่อมลง น้ำหนักตัวลด ผิวกล่ำซีด เลือดจางผอมลงทุกวัน

5. เกิดโรคภัยไข้เจ็บได้ง่าย เพราะความต้านทานโรคน้อยกว่าปกติ ทำให้เกิดโรคหรือเจ็บไข้ได้ง่ายและเมื่อเกิดแล้วจะมีความรุนแรงมาก รักษาหายได้ยาก

6. อาจประสบอุบัติเหตุได้ง่าย สาเหตุเพราะระบบการควบคุมกล้ามเนื้อและประสาทบกพร่อง ใจลอย ทำงานด้วยความประมาท และเสี่ยงต่ออุบัติเหตุตลอดเวลา

7. เกิดโทษที่รุนแรงมาก คือ จะเกิดอาการคลุ้มคลั่ง ถึงขั้นอาละวาด เมื่อหิว ยาเสพติดและหายาไม่ทันเริ่มด้วยอาการนอนไม่หลับ น้ำตาไหล เหงื่อออก ท้องเดิน อาเจียน กล้ามเนื้อกระตุก กระวนกระวาย และในที่สุดจะมีอาการเหมือนคนบ้า เป็นบ่อเกิดแห่งอาชญากรรม โทษพิษภัยต่อครอบครัว

1. ความรับผิดชอบต่อครอบครัว และญาติพี่น้องจะหมดสิ้นไป ไม่สนใจที่จะดูแลครอบครัว

2. ทำให้สูญเสียทรัพย์สิน เงินทอง ที่จะต้องหามาซื้อสารเสพติด จนจะไม่มีใช้จ่ายอย่างอื่นและต้องเสียเงินรักษาตัวเอง

4. สูญเสียสมรรถภาพในการหาเลี้ยงครอบครัว นำความหายนะมาสู่ครอบครัว และญาติพี่น้อง

โทษพิษภัยต่อสังคมและเศรษฐกิจ

ผู้ที่ติดสารเสพติด นอกจากจะเป็นผู้ที่มีความรู้สึกที่ตนเองด้อยโอกาสทางสังคมแล้วยังอาจมีพฤติกรรมนำไปสู่ปัญหาในด้านต่างๆ แก่สังคมได้ เพราะ

1. ก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรม และอุบัติเหตุอันตรายต่างๆ ต่อตนเองและผู้อื่นได้ง่ายตลอดจนเป็นปัญหาของโรคบางอย่างเช่น โรคเอดส์

2. ถ่วงความก้าวหน้าของชุมชน สังคม โดยเป็นภาระต่อส่วนรวมที่ประชาชนต้องเสียภาษีส่วนหนึ่งมาใช้ในการปราบปรามบำบัดผู้ที่ติดสารเสพติด

3. สูญเสียแรงงานโดยไร้ประโยชน์บนทุนประสิทธิภาพของผลผลิต ทำให้รายได้ของชาติในส่วนรวมกระทบกระเทือนและเป็นการสูญเสียทางเศรษฐกิจของชาติ

4. เนื่องจากสภาพเป็นคนอมโรคมีความประพฤติกและบุคลิกลักษณะเสื่อมจนเป็นที่รังเกียจของสังคม ทำให้เป็นคนไร้สติในวงสังคม โอกาสที่จะประกอบกิจการที่ผิดศีลธรรมเพื่อแลกเปลี่ยนกับสิ่งเสพติด เช่น พุดปด ขโมย หรือกลายเป็นอาชญากร เพื่อแสวงหาเงินซื้อสารเสพติด สิ่งเหล่านี้ล้วนทำลายอนาคตทำลายชื่อเสียงของตนเองและวงศ์ตระกูล โทษที่ก่อให้เกิดกับส่วนรวม และประเทศชาติรัฐบาลต้องสูญเสียกำลังคน และงบประมาณแผ่นดินจำนวนมหาศาล เพื่อใช้ในการป้องกันปราบปราม และบำบัดรักษาผู้ติดสารเสพติด ทำให้ต้องสูญเสียทรัพยากรบุคคลอันมีค่า เกิดความไม่สงบสุขของบ้านเมือง ความมั่นคงของประเทศชาติถูกกระทบกระเทือน ประชาชนเดือดร้อนเพราะเหตุอาชญากรรม ประเทศชาติต้องสูญเสียกำลังของชาตินำเสียตาย โดยเฉพาะผู้ติดสารเสพติดเป็นเยาวชน

6.7 วิธีสังเกตอาการผู้ติดยาเสพติด

สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (2546 : 40) จะสังเกตว่าผู้ใดใช้หรือเสพยาเสพติด ให้สังเกตจากอาการและการเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกาย และจิตใจดังต่อไปนี้

การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จะสังเกตได้จาก

1. สุขภาพร่างกายทรุดโทรม ชูบผอม ไม่มีแรง อ่อนเพลีย
2. ริมฝีปากเขียวคล้ำ แห้ง และแตก
3. ร่างกายสกปรก เหงื่อออกมาก กลั่นตัวแรงเพราะไม่ชอบอาบน้ำ
4. ผิวหนังหยาบกร้านเป็นแผลพุพองอาจมีหนองหรือน้ำเหลืองคล้ายโรคผิวหนัง
5. มีรอยกรีดด้วยของมีคม เป็นรอยแผลเป็นปรากฏที่บริเวณแขน และ/หรือ

ท้องแขน

6. ชอบใส่เสื้อแขนยาว กางเกงขายาว และสวมแว่นตาเพื่อปิดบังม่านตาที่ขยาย

การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ ความประพฤติกและบุคลิกภาพ สังเกตได้จาก

1. เป็นคนเจ้าอารมณ์ หงุดหงิดง่าย เอาแต่ใจตนเอง ขาดเหตุผล
2. ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่
3. ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง
4. พุดจาก้าวร้าว แม้แต่บิดามารดา ครู อาจารย์ ของตนเอง
5. ชอบแยกตัวอยู่คนเดียว ไม่เข้าหาผู้อื่น ทำตัวลึกลับ
6. ชอบเข้าห้องน้ำนานๆ
7. ใช้เงินเปลืองผิดปกติ ทรัพย์สินในบ้านสูญหายบ่อย

8. พบอุปกรณ์เกี่ยวกับยาเสพติด เช่น หลอดฉีดยา เข็มฉีดยา กระดาดตะกั่ว
9. มั่วสุมกับคนที่มึพพฤติกรรมเกี่ยวกับยาเสพติด
10. ไม่สนใจความเป็นอยู่ของตนเอง แต่งกายสกปรก ไม่เรียบร้อย ไม่ค่อยอาบน้ำ
สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (2550 : ออนไลน์) โทษของยาเสพติดทุกประเภท
ก่อให้เกิดพิษภัยและอันตรายร้ายแรงมาก อาจกล่าวโดยสรุป ได้ดังนี้

1. โทษทางร่างกายและผลกระทบต่อสุขภาพ ยาเสพติดทุกชนิดจะออกฤทธิ์ต่อระบบประสาทส่วนกลาง ประสาทอัตโนมัติ และประสาทส่วนปลาย จึงทำให้อวัยวะในระบบต่างๆ ของร่างกายทำหน้าที่เสื่อมลง ยาเสพติดอาจคลายความตึงเครียดทางร่างกายและจิตใจได้เพียงชั่วขณะขณะที่ยากำลังออกฤทธิ์หรือเมื่อเสพใหม่ ๆ เท่านั้น ครั้นเมื่อยาหมดฤทธิ์หรือนานเข้า ร่างกายจะใช้ยาเสพติดไปกุดการทำงานของสมองส่วนกลาง ประสาทอัตโนมัติ และประสาทส่วนปลาย ถ้าไม่มียาเสพร่างกายจะเกิดสภาพการขาดหรืออาการอยากยาทำให้เกิดอาการหลายอย่าง กล่าวคือ ร่างกายชুবวม อ่อนเพลีย ความต้านทานโรคลดน้อยลง มีไข้ขึ้น อารมณ์หงุดหงิด กระวนกระวายนอนไม่หลับ ปวดข้อ ปวดกล้ามเนื้ออย่างรุนแรงหรือปวดลึกไปจนถึงกระดูก ซึ่งมีอาการขนลุกและร้อนวูบวาบตามตัว เหงื่อจะออกมาก น้ำมูกน้ำตาไหล บางครั้งมีตะคริวตามอวัยวะต่างๆ หากกระเพาะอาหารและลำไส้บีบตัวมากเกินไปก็จะมีอาการ อาเจียน หาว ใจสั่น ท้องเดิน ถ้าท้องเดินมาก จะมีอาการเลือดออกมาเรียกว่า “ลงแดง” ซึ่งอาจมีอาการวิกฤตถึงแก่ความตายได้ ส่วนผู้ที่ใช้ยานานๆ ความรู้สึกทางเพศอาจหมดไป โดยเฉพาะผู้ที่ใช้กัญชานานๆ ฮอร์โมนเพศชายจะหมดไป

2. โทษทางเศรษฐกิจ เมื่อผู้ติดยาเสพติดมีร่างกายและจิตใจทรุดโทรมลงย่อมไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นการบั่นทอนการผลิตและแรงงานต้องสูญเสียไปอย่างไรประโยชน์ อีกทั้งยังต้องใช้จ่ายเงินทองเพื่อซื้อยาเสพติดและใช้เป็นค่ารักษาอีกด้วย จากการศึกษาพบว่า ผู้ติดยาเสพติดหนึ่งคนต้องใช้เงินซื้อยาเสพติดประมาณวันละ 50 บาท หรือปีละเกือบ 20,000 บาท หากคิดทั่วประเทศซึ่งมีผู้ติดยาเสพติดให้โทษราว 500,000 บาท ในหนึ่งปีก็ต้องใช้จ่ายเงินถึง 10,000 ล้านบาท และพร้อมกันนั้นก็จะต้องสูญเสียแรงงานไปอีก 500,000 คน การเสพยาเสพติดจึงไม่เพียงแต่จะต้องสูญเสียทรัพย์สินเงินทองของตนแล้วยังก่อให้เกิดปัญหาเศรษฐกิจกระทบกระเทือนรายได้ของรัฐ และรัฐยังต้องเสียเงินเพื่อช่วยเหลือผู้ติดยาเสพติดอีกเป็นจำนวนมาก

3. โทษในการปกครอง การมีผู้ติดยาเสพติดในประเทศมากๆ ทำให้รัฐบาลต้องจ่ายเงินภาษีจากประชาชน เพื่อนำไปช่วยเหลือทั้งในด้านการรักษา การป้องกัน และการปราบปราม จึงเป็นการเพิ่มรายจ่ายมากขึ้นโดยใช่เหตุ อีกทั้งจะต้องสูญเสียกำลังเจ้าหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามแทนที่จะเอาเจ้าหน้าที่เหล่านี้ไปพัฒนางานทางด้านอื่น นอกจากนั้นปัญหายาเสพติดทั้งหลายยังมีผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศชาติอีกด้วย

4. โทษทางสังคม ผู้ติดยาเสพติดเป็นผู้ที่ไร้ความสามารถในการทำงาน แต่จำเป็นต้องใช้เงินเพื่อซื้อยาเสพติด เมื่อไม่มีเงินหรือเงินขาดมือก็จะก่ออาชญากรรมด้วยการฉกชิงวิ่งราว ปล้นจี้ ทำร้ายร่างกาย หรือฆ่าเจ้าทรัพย์ เพื่อให้ได้เงินเพียงอย่างเดียว และอาจต้องติดคุกติดตะราง การกระทำดังกล่าวเป็นการทำลายอนาคตของตนเอง ทำลายชื่อเสียงวงศ์ตระกูล และเป็นที่ยรังเกียจของสังคมโดยทั่วไป

5. ต่อประเทศชาติ

5.1 ทำลายเศรษฐกิจของชาติ เพราะผู้ติดยาเสพติดคนหนึ่งจะต้องเสียค่าใช้จ่ายประมาณ 50 บาทต่อวัน ถ้า 5 แสนคนจะประมาณ 25 ล้านบาทต่อวัน หรือ 750 ล้านบาทต่อ 1 เดือน หรือ 9 พันล้านบาทต่อปี ซึ่งเงินจำนวนนี้สามารถนำไปพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ ได้อย่างมากมาย แต่กลับต้องมาสูญเสียในกิจการเช่นนี้ไปอย่างน่าเสียดาย

5.2 บ่อนทำลายความมั่นคงของประเทศ ผู้ติดยาเสพติดจะมีสุขภาพทรุดโทรม ทั้งร่างกายและจิตใจตามฤทธิ์ของยาและมีความคิดคำนึงเพียงต้องมียาเสพติดให้ได้เมื่อเวลาอยาก ฉะนั้น ถ้าประเทศใดมีเยาวชนซึ่งจะเป็นพลังของชาติในอนาคตติดยาเสพติดมาก ก็เป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงของประเทศมาก ซึ่งต้องระมัดระวังผู้ที่ไม่หวังดีต่อชาติ จะใช้ยาเสพติดเป็นเครื่องมือ เพื่อทำลายความมั่นคงของประเทศ

สุขบัญญัติแห่งชาติ (2550 : ออนไลน์) ให้ลักษณะอาการของผู้ติดยาเสพติดให้โทษ จะมีสภาพทางกายและทางจิตใจเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งสามารถสังเกตได้อย่างง่าย ๆ

1. การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย สุขภาพทรุดโทรม ซุบซอม อ่อนเพลียง่าย ริมฝีปากเขียวคล้ำ ตาแดงคล้ำ รูม่านตาขยาย น้ำมูกไหล ผิวหนังหยาบกร้านเป็นแผลพุพอง ชอบใส่เสื้อแขนยาวและสวมแว่นตาคำ หากขาดยาหรืออดยา จะหาวนอนบ่อย จามคล้ายคนเป็นหวัด น้ำมูกน้ำตาไหล กระวนกระวาย ปวดท้อง คลื่นไส้อาเจียน ปวดเมื่อยตามร่างกาย ตาพร่าไม่สู้แดด มีอาการคัน เกร็ง เพื่อ คู้มคลั่ง

2. การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ นิสัยและบุคลิกภาพ เป็นคนเจ้าอารมณ์ หงุดหงิดง่าย ขาดเหตุผล ไม่มีความรับผิดชอบต่อการเรียนหรือการทำงาน ไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง พูดไม่อยู่กับร่องกับรอย มักเก็บตัว ชอบทำตัวลึกลับ ไม่สนใจความเป็นอยู่ของตนเอง เกียจคร้าน นอนตื่นสายผิดปกติ มีอาการวิตกกังวล ซึมเศร้า

วันทนีย์ จันทรเอี่ยม (2552 : ออนไลน์) ยาเสพติดเมื่อเกิดการเสพติดแล้วจะมีผลกระทบต่อร่างกายและ จิตใจ ซึ่งทำให้ลักษณะและความประพฤติของผู้เสพเปลี่ยนไป จากเดิมที่อาจสังเกตพบได้ คือ

1. ร่างกายทรุดโทรม ซุบซอม
2. อารมณ์ฉุนเฉียว หรือเจ็บบขริมผิปกติ จึงมักพบผู้เสพติดชอบทะเลาะวิวาท หรือทำร้ายผู้อื่นหรือในทางกลับกัน บางคนอาจชอบแยกตัว อยู่คนเดียวและหนีออกจากพรรคพวก เพื่อนฝูง
3. ถ้าผู้เสพเป็นนักเรียน มักพบว่า ผลการเรียนแย่ง ถ้าเป็นคน ทำงาน มักพบว่า ประสิทธิภาพในการทำงานลดลงหรือไม่ยอมทำงานเลย
4. ใส่เสื้อแขนยาวตลอดเวลา เพื่อปกปิดรอยเข็มที่ฉีดยาตรงท้องแขนด้านใน หรือรอยกรีดตรงต้นแขนด้านใน
5. ติดต่อกับเพื่อนแปลกๆ ใหม่ ๆ ซึ่งมีพฤติกรรมผิดปกติ
6. ขอบเงินจากผู้ปกครองเพิ่ม หรือยืมเงินจากเพื่อนฝูงเสมอเพื่อนำไปซื้อยาเสพติด
7. ขโมย ฉกชิง วิ่งราว เพื่อหาเงิน ไปซื้อยาเสพติด
8. ผู้ติดยาเสพติดบางชนิด เช่น เฮโรอีน จะมีอาการอยากยาบางคนจะมีอาการรุนแรงถึงขั้นลงแดง

อย่างไรก็ตาม อาการดังกล่าวข้างต้น ไม่จำเป็นต้องเป็นผลมาจากการติดยาเสพติดเสมอไป อาจเกิดจากความผิดปกติในเรื่องอื่นก็ได้ เมื่อสงสัยว่า ผู้ใด ติดยาเสพติด จึงควรใช้การซักถาม อย่างตรงไปตรงมา ด้วยท่าทีที่เป็นมิตร พร้อมทั้งจะให้ช่วยเหลือ ผู้ที่ติดยาส่วนใหญ่ รู้ว่าการใช้ยาเสพติดเป็นเรื่องไม่ดี หลายรายเคยมีความคิดที่จะเลิกแต่ทำไม่สำเร็จ การถามด้วยท่าทีเป็นมิตรจึง เป็นการช่วยให้ผู้เสพได้พูด ตามความจริง คำถามที่ใช้ไม่ควร ถามว่าติดหรือไม่ แต่ควรถามพฤติกรรมการใช้ อาทิถามว่าเคยใช้หรือไม่ ครั้งสุดท้ายที่ใช้เมื่อไหร่ ฯลฯ

6.8 การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด

บุญเรือง ไตรเรืองวรวัฒน์ (2540 : ออนไลน์) เปิดเผยว่า สถานการณ์ยาเสพติดในปัจจุบันน่าเป็นห่วงมาก เพราะมีผู้ติดยาเพิ่มสูงขึ้น มีการใช้ยาเสพติดมากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มผู้หญิง มีหน้าซำอายุน้อยลง จากเดิมผู้ติดยาเสพติดจะมีอายุระหว่าง 18 – 24 ปี รองลงมาคือ 15 – 18 ปี แต่ปัจจุบันอายุของผู้ติดยาเสพติดพบในกลุ่มอายุระหว่าง 13 – 18 ปีมากที่สุด คือ เป็นเด็กอายุ 1 – 2 มากขึ้น โดยอายุต่ำสุดที่เคยเข้ารับการรักษาในสถานพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข คือ 10 ขวบ อยู่ในภาคกลาง ติดยาเนื่องจากข้างบ้านของเด็กคนดังกล่าวค้ายาบ้า แล้วเด็กไปช่วยงาน คนที่ค้ายา ก็ให้ยาบ้าเด็กกิน และบังคับให้ขายยาด้วย

วิทยา แก้วภราดัย (2543 : ออนไลน์) กล่าวถึงสถานการณ์การระบาดของยาเสพติดในปัจจุบันว่า ขณะนี้การระบาดของยาเสพติดมีความรุนแรงมากขึ้น อายุของผู้ติดยาเสพติดปัจจุบัน

ลดลงมาก โดยพบในเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีมากขึ้น ตอนนี้อยู่ที่อายุ 13 ปีก็หันมาเสพยาเสพติดแล้ว ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าห่วง เพราะการเสพยาเสพติดนอกจากจะทำลายสุขภาพแล้ว ยังส่งผลกระทบต่ออนาคตเด็ก ทำให้การเรียนตก

นอกจากนี้การบำบัดรักษาที่ผ่านมา พบว่า ผู้ติดยาสมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษาน้อยมาก ส่วนมากจะถูกจับแล้วส่งมารักษามากกว่า ดังนั้นกระทรวงสาธารณสุขจะร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหานี้

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (2550 :ออนไลน์) การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด หมายถึง การดำเนินงานเพื่อแก้ไขสภาพร่างกายและจิตใจของผู้ติดยาเสพติดให้เลิกจากการเสพยาและสามารถกลับไปดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติ

1. ระบบสมัครใจ หมายถึง ผู้ติดยาเสพติดสมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษาในสถานพยาบาลต่างๆ ทั้งของภาครัฐและเอกชน
2. ระบบต้องโทษ หมายถึง ผู้ติดยาเสพติดที่กระทำความผิดและถูกคุมขัง จะได้รับการบำบัดรักษา ในสถานพยาบาลที่กำหนดได้ตามกฎหมาย เช่น ทักษสถานบำบัดพิเศษ กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย, สำนักงานคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรมหรือสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง กระทรวงยุติธรรม
3. ระบบบังคับบำบัด หมายถึง ผู้ที่ทางราชการตรวจพบว่ามีสารเสพติดในร่างกาย จะต้องถูกบังคับบำบัดตาม พ.ร.บ. ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2534 ในสถานพยาบาลที่จัดขึ้นตาม พ.ร.บ. ดังกล่าว เป็นระยะเวลา 6 เดือน และขยายได้จนถึงไม่เกิน 3 ปี ระบบนี้ยังไม่เปิดใช้

สุขบัญญัติแห่งชาติ (2550 : ออนไลน์) การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด หมายถึง การดำเนินงานเพื่อแก้ไขสภาพร่างกายและจิตใจของผู้ติดยาเสพติดให้เลิกจากการเสพยาและสามารถกลับไปดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดมีกระบวนการบำบัดอยู่ 3 ระบบคือ

1. ระบบสมัครใจ คือ การเปิดโอกาสให้ผู้ติดยาเสพติดที่ต้องการเลิกสามารถเข้ารับการบำบัดในสถานพยาบาลต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชน
2. ระบบต้องโทษ คือ การที่ผู้ติดยาเสพติดกระทำความผิดเกี่ยวกับคดียาเสพติดและถูกคุมขัง ซึ่งจะต้องรับการบำบัดในสถานพยาบาลภายใต้ขอบเขต เช่น กรมราชทัณฑ์ กรมคุมประพฤติและสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เป็นต้น
3. ระบบบังคับ คือ การใช้กฎหมายบังคับตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2534 โดย ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด เป็นผู้บำบัดรักษา

ขั้นตอนการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด

1. ขั้นตอนการก่อนบำบัดรักษา ประกอบไปด้วยขั้นตอนต่อไปนี้
 - 1.1 สัมภาษณ์ประวัติผู้ติดยา
 - 1.2 การลงทะเบียนประวัติ
 - 1.3 แนะนำและชี้แจงวิธีการบำบัดรักษาทางการแพทย์
 - 1.4 แนะนำและชักชวนให้ครอบครัวมีส่วนร่วมในการบำบัด
 - 1.5 ตรวจสอบสุขภาพของผู้ติดยาเสพติด
2. ขั้นตอนการรักษา เช่น การบำบัดอาการทางกายที่เกิดจากการใช้ยาเสพติด เพื่อช่วยระงับความต้องการยา ซึ่งขั้นตอนนี้จะเป็นการถอนพิษตามสภาพร่างกายและชนิดของยาเสพติดที่ใช้ เพื่อรักษาอาการขาดยา และสภาวะแทรกซ้อนต่างๆทั้งทางร่างกายและจิตใจ
3. ขั้นตอนการฟื้นฟูสมรรถภาพ เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด โดยจะทำการฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจของผู้ที่ติดยาเสพติด โดยมีเจ้าหน้าที่บำบัดหลายๆ ฝ่ายร่วมกัน เช่น นักจิตวิทยา แพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ ครูอาชีพบำบัด เป็นต้น
4. ขั้นตอนติดตามผล เป็นการติดตามผลดูแลผู้ที่เลิกยาหลังจากที่ผ่านขั้นตอนทั้ง 3 มาแล้ว เพื่อให้คำแนะนำ กำลังใจ และช่วยแก้ปัญหาของผู้ที่ติดยาเสพติดไม่ให้หันกลับมาเสพยาอีก โดยวิธีการต่อไปนี้
 - 4.1 การติดตามผลทางตรง คือการพบปะพูดคุยกับผู้ป่วยโดยตรง
 - 4.2 การติดตามผลทางอ้อม คือการพูดคุยทางโทรศัพท์จดหมายหรือผ่านบุคคลที่ 3
5. รูปแบบการบำบัดรักษาผู้ติดยา
 - 5.1 การบำบัดรักษาทางร่างกาย มี 3 วิธี คือ
 - 5.1.1 การบำบัดแบบการแพทย์แผนปัจจุบัน เช่นการบำบัดรักษาโดยใช้ยาอื่นแทนเพื่อถอนพิษ มีรูปแบบการบำบัดดังนี้
 - ใช้ยาอื่นทดแทน เพื่อถอนพิษยาเสพติด ทำให้ผู้เสพหมดความต้องการทางยาซึ่งยาที่จะเข้าไปแทนต้องเป็นยาที่ให้โทษน้อยกว่า
 - การให้ยาเพื่อต้านฤทธิ์ยาเสพติด
 - การรักษาเพื่อให้คงสภาพการติดยา เช่น การให้สารเสพติดแก่ผู้เสพ ภายใต้การควบคุมของแพทย์ในปริมาณที่ลดลงเรื่อยๆ
 - 5.1.2 การบำบัดแบบการแพทย์แผนโบราณ มีรูปแบบการบำบัดรักษา ดังนี้

- บำบัดรักษาโดยใช้ยาสมุนไพร นิยมใช้ตามสำนักสงฆ์โดยนำสมุนไพรมาใช้ในการล้างพิษโดยให้ผู้ป่วยดื่มซึ่งจะทำให้อาเจียนและถ่ายออกมา

- การฝังเข็ม เช่น การใช้หลักวิชาการแพทย์สมัยโบราณโดยใช้เข็มฝังตามจุดต่างๆของร่างกายพร้อมทั้งต่อสายไฟและปล่อยกระแสอ่อนๆ เข้าสู่ร่างกาย

5.1.3 การบำบัดรักษาโดยวิธีอื่นๆ เช่น

- การหักดิบ เป็นวิธีการที่ให้ผู้ติดยาเสพติดเลิกเสพยาโดยทันทีโดยไม่ต้องใช้ยาอื่นมาทดแทน ผู้เสพยาจะมีอาการเสียนยาอย่างรุนแรงใน 5 วันแรก ถ้าผ่านช่วงนี้ไปได้จะทำให้เซ็ดไม่กล้ากลับมาเสพยาอีก

- การบำบัดโดยใช้เครื่องกระตุ้นไฟฟ้ากำลังต่ำตามจุดต่างๆ ของร่างกาย ทำให้เกิดการเลิกยาได้

5.2 การบำบัดรักษาทางด้านจิตใจ มี 4 วิธี คือ

5.2.1 วิธีจิตบำบัด เพราะโดยทั่วไปผู้ที่ติดยาเสพติดมีสาเหตุจากด้านจิตใจ ดังนั้นการฟื้นฟูสภาพจิตใจให้เข้มแข็งขึ้น ทำให้ผู้ติดยาสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งยาเสพติดอีกต่อไป วิธีจิตบำบัดมี 3 รูปแบบคือ

- การให้คำปรึกษาเป็นการรายบุคคล
- การให้คำปรึกษาเป็นกลุ่ม
- การให้คำปรึกษาแก่ครอบครัว

5.2.2 วิธีบำบัดยาเสพติดโดยใช้ศาสนา เนื่องจากผู้ที่ติดยาเสพติดมักมีปัญหาแก้ไขไม่ได้ จึงหันไปพึ่งยาเสพติด การนำหลักธรรมศาสนามาช่วยจะทำให้ผู้ที่เสพยาเสพติดมีจิตใจที่เข้มแข็งขึ้น รู้จักแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม

5.2.3 วิธีการบำบัดรักษาแบบชุมชนบำบัด เป็นวิธีการบำบัดที่ทำให้ผู้ติดยาเสพติดหรือสมาชิกได้พัฒนาตนเอง โดยมีการจำลองครอบครัวขนาดใหญ่ เพื่อให้ผู้ติดยามีโอกาสปรับปรุงตนเองในสถานที่ที่มีความอบอุ่น การบำบัดแบบนี้มี 3 ขั้นตอน คือ

- ระยะจูงใจ ใช้เวลา 30 วัน เพื่อเตรียมความพร้อม

- ระยะบำบัดรักษา ใช้เวลา 1-11 เดือน หรือ 2 ปี คือ การให้ผู้ติดยาเรียนรู้ความผิดและรู้จักวิธีการแก้ไขปัญหา

- ระยะกลับเข้าสู่สังคม ใช้เวลา 3-5 ปี เช่น การให้ผู้ติดยากลับไปใช้ชีวิตจริงในสังคม

5.2.4 การบำบัดแบบชีวบำบัด การบำบัดวิธีนี้ มีวัตถุประสงค์ให้ผู้ติดยาใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ด้วยการฝึกหัดอาชีพ

- การบำบัดรักษาทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจคือการบำบัดรักษาในรูปแบบของการทำค่ายบำบัด ดังนั้นผู้ที่ผ่านค่ายบำบัดจะต้องได้รับการฟื้นฟูสภาพจิตใจและมีการติดตามผลอย่างสม่ำเสมอ

ขั้นตอนและวิธีการทำค่ายบำบัดรักษา

1. ประเมินสภาพปัญหาของผู้ติดยาที่จะเข้าค่ายบำบัด
2. บำบัดรักษาผู้ที่มีอาการถอนยา ตามสภาพปัญหาของผู้ติดยา
3. จัดให้มีการสอนและฝึกอบรมด้านวิชาชีพแก่ผู้ติดยา
4. จัดให้มีกิจกรรมนันทนาการ เพื่อลดความเครียด
5. จัดให้มีกิจกรรมกลุ่มบำบัด เพื่อเป็นการรักษาทางด้านจิตใจ
6. จัดให้มีกิจกรรมบำบัดรักษาและพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านศาสนาเพื่อเสริม

ความเข้มแข็งทางด้านจิตใจ

7. จัดให้มีกิจกรรมอื่นๆ ที่เสริมสร้างและฟื้นฟูสมรรถภาพทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ เช่น การออกกำลังกาย การทำสมาธิ การสร้างงานอดิเรก เป็นต้น

ค่าใช้จ่ายในการบำบัดรักษา

ค่าใช้จ่ายจะมากน้อยแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของสถานพยาบาลและเวลาที่ใช้ในการรักษา ถ้าเป็นสถานพยาบาลของเอกชน ค่าใช้จ่ายจะอยู่ที่ 10,000 – 20,000 บาท ต่อสัปดาห์ แต่ถ้าเป็นสถานพยาบาลของรัฐจะเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่านี้และมีหน่วยงานคอยช่วยเหลือผู้เข้าบำบัดรักษาตามสภาพปัญหาของแต่ละบุคคล

6.9 วัยรุ่นกับยาเสพติด

สนธิ สมักรการ (2545 : 101 – 105) ปัญหาวัยรุ่นกับยาเสพติดเป็นเรื่องใหญ่มากในขณะนี้ หลายท่านอาจจะสงสัยว่าเกิดอะไรขึ้น ทำไมในปัจจุบันวัยรุ่น ถึงหันเข้าไปหายาเสพติดกันมากอย่างนี้ เท่าที่ได้มีการสำรวจมา สาเหตุใหญ่ของการเริ่มเข้าไปใช้ยาเสพติดของวัยรุ่นยังเป็นเรื่องของความ “อยากลอง” ความเป็นวัยรุ่นของเขาทำให้เขาอยากลองในสิ่งแปลกใหม่ ร่วมกับอีกปัญหาหนึ่งคือการ “ตามเพื่อน” ความจริงแล้วเป็นเรื่องปกติของวัยรุ่น ไม่ว่าจะในยุคใดสมัยใดที่จะสนใจเพื่อน อยากจะลอง อยากจะเป็นอย่างคนนั้นคนนี้ หรืออยากจะทำอย่างที่คุณทำ จนกระทั่งกลายมาเป็นแพชชั่น ปัจจุบันมีเด็กบางคนหันเข้าไปหายาเสพติด เพียงเพราะรู้สึกว่ามีใครๆ เขาก็ทำกันเป็นเรื่องธรรมดา ไม่เห็นจะแปลกอะไร ถ้าถามว่ารู้โทษของยาเสพติดไหม เด็กๆ ก็รู้ แต่เพียงเพราะอยากที่จะตามเพื่อนๆ ไป ทำให้ตัดสินใจผิดพลาด กลายเป็นเหยื่อของสารเสพติด

มหาวิทยาลัยรามคำแหง (2550:50) ปัจจุบันจะเห็นได้ว่าสังคมไทยในยุคนี้มีปัญหาเกิดขึ้นมากมาย โดยเฉพาะปัญหาวัยรุ่นกับยาเสพติดซึ่งกำลังเป็นปัญหาที่ถูกคามอยู่ ณ ขนาดนี้ และยังเป็นปัญหาที่ทุกภาคส่วนยังให้สนใจเป็นพิเศษ สาเหตุใหญ่ของการเริ่มเข้าไปใช้ยาเสพติดของวัยรุ่นยังเป็นเรื่องของความ “อยากลอง” ร่วมกับอีกปัญหาหนึ่งคือการ “ตามเพื่อน” และนอกจากนี้สภาพแวดล้อม ก็มีส่วนเอื้อให้มีปัญหา ยาเสพติดขึ้น เดิมทียาเสพติดเป็นสิ่งที่จะมีในสถานที่หรือแหล่งที่มีลักษณะจำเพาะในการระบาดของยาเสพติดเท่านั้น แต่ปัจจุบันยาเสพติดได้แพร่ระบาดมาถึงในโรงเรียนแล้ว เด็กๆ สามารถหายาเสพติดได้ในโรงเรียน และอีกประการหนึ่งที่สำคัญมากก็คือ ปัญหาเรื่องของการต่อต้านผู้ใหญ่ บางทีก็แสดงความก้าวร้าวออกมา ถ้าคุณพ่อคุณแม่หรือคุณครูไม่เข้าใจ ก็จะมีปฏิกิริยาโต้ตอบที่รุนแรงกับเด็ก อะไรที่เรารู้สึกไม่ดี อะไรที่เราห้ามเขา อะไรที่เราบอกอย่าทำ เด็กก็จะยิ่งอยากทำ เหมือนจะประชดผู้ใหญ่ไปทางหนึ่งด้วย แต่ด้วยประสบการณ์ที่ยังอ่อนอยู่ ทำให้ไม่ทราบว่าการประชดด้วยการใช้ยาเสพติดนั้นเป็นสิ่งที่มอันตรายต่อตัวเองฉะนั้นจึงเห็นได้ว่า ปัญหาของวัยรุ่นที่จะนำไปสู่การติดยาเสพติด จึงมีสาเหตุมาจากประการดังกล่าวข้างต้น ดังนั้นการแก้ไขปัญหาในด้านนี้ก็ควรจะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย โดยเฉพาะคนที่ เป็นพ่อแม่ที่ควรจะให้ความสนใจเป็นพิเศษจึงจะสามารถแก้ปัญหาของด้านนี้ได้ และท้ายที่สุดก็จะทำให้วัยรุ่นสามารถห่างไกลจากปัญหา ยาเสพติดนี้ได้

พรรณพิมล หล่อตระกูล(2551 :ออนไลน์) ปัญหาวัยรุ่นกับยาเสพติดเป็นเรื่องใหญ่มากในขณะนี้ หลายท่านอาจจะสงสัยว่าเกิดอะไรขึ้น ทำไมในปัจจุบันวัยรุ่น ถึงหันเข้าไปหา ยาเสพติดกันมากอย่างนี้ เท่าที่ได้มีการสำรวจมา สาเหตุใหญ่ของการเริ่มเข้าไปใช้ยาเสพติดของวัยรุ่นยังเป็นเรื่องของความ “อยากลอง” ความเป็นวัยรุ่นของเขาทำให้เขาอยากลองในสิ่งแปลกใหม่ ร่วมกับอีกปัญหาหนึ่งคือการ “ตามเพื่อน” ความจริงแล้วเป็นเรื่องปกติของวัยรุ่น ไม่ว่าจะในยุคใดสมัยใด ที่จะสนใจเพื่อน อยากจะลอง อยากจะเป็นอย่างคนนั้นคนนี้ หรืออยากจะทำอย่างที่คุณทำ จนกระทั่งกลายมาเป็นแฟชั่น ปัจจุบันมีเด็กบางคนหันเข้าไปหา ยาเสพติด เพียงเพราะรู้สึกว่า โครๆ เขาก็ทำกัน เป็นเรื่องธรรมดา ไม่เห็นจะแปลกอะไร ถ้าถามว่ารู้โทษของยาเสพติดไหม เด็กๆ ก็รู้ แต่เพียงเพราะอยากที่จะตามเพื่อนๆ ไป ทำให้ตัดสินใจผิดพลาด กลายเป็นเหยื่อของสารเสพติด

สภาพแวดล้อม ก็มีส่วนเอื้อให้มีปัญหา ยาเสพติดขึ้น เดิมทียาเสพติดเป็นสิ่งที่จะมีในสถานที่หรือแหล่งที่มีลักษณะจำเพาะในการระบาดของยาเสพติดเท่านั้น แต่ปัจจุบันยาเสพติดได้แพร่ระบาดมาถึงในโรงเรียนแล้ว เด็กๆ สามารถหายาเสพติดได้ในโรงเรียน และแม้แต่รอบรั้วโรงเรียนเองก็กลายเป็นที่ไม่ปลอดภัยสำหรับเด็กของเราไปเสียแล้ว

ปัญหาอีกประการหนึ่งที่ทำให้เด็กบางคนเข้าไปสู่การใช้ยาเสพติด ก็คือปัญหาเรื่องของการต่อต้านผู้ใหญ่ อันนี้เป็นเรื่องตามวัยของเขาด้วยความที่เขาอยากเป็นตัวของเขาเองทำให้

เด็กบางที่รู้สึกไม่อยากเชื่อฟังสิ่งที่ผู้ใหญ่พูด บางทีก็แสดงความก้าวร้าวออกมา ถ้าคุณพ่อคุณแม่หรือคุณครูไม่เข้าใจ ก็จะมีปฏิกิริยาโต้ตอบที่รุนแรงกับเด็ก หรือพยายามเข้าไปควบคุมหรือจัดการกับเขา เด็กก็จะยิ่งต่อต้านมากขึ้น อะไรที่เราารู้สึกว่าไม่ดี อะไรที่เราห้ามเขา อะไรที่เราบอกว่าจะอย่าทำ เด็กก็จะยิ่งอยากทำ เหมือนจะประชดผู้ใหญ่ว่าไปทางหนึ่งด้วย แต่ด้วยประสบการณ์ที่ยังอ่อนอยู่ ทำให้ไม่ทราบว่าการประชดด้วยการใช้ยาเสพติดนั้นเป็นสิ่งที่อันตรายต่อตัวเองเป็นอย่างยิ่ง

ส่วนปัจจัยต่อไปที่จะทำให้เด็กบางคนเมื่อหันเข้าไปลองแล้ว เกิดการติดยาเสพติดค่อนข้างจริงจัง คือปัญหาในเรื่องของภาวะทางอารมณ์ เด็กๆ หลายคนไม่มีความสุข เขาารู้สึกเศร้าใจ รู้สึกทุกข์ใจ มีปัญหาต่างๆ รอบตัวโดยเฉพาะเรื่องในครอบครัว ความไม่ลงรอยกันในครอบครัว ความขัดแย้งกันของคุณพ่อคุณแม่ การทะเลาะเบาะแว้งกันที่บางทีถึงขนาดทำร้ายร่างกายกัน ทำให้เด็กรู้สึกไม่มีความสุข ความกลัดกลุ้มใจ ทุกข์ใจเช่นนี้แหละที่ทำให้เขาจมอยู่กับยาเสพติด บางคนอาจลองด้วยความตั้งใจ เพราะรู้สึกว่าในขณะที่ชีวิตไม่มีความสุขนั้นก็มีบางสิ่งบางอย่างที่ทำให้มีความสุขกับเขาได้ ทำให้เขาลืมความทุกข์ต่างๆ เหล่านี้ไปได้ หากครอบครัวมีความสุข เด็กจะไม่คิดสนใจพึ่งยาเสพติดเช่นนี้

ปัจจุบันยาเสพติดได้เปลี่ยนรูปแบบของการระบาดไปมาก จากเดิมเคยพบเป็นเฮโรอีน ก็กลายเป็นยาบ้า ตัวยานี้ออกฤทธิ์ต่อสมองโดยเข้าไปปรับหรือเปลี่ยนแปลงสารเคมีบางตัว ทำให้มีฤทธิ์ที่ทำให้ผู้เสพยาเสพติดคลั่ง มีพลัง หรือเพิดเพลินค่อนข้างมาก เราจึงได้ยินข่าวบ่อยๆ ว่าวัยรุ่นไปจัดปาร์ตี้กันเพื่อความสนุก แล้วมียาเสพติดเข้ามามีส่วนร่วมประกอบ เด็กหลายคนชอบใจจิตใจความสนุกสนานที่ได้รับจากฤทธิ์ของยาที่ตัวเองใช้กับเพื่อนก็มาเล่าให้เพื่อนฟัง ชักจูงกันว่าสนุกสนานดีกว่าที่ไปปาร์ตี้กันเฉยๆ หรือในหลายครั้งก็มีลักษณะของการมอมเมา คือมีการแอบปนยาเสพติดในงานที่จัด หรือเพื่อนบางคนอาจจะไม่รู้แต่พอได้รับผลที่เกิดความสนุกขึ้นมา ก็เกิดความติดใจแล้วอยากจะใช้อีก จึงทำให้เกิดยาแพร่ระบาดไปได้เร็ว

ยาเสพติดมีผลกระทบต่อตัวเด็กในหลายด้าน

ผลกระทบอันแรกที่เราอาจจะสังเกตได้อย่างชัดเจนก็คือผลการเรียน ยาเสพติดเป็นสารที่ออกฤทธิ์ต่อสมอง ฉะนั้นความสามารถในการเรียน ความตั้งใจ สมาธิในการเรียนของเขาจะลดลง ผลการเรียนก็เริ่มตกลง เด็กจะเริ่มมีปัญหาในการฝ่าฝืนกฎระเบียบ เพราะอยากจะใช้ยา บางทีอาจเห็นเด็กอยากโดดเรียน ออกจากโรงเรียนก่อนเวลาโรงเรียนเลิก เพราะว่าจะอยากจะไปใช้ยาเสพติด หรืออาจพบมีปัญหาด้านที่วกลางคินมากขึ้น

ผลกระทบต่อไป คือ ผลกระทบต่อร่างกาย ตัวยาเสพติดเองมีฤทธิ์โดยตรงต่อการทำงานของสมองของเราหรือมีฤทธิ์โดยตรงต่อทางร่างกาย การที่เราไม่หลับไม่นอนเอาแต่สนุกสนานนั้น ร่างกายเราสู้อยู่ไม่ไหว ก็จะทรุดโทรมลง เหนื่อย อ่อนเพลีย รู้สึกอยากจะนอนมากขึ้น

เด็กอาจจะง่วงเหงาหาวนอนมากขึ้นในชั้นเรียน ภาวะทางจิตใจเองก็มีผลให้เกิดความรู้สึกวิตกกังวล เกิดความรู้สึกก้าวร้าวมากขึ้น เพราะเมื่อมีความต้องการใช้ยา เด็กก็จะกระวนกระวาย เวลาใครเข้ามา ขัดขวาง เด็กก็จะรู้สึกหงุดหงิด อาจจะทำอะไรลงไปที่รุนแรงมากขึ้น ที่สำคัญคือในบางรายอาจเกิดอาการทางจิตขึ้นอย่างที่เราเห็นข้างกัน โดยยาบ้าอาจทำให้เกิดอาการหลอนทางประสาท ทำให้เกิดความรู้สึกหวาดระแวงว่าจะมีคนทำร้าย ดังนั้นเขาอาจทำพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมขึ้น เนื่องจากอาการทางจิตของเขา เช่น ใช้มีดจับคนเข้ามาเป็นตัวประกัน หรือกังวลว่าเขาจะทำร้ายตัวเอง ก็จะแสดงอาการก้าวร้าวต่อคนอื่นได้

การป้องกัน

ทำอย่างไรเด็กของเราจึงจะไม่หันมาใช้ยาเสพติดอย่างนี้ ความใกล้ชิดในครอบครัวนี้แหละคือภูมิคุ้มกันที่ดีที่สุดในเรื่องปัญหายาเสพติด ความเอาใจใส่กับลูกไม่ได้เริ่มที่วัยรุ่นจริงๆ แล้ว เราเอาใจใส่รักใคร่กับเขามาโดยตลอด ความผูกพันอย่างนี้ ทำให้เด็กรับรู้และเข้าใจตระหนักดีว่า การหันเข้าไปหายาเสพติดทำให้ครอบครัวของเขาเกิดปัญหาขึ้น เขาก็มีแรงยึดเหนี่ยวจากความรักความเอาใจใส่จากครอบครัว ทำให้ไม่หันเข้าไปหายาเสพติด

การพูดคุยกับลูกวัยรุ่นก็เป็นเรื่องจำเป็น แต่ว่าจะพูดอย่างไรจึงจะพอเหมาะ ด้วยความกังวลใจ คุณพ่อคุณแม่อาจจะเข้าไปวนวายกับชีวิตเขามากขึ้น เข้าไปควบคุมเขา เข้าไปกำกับดูแล เข้าไปดูว่าเขาคุยโทรศัพท์กับใคร ในกระเป๋าเขามีอะไรบ้าง เข้าไปค้นในห้องนอนของเขา ลักษณะเช่นนี้ต้องระวังในเด็กวัยรุ่น เขาไม่ชอบให้เราเข้าไปวนวายกับชีวิตของเขา การใช้วิธีพูดคุยกันในการทำงานของการไต่ถามถึงเรื่องราวต่างๆ ไป เปิดโอกาสให้เขาปรึกษาหารือ พร้อมทั้งจะรับฟัง เขาจะทำให้ความรู้สึกต่อต้านของเด็กลดลง เมื่อเขาเห็นว่าเราวางใจเขา ก็จะยินดีให้ข้อมูลอย่างตรงไปตรงมาว่าเวลานี้ เขาคิดอย่างไร เขารู้สึกอย่างไร คุณพ่อคุณแม่อาจลองถามไต่ต่อไปว่า มีบ้างไหม เขายังเอ็งเข้าไปใกล้ชิดกับปัญหาเรื่องยาเสพติด เขาคิดว่าเขาจะป้องกันตัวเองอย่างไร ถ้าเราพูดกับลูกอย่างนี้ เราจะได้แนวคิดที่จริงๆ แล้วลูกเรามีความพร้อมในเรื่องการดูแลตัวเองจากยาเสพติดไหม ถ้าเขามีแนวคิดที่ดีอยู่แล้ว เขาป้องกันตัวเองอยู่แล้ว เราก็ให้เพียงแค่การสนับสนุนชื่นชมเขา หรืออาจเสนอข้อมูลที่เรารับรู้มาใหม่ๆ เพื่อเขาจะได้ระมัดระวังตัวเขาเองมากขึ้น

อีกประการหนึ่ง คือเรื่องการสังเกตพฤติกรรม โดยเมื่อเริ่มมีปัญหาแล้วเรารีบเข้าไปแก้ปัญหาก็เร็ว ก็ย่อมจะดีกว่าปล่อยให้เขาติดยาเสพติดจนเรื้อรังจนแก้ไขได้ยาก การสังเกตพฤติกรรมช่วงแรกๆ จะพบว่าเด็กเริ่มมีอาการเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอารมณ์หงุดหงิดและก้าวร้าว เด็กบางคนอาจเก็บตัวมากขึ้น หรือมีพฤติกรรมที่แอบซ่อน เพราะว่าเขาคงไม่อยากจะเปิดเผยถึงการใช้ยาของเขาให้เราทราบ ถ้าเขามีปัญหาของการแอบซ่อนอย่าใช้วิธีค้นอย่างที่ว่า เพราะยิ่งหาเด็กก็ยิ่งพยายามซ่อน ระยะนี้อาจเพียงแต่เฝ้ามองพฤติกรรมอยู่ห่างๆ ดูซิว่าลูกเริ่ม โทกโทก ลูกเริ่มแสดง

พฤติกรรมหลอกลวงหรือเปล่า แล้วก็ดูด้านอื่นร่วมกันด้วย เช่น เรื่องการเรียน คุณพ่อคุณแม่อาจจะประสานกับคุณครูที่ดูแลดูว่าขณะนี้ลูกมีปัญหาในชั้นเรียนอย่างไรไหม มีผลการเรียนตกลงไหม เพราะอะไร

กลุ่มเพื่อนของลูกก็เป็นเรื่องสำคัญ ถ้าเรายอมรับเพื่อนของลูก เราก็สามารถติดตามได้ว่าเขาไปทำอะไรกันที่ไหนบ้าง แต่ถ้าเราปฏิเสธไม่ยอมรับเพื่อน ลูกก็จะเริ่มไม่บอกกับเราอย่างตรงไปตรงมา อาจยังแอบคบหาสมาคมกันโดยที่เราไม่รู้ ซึ่งข้อนี้จะเป็นอันตรายมากกว่า เพราะเราไม่มีทางทราบว่าเขาไปทำอะไร ที่ไหน เมื่อไรบ้าง แต่ถ้าคุณพ่อคุณแม่เปิดใจรับให้เพื่อนของลูกเข้ามาในบ้าน เข้ามาพูดคุยกัน ทำกิจกรรมบางอย่างร่วมกันที่บ้าน ซึ่งคุณอยู่แล้วอยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม เช่น เขาอาจจะอยากขอมาเล่นดนตรีด้วยกันที่บ้าน คุณพ่อคุณแม่ก็ควรอนุญาตหรือยอมให้เขาทำอะไรบางอย่างร่วมกันบ้าง คุณจะได้เห็นลูกกับเพื่อนในสายตาอยู่เกือบตลอดเวลา ซึ่งจะช่วยให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ว่าขณะนี้เขาไปทำอะไรที่ไหนบ้าง และการที่เราเปิดเผยกับลูก ยอมรับลูกในเรื่องต่างๆ เช่นนี้จะทำให้ลูกเองก็พร้อมที่จะเปิดเผยกับเราด้วยเช่นกัน เพราะฉะนั้นเรามาร่วมมือกันอย่างนี้ก็จะช่วยกันไม่ให้ลูกเราหันเข้าไปหายาเสพติดกันได้

7. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2552 : ออนไลน์) ได้กำหนดแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยชุมชน ไว้ดังนี้

1. กำหนดเป้าหมายในการขยายเครือข่ายองค์กรชุมชนเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในระยะ 5 ปี โดยสนับสนุนให้ชุมชนที่มีความเข้มแข็งและประสบผลสำเร็จในการแก้ไขปัญหายาเสพติดเป็นแกนหลักในการขยายเครือข่ายการดำเนินงานและการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น เพื่อเป็นเวทีถ่ายทอดประสบการณ์และกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชุมชนในด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยเน้นการขยายเป้าหมายในพื้นที่ที่มีปัญหารุนแรงก่อน

2. จัดทำ "คู่มือการแก้ไขและป้องกันปัญหายาเสพติดโดยชุมชน" โดยประมวลรายชื่อชุมชนที่เข้มแข็งและประสบผลสำเร็จในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ทั้งนี้ เพื่อนำรูปแบบวิธีการดำเนินงานมาใช้เป็นแนวทางในการขยายเครือข่ายไปยังชุมชนอื่นๆ และใช้เป็นคู่มือในการสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของชุมชนสำหรับหน่วยงานของภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และภาคีการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง

3. จัดทำ "แผนสนับสนุน ส่งเสริม และประสานงานกับองค์กร ชุมชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติด" โดยเน้นความสำคัญเรื่อง

- การส่งเสริมสนับสนุนด้านการดำเนินงาน เช่น การจัดระบบส่งต่อผู้ติดยาเสพติด การบำบัดรักษา พิ้นฟู งานชุมชน และมวลชนสัมพันธ์ การประสานงานกับวัด โรงเรียน และครอบครัว และการสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ เป็นต้น

- การสนับสนุนส่งเสริมในเรื่องความรู้วิชาการและการบริหารจัดการ เช่น วิทยากรณรงค์เพื่อสร้างจิตสำนึกในชุมชน วิธีการแสวงหางบประมาณจากแหล่งต่างๆ การจัดทำแผนงาน/โครงการ การจัดองค์กรและการสร้างทีมงาน เป็นต้น

- การส่งเสริมด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในชุมชน โดยประสานหน่วยงานในกระบวนการป้องกันปราบปรามและกระบวนการยุติธรรมให้มีการดำเนินงานที่ประสานสอดคล้องกันในการนำตัวผู้ผลิต ผู้ค้ามาลงโทษอย่างเฉียบขาด

รวมทั้งมอบให้สำนักงบประมาณพิจารณาดำเนินการปรับปรุงการบริหารงบประมาณให้สนับสนุนการแก้ไขปัญหายาเสพติดขององค์กรชุมชน โดยให้มีการจัดงบประมาณในลักษณะงบอุดหนุนทั่วไปสำหรับงาน/โครงการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมบทบาทชุมชนในการแก้ไขปัญหา ยาเสพติด ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2544 เป็นต้นไป เพื่อให้หน่วยงานต่างๆ สามารถจัดสรรงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมของชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดได้รวดเร็ว และคล่องตัวยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ควรติดตามและกำกับดูแลการใช้งบประมาณด้านยาเสพติดของหน่วยงานต่างๆ ให้เป็นไปตามกิจกรรมที่กำหนดไว้ โดยมีให้ปรับเปลี่ยนไปใช้ในกิจกรรมอื่น

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2552 : ออนไลน์) ได้กล่าวถึงเรื่อง กลไกการแก้ไขปัญหายาเสพติดตามยุทธศาสตร์ “5 รั้วป้องกัน” คือ รั้วชายแดน รั้วชุมชน รั้วสังคม รั้วโรงเรียนและรั้วครอบครัว ดังนี้

1. รั้วชายแดน ใช้วิธีการสกัดกั้นการนำเข้ายาเสพติดตามแนวชายแดน จากการลาดตระเวนตามแนวชายแดน ทางเรือในทะเล ตามด่าน/จุดตรวจ หรือกระทั่งการปิดล้อมและตรวจค้นยาเสพติด พบว่า ยาบ้าครองอันดับหนึ่งการลักลอบนำเข้าร่วม 3.2 ล้านเม็ด รองลงมาเป็นกัญชา กว่า 60 กิโลกรัม เฮโรอีน 40.3 กิโลกรัม และยาไอซ์ 4.8 กรัม ฯลฯ

2. รั้วชุมชน มีการจัดการประชาม อบรมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านฯ เพื่อการเฝ้าระวังและการอบรมให้ความรู้ รวมถึงการจัดกิจกรรมแก้ไขยาเสพติดร่วมกันอย่างเป็นระบบ ด้วยการดึงความร่วมมือจากการปกครองทุกระดับในท้องถิ่น รวมถึงได้รับการสนับสนุนจากภาคธุรกิจในการมีส่วนร่วมในงานด้านเสด็จอย่างพร้อมเพรียง เช่น การประกาศชัยชนะกับยาเสพติดในชุมชน และครอบครัว ดังนี้

- การจัดตั้งหมู่บ้าน/ชุมชนป้ายสีขาว เป้าหมาย 16,346 หมู่บ้าน ดำเนินการแล้ว 7,155 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 44

- การจัดตั้งครอบครัว (ขงสีน้ำเงิน) มีเป้าหมาย 851,401 ครอบครัว ดำเนินการแล้ว 167,082 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 19

3. รัฐบาล เน้นการจัดระเบียบสถานบันเทิง สถานบริการ หอพัก ที่พักอาศัยเชิงพาณิชย์ ร้านเกมส์/อินเทอร์เน็ต โต๊ะพนันบอล แหล่งมั่วสุ่มยามวิกาล ขณะเดียวกันก็จัดกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อเยาวชน ทางด้านกีฬา ดนตรีและการบำเพ็ญประโยชน์ หรือเข้าค่ายคุณธรรม เพื่อให้เยาวชนหันมาตระหนักถึงอันตรายจากการติดยาเสพติด

4. รัฐบาล โรงเรียน ทางสถานศึกษาต้องมีการสำรวจพฤติกรรมนักเรียนที่เข้าข่ายเสพติดก่อนจะเข้าสู่ระบบการบำบัดรักษาโดยสมัครใจ โดยการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติในเรื่องการเสพติดที่เข้าถึงเยาวชนกลุ่มเสี่ยงนอกเหนือจากการเฝ้าระวัง โดยอาศัยกลุ่มเพื่อนในการปรึกษาและบำบัด

5. รัฐบาล มีเป้าหมายในการจัดตั้งศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) มีเป้าหมาย 286,268 ครอบครัว ดำเนินการแล้ว 97,678 ครอบครัว รวม 401,587 คน คิดเป็นร้อยละ 34

นอกจากนี้ยังเพิ่มประสิทธิภาพ โครงการ 5 รัฐบาล ป้องกันยาเสพติดด้วยการเตรียม โครงการปราบปรามยาเสพติด เพื่อลดความเดือดร้อนของประชาชน ไปพร้อมๆกับการบำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้เสพติดด้วย

จากการศึกษาผลการดำเนินการที่ผ่านมา สถานการณ์ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาพิจารณาปัจจัยภายในชุมชน วิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งของชุมชน พิจารณาปัจจัยภายนอกชุมชน วิเคราะห์โอกาสข้อจำกัดและภัยคุกคามสามารถนำไปสู่การวิเคราะห์เพื่อการแก้ไขปัญหาดังต่อไปนี้

จุดแข็ง

1. ชุมชนสังคมนวมทั้งสื่อมวลชนตระหนักในความรุนแรงของปัญหา ยาเสพติดและผลกระทบ จึงให้มีการแก้ไขปัญหาย่างเร่งด่วนและจริงจัง โดยได้มีการรวมตัวกันเพื่อหาทางป้องกัน ซึ่งปรากฏว่ามีหลายแห่งประสบผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ

2. หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะสถาบันธัญญารักษ์และศูนย์บำบัดรักษา ยาเสพติดประจำภูมิภาคมีการพัฒนาศักยภาพ ให้มีความพร้อมครอบคลุมและเพียงพอต่อการแก้ปัญหา และประสานงานพร้อมถึงระดับชุมชน

3. มีการกระจายอำนาจ โดยให้องค์กรปกครองท้องถิ่น ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้ท้องถิ่น และชุมชนมีขีดความสามารถในการจัดการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จุดอ่อน

1. โครงสร้างของปัญหาเสพติดเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากตัวปัญหาเองมีความสลับซับซ้อนนับวันจะขยายตัวเพิ่มขึ้น และมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลายากแก่การแก้ไขเพราะรากเหง้าของปัญหาเกิดจากปัจจัยภายในตัวบุคคลและความไร้จิตสำนึก
2. ปัญหาสังคมไทยในเชิงโครงสร้างยังขยายตัวและส่งผลทำให้ปัญหาเสพติดเพิ่มขึ้น ทำให้ประชาชนประสบปัญหาด้านจิตใจ ด้านอาชีพและรายได้บางส่วนหันไปใช้ยาเสพติดและค้ายาเสพติดรวมทั้งปัญหาค่านิยมเรื่องวัตถุนิยมบริโภคนิยม และอิทธิพลในระดับต่างๆ
3. ข้อมูลที่เกี่ยวข้องขาดความถูกต้องและความน่าเชื่อถือทำให้ไม่สามารถวางแผนและปรับเปลี่ยนการดำเนินงานได้อย่างทันเหตุการณ์

โอกาส

1. รัฐบาลได้กำหนดนโยบายเร่งด่วนและชัดเจน โดยประกาศเป็นสังคม ยาเสพติด โดยแสดงความมุ่งมั่นที่จะเร่งแก้ปัญหาในลักษณะเบ็ดเสร็จ ภายใต้ยุทธศาสตร์พลังแผ่นดินมุ่งมั่นการแสวงหาความร่วมมือ-ร่วมใจ จากประชาชนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
2. งบประมาณจากรัฐบาลเพื่อใช้ในการสนับสนุนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาให้กลับมาเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ
3. รัฐบาลมีการปรับแก้กฎหมายให้เอื้อต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดหลายฉบับด้วยกัน

ข้อจำกัดและภัยคุกคาม

1. การดำรงอยู่ของสถานบริการและแหล่งอบายมุข ซึ่งขาดการควบคุมในการดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย จะเป็นแหล่งค้าและแพร่ระบาดของยาเสพติดไปยังกลุ่มเป้าหมายต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชน
2. แหล่งผลิตอยู่นอกประเทศ โดยมีกำลังการผลิตอย่างไม่จำกัดและมีช่องทางการลำเลียงนำเข้าสู่ประเทศมากมาย ยากแก่การป้องกันและปราบปราม
3. กลุ่มนักค้ารายใหญ่รายย่อย รายกลางเพิ่มขึ้นและกระจายในพื้นที่ต่างๆ ของประเทศซึ่งจะเห็นได้จากภาพการสรุปรูปแนวโน้มของปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดปี 2543

7.1 เยาวชนกับการป้องกัน และ แก้ไขปัญหาเสพติด

ปัจจุบันเยาวชนที่ตกเป็นทาสของยาเสพติด ส่วนมากมาจากสาเหตุหลายประการที่เกิดจากตัวเยาวชนเอง เช่น

- ความอยากรู้ อยากทดลอง ความคึกคะนองของเยาวชน ความต้องการให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อนหรือเข้ากับเพื่อนได้

- ความไม่รู้หรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของเยาวชน ใช้จ่ายในทางที่ผิดหรือหลงเชื่อคำโฆษณา

- จิตใจของเยาวชนเอง จิตใจอ่อนแอ ใจคอไม่หนักแน่น เมื่อมีปัญหา ไม่สมหวัง ไม่ไต่ร่รตรงหาเหตุผลเพื่อแก้ปัญหา ก็ใช้จ่ายหรือยาเสพติดเป็นเครื่องช่วยระงับความรู้สึกทุกข์ของตน ใช้อย่างๆ ทำให้เกิดการเสพติด

ฉะนั้น การป้องกันและแก้ไขตนเองของเยาวชนให้ปลอดภัยจากปัญหาเสพติดสามารถกระทำได้โดย

1. ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับโทษและพิษภัยของยาเสพติด และระมัดระวังในการ ใช้จ่าย

2. รู้จักเลือกคบเพื่อนที่ดี ส่งเสริมให้คิดและกระทำสิ่งดีมีประโยชน์กล้าพูด ปฏิเสธเพื่อนที่ชักจูงไปในทางที่ไม่ดี เช่น การพูดปฏิเสธเพื่อนที่ชวนให้ลองเสพยาเสพติด

3. ใช้เวลาว่าง และความอยากรู้ อยากลอง ไปในทางที่เป็นประโยชน์พึงระลึกเสมอว่าตนเองนั้นมีคุณค่าทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม

4. มีความภาคภูมิใจและนับถือตนเอง ด้วยการไม่พึ่งพาหรือเกี่ยวข้องกับยาสูบ และสิ่งเสพติดใดๆ ซึ่งจะนำความเสื่อม ไปสู่ชีวิตของตนเอง

5. รู้จักแก้ไขปัญหาชีวิตของตนเองด้วยเหตุและผล

6. รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง ด้วยการตั้งใจศึกษาเล่าเรียน เชื่อฟังคำสั่งสอนของ พ่อแม่และประพฤติแต่ในสิ่งที่ดีงาม จะช่วยให้เยาวชนประสบความสำเร็จในชีวิต

7. ทำจิตใจให้ร่าเริงแจ่มใส เข้าใจวิธีการดำเนินชีวิตและยอมรับความเป็นจริงที่ตนเองเป็นอยู่ โดยนำหลักศาสนามาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต จะช่วยให้เยาวชนเกิดความมั่นคงทางด้านจิตใจมากขึ้น

8. เมื่อมีปัญหา รู้จักปรึกษาผู้ใหญ่ พ่อ แม่ หรือผู้ที่ไว้วางใจ หรือ หน่วยงานต่างๆ ที่รับให้คำปรึกษา ในฐานะที่เยาวชนเป็นสมาชิกคนหนึ่งของครอบครัว จึงควรมีส่วนช่วย พ่อแม่ ผู้ปกครอง

ป้องกันยาเสพติด

1. ป้องกันตนเอง ไม่ทดลองยาเสพติดทุกชนิด และพยายามปลีกตัวออกห่างจาก บุคคลหรือกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ถ้ามีปัญหาหรือไม่สบายใจ อย่าเก็บไว้คนเดียว ควรปรึกษา พ่อแม่ ครู ผู้ใหญ่ ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เช่น อ่านหนังสือ เล่นกีฬาหรือทำงานอดิเรกต่างๆ

ตามความสนใจและความถนัด ระมัดระวังในการใช้ยาต่างๆ และศึกษาให้เข้าใจถึงโทษภัยของยาเสพติด

2. ป้องกันครอบครัว ควรสอดส่องดูแลเด็ก และบุคคลในครอบครัวอย่าให้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด อบรมสั่งสอนให้รู้ถึงโทษภัยของยาเสพติด ดูแลเรื่องการคบเพื่อน คอยส่งเสริมให้เขารู้จักการใช้เวลาในทางที่เป็นประโยชน์ เช่น การทำงานบ้าน เล่นกีฬา ฯลฯ เพื่อป้องกันมิให้เด็กหันเหไปสนใจในยาเสพติด สิ่งสำคัญก็คือทุกคนในครอบครัวควรสร้างความรัก ความเข้าใจ และความสัมพันธ์อันดีต่อกัน

3. ป้องกันชุมชน หากพบผู้ติดยาเสพติดควรช่วยเหลือแนะนำให้เข้ารับการรักษาโดยเร็ว โดยกฎหมายจะยกเว้นโทษให้ผู้ที่สมัครเข้าขอรับการรักษาอาการติดยาเสพติด ก่อนที่ความผิดจะปรากฏต่อเจ้าหน้าที่ และเมื่อรู้ว่าใครกระทำความผิดฐานนำเข้าสู่ออก หรือจำหน่ายยาเสพติด ควรแจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ศุลกากร หรือเจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (สำนักงาน ป.ป.ส.)

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (สำนักงาน ป.ป.ส.) กล่าวถึงการป้องกันการติดยาเสพติด ไว้ดังนี้

1. ป้องกันตนเอง ไม่ใช้ยาโดยมิได้รับคำแนะนำจากแพทย์และจงอย่าทดลองเสพยาเสพติดทุกชนิดโดยเด็ดขาดเพราะติดย่าง่ายหายยาก

2. ป้องกันครอบครัว ควรสอดส่องดูแลเด็กและบุคคลในครอบครัวหรือที่อยู่รวมกัน อย่าให้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ต้องคอยอบรมสั่งสอนให้รู้ถึงโทษและภัยของยาเสพติดหากมีผู้เสพยาเสพติดในครอบครัว จงจัดการให้เข้ารับรักษาตัว ที่โรงพยาบาลให้หายเด็ดขาด การรักษาแต่แรกเริ่มติดยาเสพติดมีโอกาสหายได้เร็วกว่าที่ปล่อยไว้นานๆ

3. ป้องกันเพื่อนบ้าน โดยช่วยชี้แจงให้เพื่อนบ้านเข้าใจถึงโทษและภัยของยาเสพติดโดยมิให้เพื่อนบ้านรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ต้องถูกหลอกลวงและหากพบว่าเพื่อนบ้านติดยาเสพติด จงช่วยแนะนำให้ไปรักษาตัวที่โรงพยาบาล

4. ป้องกันโดยให้ความร่วมมือกับทางราชการ เมื่อทราบว่าบ้านใดตำบลใดมียาเสพติดแพร่ระบาด ขอให้แจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทุกแห่งทุกท้องที่ทราบ หรือที่ศูนย์ปราบปรามยาเสพติดให้โทษ

7.2 แผนแม่บทเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ปี 2545 - 2549

1. ปัญหายาเสพติดเป็น"ภัยคุกคามต่อสังคมไทย"ที่นับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น แม้ว่าในระยะที่ผ่านมาทุกรัฐบาลจะพยายามหาทางแก้ไขปัญหามา โดยกำหนดนโยบายและแผนที่ชัดเจน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะดำเนินการป้องกันและปราบปรามอย่างเต็มที่ แต่ก็มี

ลักษณะต่างฝ่ายต่างทำ เน้นการดำเนินงานในเชิงรับและขาดความยืดหยุ่น รวมทั้งยังไม่เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมมากนัก ประกอบกับปัจจัยที่เอื้อต่อการเกิดและ/หรือแพร่กระจายของยาเสพติดยังคงดำรงอยู่และขยายตัวอย่างต่อเนื่อง เช่น ปัญหาเชิงโครงสร้างทั้งด้านเศรษฐกิจ และสังคมตลอดจนแหล่งอบายมุข เช่น สถานบริการ และสถานบันเทิงเรีงรมย์ต่างๆ ส่งผลทำให้ปัญหาเสพติดยิ่งขยายตัว กลายเป็นภัยคุกคามที่ "กัดกร่อน บ่อนทำลาย" สังคมไทยมากยิ่งขึ้นและส่งผลกระทบต่ออย่างกว้างขวางทั้งต่อตัวบุคคลและสังคมโดยรวม โดยเฉพาะกระทบต่อพัฒนาการทางร่างกาย จิตประสาท และทำลายสมองของเด็กเยาวชนและแรงงานที่เป็นพลังที่สำคัญในอนาคต ซึ่งเป็นยุคเศรษฐกิจใหม่ที่ต้องการสติปัญญาและความรู้ เป็นฐานในการพัฒนาและกระทบต่อความอบอุ่น ความเข้มแข็งของครอบครัว ชุมชน และความสงบสุขของสังคม ตลอดจนกระทบถึงชื่อเสียงและเกียรติภูมิของประเทศไทย

2. จากการที่ปัญหาเสพติดได้ทวีความรุนแรงจนกลายเป็นภัยคุกคามสังคมไทย ทำให้ทุกฝ่ายตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องเร่งแก้ไขปัญหอย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐบาลปัจจุบันได้กำหนดเป็นนโยบายเร่งด่วนที่จะแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยใช้หลัก "การป้องกันนำหน้า การปราบปราม ผู้เสพต้องได้รับการบำบัดรักษา ผู้ค้าต้องได้รับการลงโทษโดยเด็ดขาด" และได้จัดให้มีการประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อเอาชนะยาเสพติดที่จังหวัดเชียงราย รวมทั้งการออกคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี "เรื่องแนวทางการใช้พลังแผ่นดินเพื่อเอาชนะยาเสพติด" ประกอบด้วย ๕ แนวทาง และแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานในเรื่องดังกล่าวตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ควบคู่กับการเร่งรัดการดำเนินงานทั้งด้านการป้องกัน การปราบปรามและการบำบัดรักษาอย่างจริงจัง

นอกจากนี้ แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ก็ให้ความสำคัญลำดับสูงต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยบรรจุเป็นแนวทางหนึ่งในยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและการคุ้มครองทางสังคมด้วย

3. การป้องกันและแก้ไขยาเสพติดให้ได้ผล จำเป็นที่จะต้องมีการปรับเปลี่ยน "วิธีคิด วิธีดำเนินงาน" ใหม่ โดยจะต้องเร่งปลูกกระแสสังคมให้ประชาชนคนไทยมีความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักถึงพิษภัยของยาเสพติดและบังเกิดจิตสำนึกที่จะร่วมกันป้องกันแก้ไขปัญหายา ซึ่งจะต้องดำเนินการในลักษณะที่เป็น "องค์กรร่วมและบูรณาการ" เน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัว ชุมชน และเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายในสังคมเข้ามามีบทบาทในการป้องกันแก้ไขปัญหายามากขึ้นภายใต้ยุทธศาสตร์ "พลังแผ่นดิน" โดยให้ "ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการแก้ไขปัญหายา" และยึด "พื้นที่" เป็นหลัก รวมทั้งให้ความสำคัญมากขึ้นแก่การป้องกัน โดยการสร้างภูมิคุ้มกันแก่เด็ก เยาวชนและประชาชนทั่วไปเพื่อลดความต้องการ (อุปสงค์) ด้านยาเสพติดควบคู่กับการเพิ่มประสิทธิภาพในการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดและการปราบปรามอย่างเอาจริงเอาจัง เพื่อลด

ปริมาณ(อุปทาน)ยาเสพติด ส่วนการกำหนดยุทธศาสตร์และมาตรการต่างๆ จะต้องมีความหลากหลาย ยืดหยุ่น สอดคล้องกับพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

4. ผลจากการระดมความคิดเห็นในการจัดทำแผนพัฒนาฉบับที่ 9 และจากการระดมความคิดเห็นเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดจากประชาชนทั่วประเทศ รวมทั้งนโยบายของรัฐบาล สามารถสรุปเป็นวิสัยทัศน์ ได้คือ "คน ครอบครัว และชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข มีคุณธรรม มีความเอื้ออาทร มีภูมิคุ้มกัน อยู่ในสังคมที่เข้มแข็ง ปลอดภัยจากยาเสพติด และทุกภาคส่วนในสังคม มีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ทุกชั้นตอน"

5. เนื่องจากแผนพัฒนา ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) จะเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของการปรับเปลี่ยน "วิธีคิด และวิธีดำเนินงาน" ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดใหม่ รวมทั้งเป็นการปูพื้นฐานเพื่อนำไปสู่วิสัยทัศน์ระยะยาวที่วางไว้ จึงได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่สำคัญๆ ไว้ ดังนี้

5.1 ให้ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมาย ทุกชุมชน มีความรู้ความเข้าใจและตระหนักถึงพิษภัยของยาเสพติดรวมทั้งมีจิตสำนึกที่จะร่วมกันป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดยุทธศาสตร์พลังแผ่นดิน

5.2 ดูแล ป้องกันและสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประชาชนที่ไม่เคยใช้ เสพติดยา รวมทั้งกลุ่มเสี่ยง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็ก เยาวชนและกลุ่มแรงงานในห้าง โกดังยาเสพติด

5.3 ให้ผู้ใช้ ผู้เสพติดทุกคนมีโอกาสได้รับการบำบัด รักษาฟื้นฟูสมรรถภาพในรูปแบบที่หลากหลายและสามารถคืนกลับสู่ครอบครัว ชุมชน อย่างมีความสุข

5.4 สกัดกั้น ปรามปรามผู้ผลิต ผู้ขนส่ง ผู้ค้าและผู้ให้การสนับสนุนอย่างจริงจังเด็ดขาด รวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้กระทำความผิดรายใหญ่ และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง

5.5 หยุดยั้งความรุนแรงและควบคุมการแพร่ระบาดของยาเสพติดในแต่ละพื้นที่ เพื่อที่จะให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้เสนอยุทธศาสตร์ที่จะต้องดำเนินการรวม ๕ ประการ เพื่อให้สอดคล้องกับคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี คือ

- (1) ยุทธศาสตร์การปลูกพลังแผ่นดินและการป้องกัน
- (2) ยุทธศาสตร์การควบคุมตัวยาและสารเคมี
- (3) ยุทธศาสตร์การปรามปราม
- (4) ยุทธศาสตร์การบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ
- (5) ยุทธศาสตร์การข่าว
- (6) ยุทธศาสตร์การอำนวยความสะดวกและประสานงาน

(7) ยุทธศาสตร์การปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม

(8) ยุทธศาสตร์ความร่วมมือระหว่างประเทศ

(9) ยุทธศาสตร์การวิจัย พัฒนา และติดตามประเมินผล

อนึ่ง เพื่อให้แผนแม่บทบังเกิดผลในการปฏิบัติอย่างจริงจัง ได้มีการเสนอแนวคิดในการจัดทำแผนงาน โครงการและมาตรการที่ต้องดำเนินการในยุทธศาสตร์ต่างๆ รวมทั้งได้เสนอขั้นตอน แนวทางในการแปลงแผนสู่การปฏิบัติ ตลอดจนแนวทางในการติดตามประเมินผลและสร้างเครื่องชี้วัดผลการดำเนินงาน

6. เงื่อนไข ปัจจัยแห่งความสำเร็จปัญหาเสพติดมีความสลับซับซ้อน เกี่ยวข้องกับปัจจัยต่าง ๆ มากมาย และมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การแก้ไขปัญหายังต้องดำเนินการอย่างจริงจัง รวดเร็ว ทันสถานการณ์ โดยมีเอกภาพเชิงนโยบายและมีความหลากหลายในทางปฏิบัติ สำหรับปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ จะต้องประกอบด้วย

(1) การเร่งรัดให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องร่วมกันดำเนินงานให้เป็นไปตามนโยบายรัฐบาล และตามยุทธศาสตร์ของแผนแม่บทเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด อย่างจริงจัง

(2) การสร้างกระแสสังคมเพื่อดึงพลังประชาชนและทุกฝ่ายในสังคม ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาภายใต้ยุทธศาสตร์พลังแผ่นดินควบคู่กับการสร้างภูมิคุ้มกันให้ประชาชนทั่วไปและกลุ่มเสี่ยง รวมทั้งการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัว และชุมชน

(3) การพัฒนางานการข่าวและระบบข้อมูลสารสนเทศด้านยาเสพติดทั้งในระดับชาติและระดับพื้นที่ที่ถูกต้องแม่นยำ ทันเหตุการณ์ บนพื้นฐานความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสนับสนุนการศึกษาวิจัยและพัฒนา และการติดตามประเมินผล

(4) การกำหนดเขตพื้นที่ (Zoning) ที่จะดำเนินการ พร้อมทั้งกลยุทธ์ที่เหมาะสม ทั้งระยะสั้นและระยะยาว เพื่อขยายพื้นที่ปลอดยาเสพติด และลดพื้นที่แพร่ระบาด

(5) การจัดทำข้อมูล ผู้ใช้ ผู้เสพติด และการจำแนกประเภท คัดกรอง ผู้ที่จะต้องเข้ารับการรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ ควบคู่กับการพัฒนาระบบรักษา ฟื้นฟูที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งสร้างระบบกลไกที่จะให้ผู้รับการบำบัดรักษาฟื้นฟู สามารถกลับสู่ครอบครัว ชุมชนและสังคมอย่างมีความสุข

(6) การปรับปรุงระบบการทำงาน และการจัดองค์กรเพื่อให้การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดมีความคล่องตัว มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดให้มีการปฏิบัติงานในลักษณะเป็นทีม (Team Spirit) การจัดองค์กรให้ยืดหยุ่น และคล่องตัวในลักษณะองค์กรเครือข่าย (networking organization)

(7) การเร่งปรับปรุงแก้ไข กฎหมายที่มีอยู่และการพิจารณาออกกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับใหม่ที่เอื้อต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด รวมทั้งเร่งดำเนินการทางกฎหมายต่อผู้กระทำผิดอย่างจริงจัง รวดเร็ว และเป็นธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เจ้าหน้าที่ตำรวจ ผู้อยู่ในกระบวนการยุติธรรมและเจ้าหน้าที่อื่นๆ ของรัฐ

(8) การปรับปรุงระบบ กลไกให้เอื้อต่อการระดมทรัพยากร เพื่อใช้ในการแก้ไข ปัญหาเสพติด รวมทั้งการปรับปรุงระบบการจัดสรรงบประมาณให้มีความยืดหยุ่น และคล่องตัว

8. ข้อมูลทั่วไปของอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

อำเภอสายบุรี เป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดปัตตานี ชาวไทยเชื้อสายมลายูจะเรียกว่า "ตะลุบัน" (Taluban; Teluban) หรือในภาษามาลายู-สันสกฤตเรียกว่า "เซลินดุงบายู" (Selindung Bayu) แปลว่า ที่กำบังลมพายุ ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไทยมุสลิม มีชนบทกรรมนิยมประเพณี เป็นของตนเอง มีความหลากหลายทางด้านภาษา

ที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอสายบุรีตั้งอยู่ริมชายฝั่งทางทิศตะวันออกของจังหวัด อำเภอสายบุรีห่างจากศาลากลางจังหวัดปัตตานีประมาณ 50 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียงดังต่อไปนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอปะนาเระ
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอไทย
- ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอไม้แก่น อำเภอบาเจาะ (จังหวัดนราธิวาส) และอำเภอกะพ้อ
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอกะพ้อ อำเภอทุ่งยางแดง และอำเภอมายอ

การปกครองส่วนภูมิภาค

อำเภอสายบุรีแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 1 เทศบาล 10 ตำบล 20 ชุมชน 64 หมู่บ้าน
ได้แก่

- เทศบาลตำบลตะลุบัน (Taluban)	20	ชุมชน
- ตำบลตะบิ้ง (Tabing)	6	หมู่บ้าน
- ตำบลปะเสยะวอ (Pase Yawo)	7	หมู่บ้าน
- ตำบลบางเก่า (Bang Kao)	4	หมู่บ้าน
- ตำบลบือเระ (Bue Re)	4	หมู่บ้าน
- ตำบลเตราะบอน (Tro Bon)	11	หมู่บ้าน
- ตำบลกะคูนง (Kadunong)	8	หมู่บ้าน
- ตำบลละหาร (Lahan)	5	หมู่บ้าน

- ตำบลมะนังดาลำ (Manang Dalam) 6 หมู่บ้าน
- ตำบลแป้น (Paen) 8 หมู่บ้าน
- ตำบลทุ่งคล้า (Thung Khla) 5 หมู่บ้าน

การปกครองส่วนท้องถิ่น

ท้องที่อำเภอสาขบุรีประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 10 แห่ง ได้แก่

- เทศบาลตำบลตะลุงบัน ครอบคลุมพื้นที่ตำบลตะลุงบันทั้งตำบล
- องค์การบริหารส่วนตำบลตะบึง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลตะบึงทั้งตำบล
- องค์การบริหารส่วนตำบลปะเสยะวอ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลปะเสยะวอทั้งตำบล
- องค์การบริหารส่วนตำบลบางเก่า ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบางเก่าทั้งตำบล
- องค์การบริหารส่วนตำบลบือระ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบือระทั้งตำบล
- องค์การบริหารส่วนตำบลเตระบอน ครอบคลุมพื้นที่ตำบลเตระบอนและตำบล

ทุ่งคล้าทั้งตำบล

- องค์การบริหารส่วนตำบลกะคูนง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลกะคูนงทั้งตำบล
- องค์การบริหารส่วนตำบลละหาร ครอบคลุมพื้นที่ตำบลละหารทั้งตำบล
- องค์การบริหารส่วนตำบลมะนังดาลำ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลมะนังดาลำทั้งตำบล
- องค์การบริหารส่วนตำบลแป้น ครอบคลุมพื้นที่ตำบลแป้นทั้งตำบล

ประชากร

- เชื้อชาติ ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเชื้อสายมลายูและชาวไทย
- ศาสนา มีผู้นับถือศาสนาอิสลามร้อยละ 94.98 และนับถือศาสนาพุทธร้อยละ 5.02
- อาชีพ ส่วนใหญ่ทำประมง ทำสวน และกรีดยางเป็นส่วนมาก

9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เศรษฐา เศรษฐีธร(2541:2)ซึ่งได้ศึกษาถึงบทบาทของผู้นำองค์กรชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดบนพื้นที่สูง: ศึกษาเฉพาะกรณี บ้านหนองหอยเก่า อำเภอแม่อิง จังหวัดเชียงใหม่ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กันยายน 2541 ผลการศึกษาพบว่า การเสริมสร้างความแข็งแกร่งและแรงต้านทานของชุมชนชาวเขาต่อการการแก้ไขปัญหการแพร่ระบาดของยาเสพติด เป็นเรื่องที่มีความสำคัญยิ่ง เน้นการปรับบทบาทและวิถีทัศน์ของผู้นำชุมชนในการแก้ไขปัญหาและเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน กระตุ้นให้ชุมชนตระหนักถึงสภาพปัญหาาร่วมกันเพื่อให้สมาชิกของชุมชนยอมรับด้วยตนเองว่า ปัญหการแพร่ระบาดของยาเสพติดเป็นปัญหาของชุมชนที่จะต้องร่วมกันเข้าจัดการแก้ไขอย่างเป็นกระบวนการ และใช้เทคนิควิธีที่

คิดค้นขึ้นเองตามความเชื่อขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมเหมาะสม โดยมีความร่วมมือ สนับสนุนและประสานงานของหน่วยงานของรัฐและภาคเอกชนหรือองค์กรเอกชนต่างๆ

วินัย นุชชา (2543 : 2) “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและปราบปราม ยาเสพติดให้โทษ” พบว่า อาชีพ รายได้ ความศรัทธาต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจและความตระหนักในการ ป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมในการป้องกันและ ปราบปรามยาเสพติด ส่วนเพศ อายุ การศึกษา ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ความรู้ ความเข้าใจ และ ความคาดหวังในการเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ไม่มีอิทธิพลต่อการ เข้าไปมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

นวรรตน์ วงศ์ปิ่นเพชร (2544 : 58) ได้ทำวิจัยเรื่อง โครงการหมู่บ้าน/ชุมชนเฉลิมพระ เกียรติปลอดภัยยาเสพติด ศึกษากรณี อำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่าโครงการ หมู่บ้าน/ชุมชนเฉลิมพระเกียรติปลอดยาเสพติด ดำเนินงานโดยใช้การรวมพลังของประชาชนใน ลักษณะพหุภาคีจากกลุ่มพลังต่างๆ ของสังคม ต่อการแก้ไขปัญหาเสพติด จากการดำเนินงานมา ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2542 มีจำนวนหมู่บ้าน/ชุมชน เข้าร่วมโครงการ 28,302 แห่ง ผ่านการรับรอง 9,289 แห่ง (ข้อมูล ณ สิ้นปี 2543) และการศึกษาด้านผลกระทบที่มีต่อการแก้ไขปัญหาเสพติดพบว่า มี ปัญหาอุปสรรคทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคที่ต้องปรับปรุงให้ดีขึ้น ในด้านแผนปฏิบัติการ งบประมาณ บุคลากร การติดต่อสื่อสาร การประชาสัมพันธ์ การประเมินผล การจัดพิธีมอบธง สัญลักษณ์ เป็นต้น

กฤษณะชัย ลีมนุญแดง (2545:76) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการควบคุม อาชญากรรมด้านยาเสพติด และการพนันในจังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มี ความรู้ความเข้าใจในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมมิได้เป็นเรื่องของตำรวจเท่านั้น สำหรับผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการควบคุมอาชญากรรม ผลการสำรวจข้อมูล พบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมน้อย มีเพียงบางเรื่องเท่านั้นที่ประชาชนมีส่วนร่วมมาก ได้แก่ การเตือนบุคคลในครอบครัวไม่ให้ไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด การพนัน และอาชญากรรมอื่นๆ ผล การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่าง ของความรู้ความเข้าใจในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาอาชญากรรม และการมีส่วนร่วมในการควบคุมอาชญากรรม พบว่า สถานภาพ ทั่วไปของบุคคลที่ต่างกัน มีผลให้ความรู้ความเข้าใจการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม ต่างกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับคำถามนั้นๆ ว่าประชาชนเคยมีประสบการณ์มาก่อนหรือไม่สำหรับการมีส่วนร่วม ในการควบคุมอาชญากรรม เห็นได้ว่าสถานภาพทั่วไปของบุคคลมีผลทำให้การมีส่วนร่วม แตกต่างกัน

เพลินสุข ทองคำมัน (2546 : 1) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรม ประชาคมหมู่บ้านด้านยาเสพติด ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลม่วงคำ อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรมประชาคมหมู่บ้านด้านยาเสพติด พบว่าอยู่ในระดับ ปานกลาง สำหรับการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วม จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า เพศ การศึกษา การรับรู้ และความตระหนักในปัญหาเสพติด การมีอุดมการณ์ประชาธิปไตย ภาวะผู้นำในชุมชนที่แตกต่างกัน จะมีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในกิจกรรมประชาคม หมู่บ้านด้านยาเสพติดต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

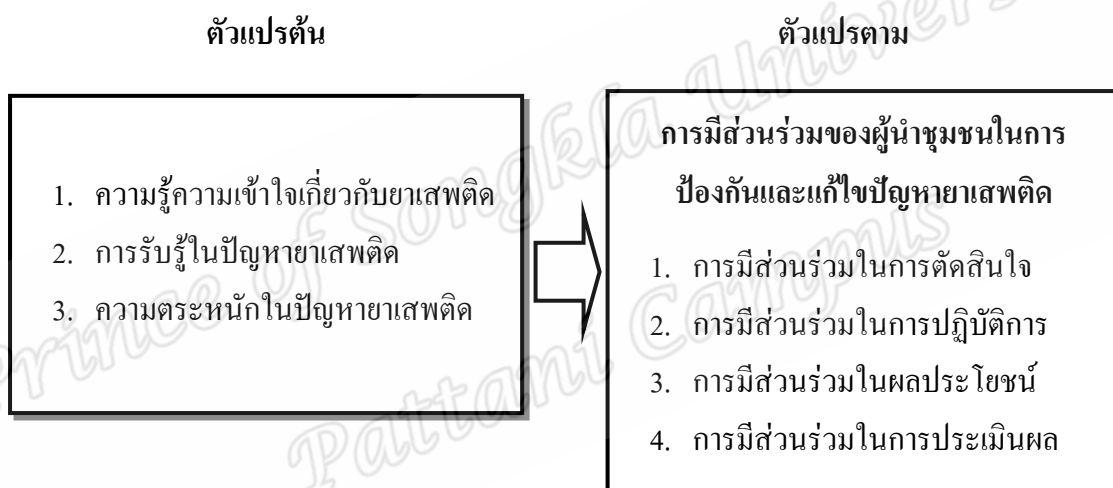
พงษ์ภัค เทพวงศ์(2550:บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการ แก้ไขปัญหาเสพติดตามแผนปฏิบัติการรวมพลังไทยทั้งชาติ ขจัดยาเสพติด :กรณีศึกษา อำเภอ เชียงของ จังหวัดเชียงราย พบว่าประชาชนในหมู่บ้านเป้าหมายส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี การศึกษา ประถมศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพเกษตรกร รายได้ 5,001 – 10,000 บาท ไม่มี ตำแหน่งทางสังคมเป็นประชาชนทั่วไป จำนวนสมาชิกในครอบครัว4–7คน ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับ ยาเสพติดทางโทรทัศน์ ไม่เคยได้รับการฝึกอบรม ประชาชนในหมู่บ้านเป้าหมายส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติดในระดับปานกลาง มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเสพติดในระดับ ปานกลาง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาเสพติด ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพ รายได้ ตำแหน่งทางสังคม จำนวนสมาชิกในครอบครัวการได้รับ ข่าวสารเกี่ยวกับยาเสพติด การได้รับการฝึกอบรม ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาเสพติดและ ปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาเสพติด คือ เพศ

อนุวัตร ศรีษญา (2550 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง บทบาทของประชาชนในการมีส่วนร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดตามแผนปฏิบัติการรวมพลังไทยทั้งชาติ ขจัดยาเสพติด : กรณีศึกษา อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุอยู่ระหว่าง 31 – 40 ปี สมรสแล้วอยู่ด้วยกัน จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา มีอาชีพเป็นเกษตรกร มีรายได้ มีครอบครัวละไม่เกิน 2,500 บาทต่อเดือน ไม่มีตำแหน่งทางสังคม เคยรับการฝึกอบรมความรู้ เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด รับข่าวสารเกี่ยวกับยาเสพติดทางโทรทัศน์ มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติดในระดับสูง มีบทบาทในการมีส่วนร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติดด้านการดำเนินงาน ด้านการวางแผน ด้านการศึกษาสภาพปัญหา และด้านการติดตาม ประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง และประชาชนที่มีเพศ อายุ รายได้ ตำแหน่งทางสังคม การอบรม เกี่ยวกับยาเสพติด การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับยาเสพติด และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด แตกต่างกันจะมีบทบาทในการมีส่วนร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดต่างกัน

บุญมี แก้วจันทร์ (2551 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด กรณีศึกษา อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอยู่ในระดับปานกลาง ทุกด้าน เพศ รายได้ และการได้รับการฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วม แต่ระดับการศึกษาของผู้นำชุมชนและความตระหนักในปัญหายาเสพติดไม่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วม

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากความสัมพันธ์ของตัวแปรต้น (Independent Variables) กับตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังกล่าวสามารถแสดงเป็นแผนภูมิ ได้ดังนี้

ภาพที่ 3 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาประสงค์ที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ว่ามีส่วนร่วมเป็นอย่างไรและมีตัวแปรอะไรบ้างที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยกรอบแนวคิดนี้เกิดจากการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของ John M. Cohen และ Norman T. Uphoff มาเป็นแนวทางในการศึกษาในการเชื่อมโยงตัวแปรต่างๆ และสร้างกรอบแนวคิดในการศึกษาว่าผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมอะไรบ้าง มีส่วนร่วมกับใคร มีส่วนร่วมอย่างไรมีความรู้ความเข้าใจ การรับรู้ ความตระหนัก ในปัญหายาเสพติด ความแตกต่างระหว่างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด การรับรู้ในปัญหายาเสพติด และความตระหนักในปัญหายาเสพติดกับการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ในด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

4. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอำเภอสาขบุรี จังหวัดปัตตานี
2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของผู้นำชุมชนที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด การรับรู้ในปัญหายาเสพติด และความตระหนักในปัญหายาเสพติดต่างกัน
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด อำเภอสาขบุรี จังหวัดปัตตานี

5. สมมติฐานการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดกรณีศึกษา : อำเภอสาขบุรี จังหวัดปัตตานี ได้กำหนดสมมติฐานในการวิจัย ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 ผู้นำชุมชนที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติดมากจะมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดมาก

สมมติฐานที่ 2 ผู้นำชุมชนที่มีการรับรู้ในปัญหายาเสพติดมากจะมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดมาก

สมมติฐานที่ 3 ผู้นำชุมชนที่มีความตระหนักในปัญหายาเสพติดมากจะมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดมาก

6. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอำเภอสาขบุรี จังหวัดปัตตานี

2. ทราบถึงความแตกต่างระหว่างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด การรับรู้ในปัญหายาเสพติด และความตระหนักกับการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด อำเภอสาขบุรี จังหวัดปัตตานี

3. ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยสามารถประเมินสถานการณ์การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ที่นำไปสู่การสนับสนุนการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี
4. นำผลจากข้อมูลที่ประมวลได้เสนอผู้บริหารหรือผู้กำกับดูแลระดับเหนือขึ้นไปเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
5. เพื่อนำปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขต่อไป

7. ขอบเขตในการศึกษา

ในการศึกษานี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ดังนี้

1. ขอบเขตของพื้นที่ที่ใช้ศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ กำหนดศึกษาเฉพาะในเขตพื้นที่อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้ กำหนดศึกษาเฉพาะการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ในด้านต่างๆ 4 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล รวมทั้งการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดจาก 11 ตำบล 64 หมู่บ้าน อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

3. ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้นำชุมชน ประกอบด้วย บุคคลที่ได้รับการเลือกตั้ง จากประชาชนและได้รับการแต่งตั้งจากทางราชการ ในเขตพื้นที่อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี จาก 1 เทศบาล 10 ตำบล 20 ชุมชน 64 หมู่บ้าน จำนวนประชากรทั้งหมด 382 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 192 คน

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้ทำการศึกษาได้เก็บรวบรวมข้อมูลช่วงเดือนพฤศจิกายน - ธันวาคม พ.ศ. 2553

5. ตัวแปรในการวิจัย

ตัวแปรในการวิจัยมีดังนี้

5.1 ตัวแปรต้น (Independent Variables) ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด การรับรู้ในปัญหาเสพติดและความตระหนักในปัญหาเสพติด

5.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่ การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด 4 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

8. นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ผู้นำชุมชน หมายถึง บุคคลที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนและได้รับการแต่งตั้งจากทางราชการ ได้แก่ กำนัน สารวัตรกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นายกสมาชิกรองการบริหารส่วนตำบล สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาเทศบาล นายกเทศมนตรี และประธานชุมชนเขตเทศบาล

2. ยาเสพติด หมายถึง สารใดก็ตามที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หรือสารที่สังเคราะห์ขึ้น เมื่อนำเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยวิธีรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือด้วยวิธีการใดๆ แล้ว ทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจ

3. การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด หมายถึง การขจัดยาเสพติดให้หมดไปโดยเริ่มจากสถาบันครอบครัว ชุมชน โรงเรียน ศาสนาที่ต้องทำหน้าที่บทบาทของตนอย่างครบถ้วน สมบูรณ์และเข้มแข็ง และเมื่อชุมชนหลายๆ ชุมชนมีความเข้มแข็ง ขยายเครือข่ายเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ จึงปลอดจากยาเสพติด

4. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ หมายถึง ความรู้ความเข้าใจของผู้นำชุมชนเกี่ยวกับยาเสพติด เช่น ความหมายหมายของยาเสพติด ลักษณะอาการผู้ติดยาเสพติด วิธีการสังเกตผู้ติดยาเสพติด ประเภทของสารเสพติด และโทษของยาเสพติดแต่ละชนิด เป็นต้น

5. การรับรู้ในปัญหาเสพติด หมายถึง การที่ผู้นำชุมชนแสดงออกว่าเป็นผู้นำที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความรุนแรงและผลกระทบที่ได้รับจากปัญหาเสพติด

6. ความตระหนักในปัญหาเสพติด หมายถึง การที่ผู้นำชุมชนเกิดความตระหนักต่อปัญหาเสพติด โดยมีการแสดงออกว่าเป็นผู้ที่รู้สึกหรือเกิดความรู้สึกรับผิดชอบว่า ปัญหาเสพติดเป็นปัญหาที่ทุกคนต้องร่วมมือร่วมใจในการป้องกันและหาแนวทางแก้ไข

7. การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดทั้ง 4 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในการผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

8. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หมายถึง การตัดสินใจร่วมกันเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหา โดยจะต้องทำอะไร และทำอย่างไร มีแผนงานอย่างไร

9. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ หมายถึง การทำในสิ่งที่ร่วมกันตัดสินใจ มีการกำหนดแผนงานในการทำร่วมกันเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด การทำในสิ่งที่ร่วมกันตัดสินใจไว้

10. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ หมายถึง การได้รับผลประโยชน์ทางด้านวัตถุและทางด้านจิตใจ

11. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล หมายถึง ร่วมกันรับผิดชอบในสิ่งที่คิดและปฏิบัติการประเมินผลไม่ว่าจะได้ผลตามที่ตั้งวัตถุประสงค์เอาไว้ อาจมีปัญหาเกิดขึ้นในรายละเอียดอีกมาก แต่ต้องเพื่อแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น รวมทั้งรับผลประโยชน์ และผลกระทบที่เกิดขึ้น

Prince of Songkla University
Pattani Campus